

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**KURAMDAN UYGULAMAYA: SOSYAL ÇALIŞMACILARIN KURAMSAL
BİLGİYİ KULLANMA DURUMLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsmail KURUHALİL

**Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Programı**

TEMMUZ/2021

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**KURAMDAN UYGULAMAYA: SOSYAL ÇALIŞMACILARIN KURAMSAL
BİLGİYİ KULLANMA DURUMLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İsmail KURUHALİL
(Y1916.060004)**

**Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Programı**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Melek İPEK

TEMMUZ/2021

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek lisans tezi olarak sunmuş olduğum “Kuramdan Uygulamaya: Sosyal Çalışmacıların Kuramsal Bilgiyi Kullanma Durumları” adlı çalışmamın araştırma aşamasından sonuçlanmasına kadar olan tüm süreçte geleneklere, bilimsel ahlaka ve etik değerlere uygun olmayan bir yardım almaksızın yazıldığını ve yararlanmış olduğum eserlerin kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bu eserlere referans yapılarak faydalanılmış olduğunu belirtir ve şerefimle bildirmek isterim. (01.07.2021)

İsmail KURUHALİL

ÖNSÖZ

Yaşamımın önemli bir döneminde geleceğime yön verecek olan bu çalışmayı tamamlamaktan mutluluk duymaktayım. Sadece bu yolculuk değil hayatımın her anında yanımda olarak bana destek sağlayan annem Elif KURUHALİL, babam Kadir KURUHALİL, kardeşlerim İrem KURUHALİL ve Enes KURUHALİL'e;

Her zaman yanımda olan yol arkadaşım Gizem AKPINAR'a;

Çocukluk ve gençlik arkadaşlarım Mert YAMAKOĞLU, Murat Can BAYKUŞ, Recep KAPUCU, Sefa CEBECİ, Emre Atakan DOĞRU, Kemal KANATOĞLU, Nadir YILMAZ, Yusuf KILIÇ ve Furkan PEKER'e;

Dostlarım Barış KARDAŞ, Samet ŞALE, Abdulhamit ASAN, Mehmet Fatih ERASLAN, Elif DEMİR, Kübra ŞENGÜN, Gizem ARSLAN, Serdal ÇAKMAK, Mehmet Can ATATEKİN, Umay ÇARPAN ve Gamze Nur AKPINAR'a;

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünün ilk mezunları olan sınıf arkadaşlarıma;

Çalışma arkadaşlarım Ömer AVCI ve Furkan ALP'e;

Sosyal hizmet yolculuğunda beni yetiştiren Prof. Dr. Uğur TEKİN, Dr. Öğr. Üyesi Cemre ERCİYES, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Poyraz KOLLUOĞLU, Uzman Kahraman EROĞLU ve her zaman yanımda olarak beni yüreklendiren Öğr. Gör. Elif DEMİRBAŞ'a;

Desteklerini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Fahimeh HENDVARI; Öğr. Gör. Fatih CEBECİ; İkrâm DOĞAN, Naciye BIYIKLI ve Dilem İĞDE'ye;

Tez konusunun belirlenmesinden tezin sonlandırılmasına kadar her süreçte destek sağlayan benim için danışman olmanın da ötesinde yaşam kılavuzum olan Değerli Hocam Dr. Öğr. Üyesi Melek İPEK'e sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Temmuz 2021

İsmail KURUHALİL

KURAMDAN UYGULAMAYA: SOSYAL ÇALIŞMACILARIN KURAMSAL BİLGİYİ KULLANMA DURUMLARI

ÖZET

Kuramsal bilgi, profesyonel ve etik değerlere bağlı bilimsel uygulama gerçekleştirmede sosyal çalışmacılar için rehber niteliğindedir. Kuramla uygulama birlikteliğinin sağlanması ve kuram bilgisinin uygulamaya aktarımı öteden beri sosyal hizmetin temel tartışma konuları arasında yer almıştır. Bu tartışmaların odak noktasını ise sosyal hizmetin uygulamaya bağlı deneyim, sezgi, beceri yönü ve bilim yönü arasındaki ilişkiler oluşturmaktadır. Sosyal hizmet, literatürde çoğu zaman bilim; deneyim ve sezgiye başvurma açısından da sanat olarak görülmektedir. Sosyal hizmetin doğa bilimlerinde olduğu gibi sayısallaştırılabilen kesin bir yöntemle dayanmaması, bilimsel yönünün uygulanmasını hassas bir süreç haline getirmektedir. Bilimsel bir çerçeveye sunan kuramların sosyal hizmetin becerileri ile harmanlanarak uygulanması noktasında ise bazı sınırlılıklar olduğu literatürde ele alınan ve tartışılan konular arasındadır. Bu çalışma; İstanbul'da kamu kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarında (STK) çalışan 20 sosyal çalışmacının uygulamada kuramsal bilgi kullanımları ve bunu etkileyen koşulları irdelemektedir. Çalışma sonunda elde edilen bulgular kuram kullanımının sosyal çalışmacının ilgisi, çalışılan alan, kurumsal yapı, yöneticiler, müracaatçı kitlesi ve yoğunluğu, deneyim süresi, bürokrasi ve yönetsel koşullar zemininde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Buna göre sosyal çalışmacılar en sık güçlendirme, ekolojik yaklaşım ve sistem kuramını kullanmakta, hızlı ve sonuç odaklı çalışma koşulları kuramsal bilgi kullanımını sınırlamaktadır. Bulgular, sosyal çalışmacıların kuramsal bilgiyi çoğunlukla içselleştirmiş bir şekilde farkında olmadan kullandıklarına; az sayıda sosyal çalışmacının ise kuramsal bilgiyi farkındalıkla bilinçli bir tercih olarak uygulamada kullandıklarına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Kuramsal Bilgi, Kuram ve Uygulama Arasındaki Boşluk

FROM THEORY TO PRACTICE: THE USE OF THEORETICAL KNOWLEDGE BY SOCIAL WORKERS

ABSTRACT

Theoretical knowledge guides social workers to develop science-based practice according to professional and ethical values. The harmony between theory and practice and the transfer of theoretical knowledge to practice have been involved among the main debates of social work all along. The focal point of these discussions constitutes the relationship between experiences, intuitions, skill and scientific dimensions of social work. In literature, social work is usually viewed as a form of art that involves science, experience and common sense as well. The fact that social work is not based on quantifiable methods such as that of natural sciences use renders its scientific practice as a sensitive process. The fact that there are limits to successfully blending theories that present theoretical frameworks with practical skills is involved among the addressed and debated topics in literature. In this study, I investigate under what conditions the usage of theoretical knowledge in practice is influenced by relying on a series of interviews conducted with 20 social workers who are employed in various public institutions, local administrations and civil society institutions in Istanbul. The findings obtained at the end of this study point to the fact that the usage of theory take shapes according to the interest of social worker, institutional structure, administration, the client's demographics and its size, the level of experience, bureaucracy and administrative conditions. In this regard, it is concluded that social workers utilize empowerment, ecological approach and system theory very often and fast-paced, goal-oriented professional life restricts the usage of theoretical knowledge. In addition, findings also indicate that social workers usually utilize theoretical knowledge unconsciously in an intuitive way; few social workers on other hand consciously use the theoretical knowledge as a rational choice.

Keywords: Social Work, Theoretical Knowledge, The Gap Between Theory and Practice

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xvii
I. GİRİŞ	1
A. Çalışmanın Konusu	3
B. Çalışmanın Önemi	4
C. Çalışmanın Sınırlılıkları	4
II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
A. Sosyal Hizmet Mesleği ve Disiplini.....	5
B. Sosyal Hizmetin Bilgi Temeli	6
1. Olgusal Bilgi	7
2. Uygulama Bilgisi veya Kişisel Bilgi	8
3. Kuramsal Bilgi.....	9
a. Sosyal hizmette kuramsal bilginin önemi.....	9
b. Sosyal hizmette kuramsal bilginin gelişimi ve sosyal inşası.....	11
c. Sosyal hizmet kuramlarının sınıflandırılması.....	13

d. Sosyal hizmette kuramsal bilgiye ilişkin tartışmalar.....	17
C. Sosyal Hizmet Uygulaması	20
1. Sosyal Hizmet Uygulamasının Odağı.....	21
2. Sosyal Hizmette Uygulama Düzeyleri.....	23
a. Doğrudan uygulama	23
b. Klinik uygulama.....	24
c. Makro/dolaylı uygulama.....	24
D. Kuram ve Uygulama Arasındaki Boşluk.....	25
1. Kültür Boşluğu.....	27
2. Müfredat ve Eğitim İçeriği.....	28
3. Kuramın Ne Olduğuna İlişkin Karmaşa Yaşanması.....	29
4. Kuramın Politize Edilmesi.....	30
5. İşin Gerektirdikleri ve İş Tanımı	31
6. Müracaatçıyı Anlamanın Sezgisel Bir Süreç Gerektirmesi	32
7. Kendini Geliştirme.....	32
E. Kuram ve Uygulama Arasında Köprü Kurmak	32
1. Kuram ve Uygulamayı Bütünleştirmek İçin Yaklaşımlar	33
2. Pozitivizm ve Yorumsamacılık Anlayışları.....	34
a. Kanıta dayalı uygulama	35
b. Eleştirel düşünme ve yansıtıcı uygulama	35
III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	39
A. Araştırmanın Modeli	39
B. Araştırmanın Özneleri	39
C. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	40
D. Verilerin Toplanması ve Analizi	40

IV. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	43
A. Sosyo-Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular	43
B. Uygulamada Kuramsal Bilgiyi Kullanma Durumlarına İlişkin Bulgular	44
1. Kuramsal Bilgi Kullanımında Farkındalık	44
2. Uygulamada En Sık Kullanılan Kuramlar	49
3. Mesleki Raporlarda Kuramsal Bilgi Kullanma	55
4. Yönetici, Meslektaş ve Farklı Meslek Gruplarıyla Yapılan Görüşmeler	57
5. Kuramsal Bilgi Kullanmanın Yararları	59
6. Kuramsal Bilgi Kullanırken Yaşanan Sınırlılıklar	62
C. Kuramsal Bilgi Kullanımını Etkileyen Faktörlere İlişkin Bulgular	67
1. Üniversite Eğitiminin Etkisi	67
2. Mesleki Gelişim Çabasının Etkisi	71
3. Mesleki Deneyim Süresinin Etkisi	76
4. Çalışılan Kurumun Etkisi	80
5. Yöneticiler, Yönetim Anlayışı ve Bürokrasinin Etkisi	84
6. İş Yükünün Etkisi	92
7. Süpervizyon Desteğinin Etkisi	96
D. Sosyal Hizmette Kuram ve Uygulamaya İlişkin Görüşler	100
1. Sosyal Hizmette Kuram ve Uygulama İlişkisi.....	100
2. Sosyal Hizmetin Kuramsal Bilgi Temeline İlişkin Görüşler.....	103
V. TARTIŞMA	109
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	121
VII. KAYNAKÇA	125
EKLER.....	137
ÖZGEÇMİŞ.....	145

KISALTMALAR

BDT	: Bilişsel Davranışçı Terapi
IFSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu
SHM	: Sosyal Hizmet Merkezi
SHUDER	: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
SİR	: Sosyal İnceleme Raporu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TDK	: Türk Dil Kurumu

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1 Kavramsal Çerçeveler.....	15
Şekil 2 Kartopu Örnekleme Şeması	40

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1 Kuramın Uygulanmasına Yönelik Yaklaşımlar.....	34
Çizelge 2 Sosyo-Demografik Bilgiler.....	43

I. GİRİŞ

Uygulamalı bir disiplin olan sosyal hizmet bilgi, beceri ve değer setini temel almaktadır. Trevithick (2008) sosyal hizmetin bilgi temelini olgusal bilgi, uygulama bilgisi/kişisel bilgi ve kuramsal bilgi (kuramlar) olarak sınıflandırır. Bilgi temeli sosyal hizmetin amacına ulaşması, rol ve işlevlerin yerine getirilmesi sürecinde bilimsel olarak hareket etmeyi sağlar. Bu çalışmada bilgi temelinin kuramsal bilgi boyutuna odaklanılmıştır. Kuramsal bilgi, sosyal çalışmacının beceri ve değerlerini şekillendirerek kendi yapabilirliklerinin farkına varmasına; müracaatçıyı, sosyal sorunları, güçleri, sınırlılıkları, kaynakları, sosyal yapıyı anlamasına olanak tanır. Sosyal hizmet kuramları farklı şekillerde sınıflandırılmakta ve insan davranışını açıklayan sosyal bilimlerden alınan kuramlar, sosyal hizmetin görevini, amacını, rolünü yansıtan kuramlar ve uygulama kuramları olarak çeşitlenmektedir.

Sosyal hizmette kuramsal bilginin gerekli olup olmadığına ilişkin tartışmalar bulunmaktadır. Thyer (1994) sınırlı bir zamanda çok sayıda kuram öğretmenin yetkin öğrenmeye engel olduğunu, her bir kuramın farklı şeyler söylediğini, mezunların kuramla uygulama arasında bağlantı kurmakta zorlandığını ve kuram bilgisinin gereksiz olduğunu söylemektedir. Simon (1994) ise kuramın nedenler, olaylar, durumlar ve müracaatçılarla ilgili karmaşık yapıları anlamada bir çerçeve sunduğunu söyleyerek kuramın gerekli olduğunu savunmaktadır.

Sosyal hizmet kuramlarının sosyal olarak inşa edildiği görüşünden yola çıkıldığında mesleki statünün sağlanmasında diğer disiplinlerden alınan kuramların sosyal hizmete entegre edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Sosyal hizmetin uygulamaya bağlı deneyim, sezgi ve beceri yönüne önem verenler ile mesleğin bilimsel bir kimliğe kavuşmasında kuramsal bilgi temeline dikkat çekmek isteyenler arasında öteden beri tartışmalar devam etmekte ve bu tartışmalar kuramın politize edilmesi kavramını gündeme getirmektedir. Sosyal çalışmacıların benimsedikleri kuramları bir siyasi parti gibi savunmaları kuramın politize edilmesi olarak anlatılmaktadır (Payne, 2020). Kuramın politize edilmesiyle sosyal

hizmette farklı kuramlar gündeme gelerek sorgulanmış ve sosyal hizmet kuramlarının sosyal inşasına katkı sağlanmıştır. Sonrasında sosyal hizmetin amaçlarını yansıtan güçlendirme, sorun çözme ve sosyal değişim görüşleri etrafında sosyal hizmetin kuramsal bilgi temeli gelişerek çeşitlenmiştir.

Kuramsal bilgi ve etik değerler temelinde gerçekleşen profesyonel eylem sosyal hizmet uygulamasını ifade eder. Sosyal hizmet uygulaması; genelde sosyal hizmet anlayışına göre mikro, mezo ve makro düzeyde eklektik bir şekilde kuram kullanımını gerektirir. Bununla birlikte sosyal çalışmacılar, eğitim sürecinde kuramsal bilgi temelini öğrenseler de uygulamaya aktarmakta zorluk yaşarlar. Kuramsal bilginin ve uygulamanın doğası, sosyal çalışmacı ve müracaatçının özellikleri, uygulama yapılan ortamın koşulları gibi nedenlerden dolayı sosyal hizmette kuramsal bilginin uygulamaya aktarılması güçleşir ve kuramla uygulama arasında boşluk oluşur. Bu boşluğun temel nedeni ise sosyal hizmet uygulamasının deneyim, sezgi ve beceri yönüyle bilimsel yönü arasındaki ilişkide aranabilir. Bu ilişki literatürde birçok yazara göre sosyal hizmetin sanat ve bilim yönü olarak da kavramsallaştırılmaktadır (Hearn, 1958; Sheafor ve Horejsi, 2016). Sosyal hizmetin bilim yönü uygulamada bilgi temeli ve kuramlara göre hareket etmeyi kapsar. Sanat yönü ise uygulamada deneyim, sezgi ve becerilerin kullanılmasını içerir. Sosyal hizmetin özü ise bilim yönü ve sanat yönünün birlikteliğini gerektirir. Sosyal bir bilim olan sosyal hizmet, doğa bilimleri gibi kesin bir tedavi veya yönetime dayalı değildir. Bu noktada bilim yönünü oluşturan kuramların deneyim, sezgi ve becerilerle harmanlanmasında eksiklikler meydana gelebilmektedir. Sosyal hizmetin sanat ve bilim yönünü birleştirmek genel olarak literatürde uygulama bilgeliği olarak ifade edilmektedir. Bu bilgelik sosyal hizmette önemli bir duyarlılığın olması gerektiğine işaret ederken sosyal hizmetin asıl olarak uygulamadan gelen bilgiden beslenmesi gerekliliği de unutulmamalıdır. Uygulamada ortaya çıkan yeni ve çeşitlenen sorun alanları, değişen gereksinimler buna uygun kuramsal bir çerçevenin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Kuram ve uygulama arasındaki boşluğun nedenleri de kuram ve uygulama arasındaki kültür boşluğu, müfredat ve eğitim içeriği, kuramın ne olduğuna ilişkin karmaşa yaşanması, kuramın politize edilmesi, iş tanımları, müracaatçıyı anlamamanın sezgisel bir süreç gerektirmesi ve kendini geliştirme olarak sıralanmaktadır.

Kuram ve uygulama arasında köprü kurmak yetkin ve verimli bir uygulama gerçekleştirmek için önemlidir. Bu kapsamda kuramla uygulama arasında köprü kurmaya yönelik yaklaşımlar da önem taşımaktadır. Bu yaklaşımlar tek bir kuramda uzmanlaşarak kullanmayı kapsayan uzman yaklaşımı, kuramları ihtiyaca göre seçerek kullanmayı kapsayan eklektik yaklaşım, bir kuramda uzmanlaşarak onu başka kuramlarla desteklemeyi kapsayan seçici ödünç alma yaklaşımı ve iki kuramda uzmanlaşarak o kuramları birleştirmeyi kapsayan iki kuramı birleştirme yaklaşımı olarak sıralanabilir. Sosyal hizmette kabul edilen yaklaşım ise kuramların seçmece bir şekilde kullanılmasını kapsayan eklektik yaklaşımdır.

Kuram ve uygulama arasında köprü kurmada pozitivist ve yorumsamacı anlayışlar bağlamında kanıta dayalı uygulama, eleştirel düşünme ve yansıtıcı uygulama yaklaşımları da önemli bir çerçeve sunmaktadır. Pozitivist anlayışın yansıması olan kanıta dayalı uygulamayla kuramların kanıtlanabilirliği esastır. Ancak, her kuramın kanıtlanabilir nitelikte olmaması kanıta dayalı uygulamanın en fazla eleştirilen yönüdür. Yorumsamacılık anlayışı kapsamında eleştirel düşünme ve yansıtıcı uygulama anlayışı da fikir, inanç ve varsayımların kişilere, duruma, mekana bağlı olarak değişebileceğine, her zaman aynı sonuca ulaşmanın mümkün olmayacağına, nesnellik ve öznelliğin birlikte olmasına işaret eder.

Sosyal hizmet kuramlarına ilişkin bu kavramsal temel doğrultusunda yapılandırılan bu çalışmanın konusu da sosyal hizmetin bilgi temeli içinde yer alan kuramsal bilginin uygulamada kullanımı ve kuram bilgisinin sosyal hizmet mesleğinde kullanımını etkileyen faktörlere odaklanmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde sosyal hizmet mesleği, bilgi temeli ve bu konudaki tartışmalar, kuramın sosyal inşası, sosyal hizmet uygulamasında kuram, kuram ve uygulama arasındaki boşluk konularında kavramsal bir çerçeve yer almaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde yöntem bilgilerine yer verilmiş olup sonraki bölümde oluşturulan temalar doğrultusunda araştırma bulguları yer almaktadır. Son bölüm ise tartışma, sonuç ve önerilere ayrılmıştır.

A. Çalışmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu, sosyal çalışmacıların mesleki uygulamalarda kuram kullanımları ve kuramsal bilgiyi kullanmalarını etkileyen faktörleri belirlemektir. Çalışmada, sosyal çalışmacıların görüşleri doğrultusunda kuramsal bilginin sosyal

hizmete katkıları, kuramsal bilgi kullanımında uygulamada yaşanan sınırlılıklar, aynı zamanda kuram ve uygulama arasındaki ilişkiye dair görüşler yer almaktadır. Bu kapsamda çalışmanın temel soruları şunlardır:

1. Sosyal çalışmacılar uygulamada kuramsal bilgiyi kullanmakta mıdır?
2. Uygulamada kuramsal bilgiyi kullanmayı hangi faktörler etkilemektedir?
3. Kuramsal bilgiyi kullanmanın yararları ve kuramsal bilgiyi kullanırken yaşanan sınırlılıklar nelerdir?
4. Sosyal çalışmacıların kuram ve uygulama arasındaki ilişkiye ilişkin görüşleri nelerdir?

B. Çalışmanın Önemi

Kuramsal bilgi, sosyal hizmetin bir meslek olmasının yanı sıra bir disiplin olarak algılanmasını sağlar ve bilimsel yönünü zenginleştirir. Uluslararası ve ulusal literatürde sosyal hizmetin bilgi temeli olarak kuramsal bilginin sorgulanması, kuram ve uygulama arasındaki boşluk, çeşitli kuramlara dair açıklamalar ve uygulamada kuramların kullanımına ilişkin çalışmalar mevcuttur. Ulusal literatürde konuyla ilgili çalışmalar oldukça az sayıda olmakla birlikte son yıllarda kuram ve uygulamayla ilgili çeviri eserlerin arttığı ve kuram bilgisine yönelik çalışmaların yapılmakta olduğu görülmektedir. Ancak, kuramsal bilginin uygulamada aktif bir şekilde kullanımda olup olmadığı ya da mesleki uygulamalarda ne denli kullanıldığı meslek temelinin bilimsel bir çerçeveye dayandırılması açısından ayrıca önem taşımaktadır. Bu çalışmada da kuram kullanımının bilimsel içerik açısından sosyal hizmet mesleğinde uygulamaya katkı düzeyinin incelenmesi ve kuramsal bilgi kullanımını etkileyen faktörlerin irdelenerek literatüre ve sosyal hizmet eğitim sürecine katkı sağlanması hedeflenmektedir.

C. Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma; 2020-2021 yılları arasında İstanbul'da kamu kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak çalışan sosyal hizmet lisans mezunu olan 20 sosyal çalışmacı ile sınırlıdır. Çalışmada kullanılan veriler yalnızca araştırmada yer alan örneklemden elde edilmiştir.

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. Sosyal Hizmet Mesleği ve Disiplini

Sosyal hizmet; mikro, mezzo ve makro düzeyde bireylerin ve hassas grupların sorunlarının çözümünde biyopsikososyal destek sunan uygulamalı bir meslek ve disiplindir. Sosyal hizmet; bireylerin kendi potansiyelinin farkına varmalarını, yaşamlarında olumlu değişim yaratmalarını, baş etme kapasitelerini geliştirmelerini ve sosyal işlevselliklerini gerçekleştirmelerini amaçlayarak çalışmalar yürütür (Danış ve Kara, 2016). Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) tarafından belirtildiği üzere sosyal değişimi, sosyal gelişimi, sosyal uyumu, insanların güçlendirilmesini ve özgürleşmesini sağlamak sosyal hizmetin temel görevleridir (<https://www.ifsw.org>, 2021). Sosyal hizmet birey, grup, aile, topluluk ve toplum düzeyinde yoksulluk, işsizlik, madde bağımlılığı, suç, okul sorunları, göç ve mültecilik, iş yeri sorunları, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, sosyal eşitsizlikler, yaşlılık, engellilik, sağlık sorunları kısacası insanı, çevreyi ve toplumu ilgilendiren sosyal sorunları bütüncül bir şekilde ele alır. Sosyal hizmet mesleği; sosyal hizmet sağlamayı zorunlu kılması ve sorumluluğun erdemi faktörleriyle psikiyatri, psikoloji, sosyoloji gibi diğer meslek gruplarından farklılaşır (Zastrow, 2016: 6). IFSW tarafından sosyal hizmetin hem disiplinler arası hem de disiplinler üstü bir meslek olduğuna dikkat çekilmektedir (<https://www.ifsw.org>, 2020). Sosyal hizmet disiplinler arası yönüyle ortak bir problemi çözmek için bağımsız hedeflerle soruna yaklaşır ve diğer disiplinlerle ilişki içerisindedir, disiplinler üstü yönüyle ise diğer disiplinlerle bütünleşmiş bir şekilde çalışarak kesişen noktalarını belirler ve ortak bir amaç için kendine uygun çözüm önerileri ortaya koyar.

Sosyal hizmet mesleğinin profesyonel uygulayıcıları sosyal çalışmacı ya da sosyal hizmet uzmanı olarak adlandırılmaktadır. Sosyal hizmet mesleği ülkemizde sosyal hizmet veya sosyal çalışma olarak ifade edilmekte, meslek elemanları ise sosyal hizmet uzmanı veya sosyal çalışmacı olarak bilinmektedir (Koç, 2015: 14). Sosyal çalışmacı; sosyal hizmet bölümünden gerekli eğitimi alarak mezun olan ve

sosyal hizmet mesleğini profesyonel olarak yürüten veya yürütme yetkisi olan meslek elemanı olarak tanımlanabilir. Sosyal çalışmacının sosyal hizmet mesleğini yürütebilmesi için belirli bir yetkinliğe sahip olması ve sosyal hizmetin bilgi ve değerlerini temel alması gerekir (Sheafor ve Horejsi (2016: 20).

B. Sosyal Hizmetin Bilgi Temeli

Bilgiyle ilgili çeşitli tanımlar mevcuttur. Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüklerinde bilginin kavramsal açılımına bakıldığında “insan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü” olarak tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr>, 2020). Farklı tanımlarda bilginin fayda sağlama yönüne de vurgu yapılmaktadır. Örneğin Duyan (2016: 35) bilgiyi insanların içerisinde bulundukları durumu anlaması ve işe yarayabilecek en iyi beceriyi fark etmesi olarak tarif etmiştir. Sosyal hizmet açısından bilgi önem arz eder; çünkü sosyal hizmet bilgi, beceri ve değer temeline dayanır. Sosyal hizmetin bilim yönünü oluşturan bilgi temeli sosyal hizmetin uygulamaya açılan penceresidir. Thompson (2014: 83) sosyal hizmet mesleğinin rastgele üzerine düşünülmeden yapılamayacağını, bilgiye dayalı olarak yapılması gerektiğini vurgulamış; bilgi temelinin benzer süreçlerden geçen ve ortak bir arka plandan gelen kuramcılar, araştırmacılar ve uygulayıcıların miras olarak bıraktıkları bilgi, deneyim gibi birikimlerden oluştuğunu ifade etmiştir. Duyan (2016: 34) bilgi ve kuram kavramlarının bazen birbirlerinin yerine kullanabildiğini ifade ederek kuramı “olanı ve olanın nedenini açıklama arzusu”, bilgiyi “olanın nedenini anlama arzusu” olarak açıklamış; sosyal çalışmacıların müracaatçıyla gerçekleştirilen uygulamalarda faydalanabilmesi için bazı özel bilgilere ihtiyaç duyduğunu ve bu bilgilerin uygulamaya aktarılmasının önemli olduğunu belirtmiştir.

Bilgi temeli sosyal hizmetin rol ve işlevlerinin yerine getirilmesinde mesleki uygulamalara zemin oluşturur. Sosyal çalışmacılar yaşanan soruna, insan davranışına, sosyal çevreye, kaynaklara, güçlü yönlerle, mevzuata ve toplumsal yapıya dair çeşitli bilgi türlerinden yararlanarak mesleki çalışma yürütürler. Sosyal hizmetin meslek yönü çoğu zaman önde olsa da bilgi temeli sosyal hizmete bilimsel veya akademik bir kimlik kazandırarak uygulamayı destekler (Bayır Aslan ve Güngör, 2019: 224). Meslek yönünün önde olmasının önemli bir nedeni sosyal bir bilim olan sosyal hizmetin doğası, bilgi türlerini öğrenme süreçleri ve bilgi

kullanımıyla ilgilidir. Mesleklere göre bilgi türlerine verilen önem farklılaşabilir, örneğin olgusal bilgi ve ezbere öğrenmeye ağırlık veren tıp disiplinine oranla sosyal hizmet disiplininde ezbere dayalı bilgi geçerli bir yöntem olamaz, böylece sosyal çalışmacıların uygulama bilgilerinde boşluklarla karşılaşma olasılığı artar (Trevithick, 2008: 1218). Sosyal hizmette bilgi türlerine verilen önem, sosyal çalışmacıların öğrenme yöntemleri ve ilgi alanlarına göre de farklılaşmaktadır. Örneğin bazıları için gündelik uygulama pratikleri öndeyken bazılarının kuramlar daha çok ilgi çekici gelebilir. Bu noktada tüm bilgi türlerinin ilişkili olduğunu, iç içe geçebileceğini ve birbirlerini tamamlayıcı olduğunu unutmamak gerekir (Trevithick, 2008: 1218).

Sosyal hizmetin bilgi türünü nelerin oluşturduğu incelendiğinde net bir çerçeve çizmek zordur. Sosyal hizmet bilgisini oluşturan bilgi türlerinin genelde karmaşık olduğu, iç içe geçtiği, örtüştüğü, kesiştiği ve farklı bilgi türlerinin birbirini etkilediği vurgulanır (Thompson, 2014; Trevithick 2008; Duyan, 2016). Thompson (2014: 84) sosyal hizmet bilgi temelinin dinamik bir yapıda olduğuna değinmiş, sosyal çalışmacının neleri bilmesi gerektiği sorusunu sorarak sınıflandırma yapmış, sosyal hizmetin bilgi temelinin insanın gelişimi, din ve tinsellik, sosyal süreçler ve kurumlar, kişiler arası ilişkiler, grup ve örgüt dinamikleri, sosyal hizmet süreci, kuramsal paradigmlar, müdahale yöntemleri, etik ve değerler başlıkları altında ele almıştır. Trevithick (2008: 1217) sosyal hizmetin bilgi temelinin olgusal bilgi, uygulama bilgisi (kişisel bilgi) ve kuramsal bilgi (kuramlar) olarak sınıflandırmıştır.

1. Olgusal Bilgi

Olgusal bilgi; hukuk (mevzuat) bilgisi, sosyal politika bilgisi, kurum politikası, prosedürleri ve sistemleri bilgisi, belirli insan gruplarıyla ilgili bilgiler, kişisel ve sosyal sorunlarla ilgili bilgiler olmak üzere birbirleriyle örtüşen beş alana ayrılmaktadır (Trevithick, 2008: 1222). Sosyal çalışmacılar, eğitim süreçlerinde edindikleri ve geliştirmeye devam ettikleri bilgiyi mesleki uygulamalarında müracaatçıların sosyal işlevselliklerini sağlamada kullanmanın yanında kişisel hayatlarında karşılaştıkları sorunların çözümünde de kullanırlar; böylece sosyal çalışmacıların problem çözme deneyimleri mesleki bilgilerine ve olgusal bilgi kazanımlarına katkı sağlar (Koç, 2015: 20). Olgusal bilginin beş alana ayrılan boyutları hem kendi arasında hem de kuramsal bilgi ve uygulama bilgisiyle iç içe

geçmiştir. Örneğin mevzuat bilgisi; sosyal politika bilgisinden etkilenir ve kurum politikasını etkiler. Ayrıca mevzuatın oluşturulmasında insanların yaşadığı sorunların açıklanması ve bir temele yani kuramsal bilgiye dayandırılması gerekir. Aynı zamanda mevzuat bilgisi müracaatçıların yararına sağlanacak hizmetlere kaynaklık eder ve uygulama bilgisine dayanak sağlar. Dolayısıyla olgusal bilgi türlerini ele alırken hem kuramsal bilgi hem de uygulama bilgisinin tamamlayıcı unsurlar olduğu göz önüne alınmalıdır.

2. Uygulama Bilgisi veya Kişisel Bilgi

Uygulama bilgisi, sosyal çalışmacının edindiği kişisel bilgiler ve yaşam deneyimiyle yakından ilişkilidir (Trevithick, 2008: 1226). Özellikle müracaatçılardan gelen bilginin dikkate alınması sosyal hizmetin sistemli ve etkin bir şekilde sunumu için önemlidir (Beresford, 2000: 489). Sosyal çalışmacıların kendi yaşamsal deneyimleri, müracaatçılar ve diğer sistemlerden edindiği bilgiler uygulamayı tamamlayıcı bilgilerdir (Koç, 2015: 20). Uygulama bilgisi, bazen öz farkındalıkla sezgisel bir şekilde kullanılarak diğer bilgi türlerini de içerebilir ve kişiselleştirme sürecinden geçtiği için profesyonel kullanımında farklılıklar olabilir (Eraut 2003: 17).

Uygulama bilgisi; sosyal çalışmacının kendi hayatından, müracaatçılardan ve mesleki uygulama sürecindeki deneyimlerinden elde ettiği bilgilerin toplamı olarak açıklanabilir. Aynı zamanda sosyal çalışmacı uygulama bilgisini kullanırken kendi benliği, öznel deneyimleri ve mesleğe ilişkin kuramsal bilgisini süzgeçten geçirerek hareket eder. Uygulama bilgisinin bileşenleri olan bilginin edinilmesi, kullanılması ve yeni bilgiler oluşturulmasına ilişkin süreçler sosyal çalışmacının öznel yaşam deneyiminden etkilenmektedir. Trevithick (2008: 1227) “kullanmaya teşebbüs edene kadar bilgiyi edinip edinmediğimizi bilemeyiz” diyerek uygulama bilgisini kitabi bilginin kullanılabilir hale getirilmesi olarak tanımlamış ve bilgi edinme, bilgi kullanma ve bilgi oluşturma gibi bileşenlerle açıklamıştır. Bu bileşenler uygulama bilgisinin öğrenilmesi, kullanılması ve yeniden üretilmesini açıklar. Bilgi edinme; eğitim ve öğrenme yöntemleri ile yakından ilgilidir ve içinde bulunulan ortam bilgi kullanımını etkileyebilir (Trevithick, 2008: 1227). Bilgi kullanımı; bilginin kaynağı, kullanıldığı ortam, bilgiye ulaşma ve bilgi seçimiyle ilgilidir. Bilgiyi kullanırken düşünme, seçme ve bütünleştirme önemlidir (Thompson, 2014: 108-109). Bilgi edinmede edinilen bilginin kaynağı da önemli

bir etkidir. Bilgi kaynağı; günlük yaşamdan elde edilen, toplumda yaşamayla başkalarıyla etkileşim sürecinden elde edilen, sosyal bilimlerden özellikle araştırmalardan kazanılan ve sosyal hizmet uygulamasından öğrenilen bilgi olarak sınıflandırmıştır (Sheppard, 1995: 279). Örneğin olgusal bilgi kapsamında yer alan kurum politikası ve prosedürler, kurumlarda sosyal çalışmacıların edinmesi ve uygulaması gereken bilgi kaynaklarından bazılarıdır (Trevithick, 2008: 1229). Yapılan araştırmalar; sosyal çalışmacıların güvendiği ve değer verdiği bilgi kaynaklarının meslektaşları ve süpervizörleriyle yaptıkları fikir alışverişleri, uygulama konuları üzerine yapılan atölye çalışmaları, kuram ve uygulamaya dayalı kitaplar ve makaleler gibi kaynaklar olduğunu ortaya koymaktadır (Marsh, 2002: 101). Uygulayıcı pozisyonunda olan sosyal çalışmacılar; daha kolay öğrenebilecekleri ve daha hızlı ulaşılabilecekleri bilgi kaynaklarını kullanma eğilimindedirler. Bilgi oluşturma ise uygulayıcıların yalnızca bilgi edinme ve kullanmakla kalmayıp deneyimlere dayalı olarak yeni bilgiler oluşturmalarını ve bilgiyi aktarmasını kapsayan bir süreçtir (Trevithick, 2008: 1230).

3. Kuramsal Bilgi

Kuramsal bilgi veya kurama ilişkin çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Oko (2008: 6) tarafından kuram, belirli bir olguyu açıklamak için ortaya çıkan bir dizi fikir veya varsayım olarak tanımlanır. Duyan (2016: 34) tarafından yapılan başka bir tanıma göre kuram; bir şeyi açıklamaya yarayan düşünce sistemi veya önerme ile olanı ve olanın nedenini açıklama isteğidir. Payne (2020: 19) ise bilgiden ve uygulamadan farklı olduğuna değinerek kuramın düşünmeyi ve bilgi gerçekliğini, uygulamanın ise ne yapılacağını tarif ettiğini söylemiştir. Hicks (2016: 5-6) farklı çalışmaları incelemiş ve sosyal hizmette kuramın tanımının belirsiz olduğunu belirterek bazı ortak temalar belirlemiştir. Bu temalar; fenomenleri açıklamakta bir çerçeve, açıklayıcı ve gerekçe sağlayıcı olması, uygulama için temel olması, sosyal-politik bir yapı olması ve kuramın uygulama biçimi olarak görülmesi olarak sıralanabilir (Hicks, 2016: 5-6). Bu temalar kuramın özelliklerini ve işlevini anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır.

a. Sosyal hizmette kuramsal bilginin önemi

Kuramsal bilgi sosyal çalışmacıların uygulama gerçekleştirmesine kaynaklık eder. Sosyal hizmette mesleki bilginin üretimi, olguların anlaşılması ve müdahale edilmesi için bilimsel bilgiyi oluşturan kurama ihtiyaç duyulur; kuram aracılığıyla

sorunlar, ihtiyaçlar ve müdahalelerin işlevi belirlenir (Ercan ve Tekgöz Obuz, 2016: 459). Sosyal hizmette kuramsal bilginin önemi; anlama, eleştirel değerlendirme ve açıklama, test etme, rehber olma, profesyonel yetkinlik sağlama, etik değerlere bağlılık ve hesap verebilirlik sağlama gibi altı ortak tema bağlamında açıklanabilir. Sosyal hizmette kuramsal bilginin önemine dair yapılan bazı çalışmalar ele alınarak oluşturulan bu temalar aşağıdaki özetlenmiştir (Simon, 1994, Oko, 2008; Gentle-Genitty vd., 2014; Harms ve Connoly, 2015; Teater, 2015; Lub, 2019; Gilbert, 2019; Payne, 2020; Dealey ve Evans, 2021):

1. Eleştirel Değerlendirme ve Açıklama: Kuramsal bilgi müracaatçının biyolojik, psikolojik ve sosyal yönden durumunu eleştirel bir şekilde değerlendirmeyi ve açıklamayı sağlaması açısından önemlidir. Kuramsal bilgi sayesinde sosyal çalışmacı; mracaatların davranışlarını öngörür, durumlarını değerlendirir ve sorunun ne olduğunu anlamaya yardımcı olacak açıklama sağlar. Kuramsal bilgi, nedensel süreçlerin açıklamasını sunarak nedenselliğin yorumunu elde etmeyi sağlar. Mracaatların sorunlarını uygun müdahalelerle kavramsallaştırma ve ele alma perspektifi sunar.

2. Anlama: Kuramsal bilgi; mracaatları, sosyal sorunları, davranışları, olguları ve sosyal hizmet bağlamını anlamada önem arz eder. İnsana ilişkin davranış, olay örgüsü, durum, karakterler ve niyetleri tutarlı bir biçimde birbiriyle ilişkilendirerek anlamlandırmayı sağlar. Kuramlar karmaşık insan dünyasını anlamlandırmaya, kavrayış sağlamaya, insan davranışları ve sosyal olgularla uğraşan sosyal çalışmacıların karmaşayı düzenlemelerine ve neye odaklanacaklarını bulmalarına olanak tanır. Sosyal çalışmacılara kaotik bir ortamda net bir ereve sunar. Anlamayı sağlamasıyla uygulamadaki bilgi boşluklarını giderir.

3. Test Etme: Kuramsal bilgi, iddiaların uygunluğunu test ederek kesin olmayan şeyleri ortaya çıkarma açısından önemlidir. Bu yolla problem çözme sürecinin doğası ve yönü belirlenir, bu şekilde istenilen yönde değişim elde edilebilir.

4. Rehber Olma: Kuramsal bilgi, sosyal çalışmacının düşüncelerini ve uygulamada ne yaptığını yapılandırmasına katkı sağlayarak uygulama için bir ereve sunar. Uygulayıcının ne arayacağını ve müdahalede hangi adımları atması

gerektiğini bilmesine destek olarak bir başlangıç noktası sağlar. Umulan bir dönüşümü gerçekleştirmek için ne yapılması gerektiğine yön verir, planlı müdahale sürecinin her aşamasında rehberlik eder ve sosyal çalışmacının çalışmalarına yönelik organize bir plan yapabilmesine olanak tanır. Rehber görevi görerek uygulamada yaşanabilecek olan tıkanıklığı ortadan kaldırır.

5. Profesyonel Yetkinlik Sağlama: Sosyal hizmette yetkin uygulama için sosyal çalışmacılar bilimsel ve araştırmaya dayalı bir bilgi tabanından hareket etmek zorundadır. Kuramsal bilgiyle sosyal hizmet, bilimsel olmayan yardım yöntemlerinden ayrılır. Kuramsal bilgi hem sosyal çalışmacılara yetkinlik için kavramsal araç sunar hem de sosyal hizmeti profesyonel bir niteliğe ulaştırır. Profesyonel yetkinlik taşıyan sosyal hizmet uygulamasının koşulu kuramsal bilgidir.

6. Etik Değerlere Bağlılık ve Hesap Verilebilirlik Sağlama: Müracaatçılar, kuruluşlar ve meslektaşlar ne yapıldığını sorgulayarak açıklama bekleyebilirler. Bu noktada sosyal hizmet uygulaması hesap verilebilir nitelikte olmalıdır. Kuramsal bilgi, sosyal hizmet uygulamalarının sosyal hizmet etiği ve değerleri bağlamında bilimsel bir zeminde yürütülmesini sağlar.

b. Sosyal hizmette kuramsal bilginin gelişimi ve sosyal inşası

Sosyal inşâ; insanların yaşamının içinde bulunduğu sosyal çevreden etkilenmesi ve bu etkinin algılama, düşünme ve davranışlara yön vermesini içerir (Payne, 2020: 35). Sosyal hizmet kuramları, sosyal hizmetin meslekleşme sürecinden itibaren sosyal çalışmacıların etkisiyle sosyal olarak inşâ edilmiştir. Sosyal hizmet kuramlarının sosyal inşasıyla kuramsal bilgi temeli oluşmuş ve sosyal hizmet akademik bir kimlik kazanmıştır. Süreç içinde deneysellik ve sezgilere göre çalışarak sosyal hizmetin sanat olarak kalmasını isteyenlerle uygulama için bilimsel bir temel geliştirmeye çalışanlar arasında mücadele yaşanmış, mesleğin kurucuları mesleki statünün sağlanması sabırsızlığıyla başka alanlardan alınmış hazır kuramları benimseyerek sosyal hizmet kuramını inşâ etmeye çalışmışlardır (Hearn, 1958: 20).

Sosyal hizmet kuramının sosyal inşâ sürecinde hem meslek elemanları arasındaki çatışma hem de diğer disiplinlerden alınan kuramsal bilgiler kritik rol oynamıştır. Bu da belirli kuramlara daha fazla güvenme ve diğer kuramları ihmal

etme eğilimini ortaya çıkmıştır (Hearn, 1958: 20). Bunun sonucunda sosyal hizmet kuramının sosyal inşa sürecinde kuramın politize edilmesi ortaya çıkmıştır. Kuramın politize edilmesi ya da kuram politikası; bir veya bir grup sosyal çalışmacının belirli bir kurama ilgi duyması ve sosyal hizmete ilişkin kuramsal tartışmalarda o kuramı desteklemesi olarak ifade edilmektedir (Payne, 2020: 37). Sosyal çalışmacıların değer yönelimleri, ideolojileri ve dünya görüşü; tutarlı fikirleri içeren belirli kuramları tercih etmelerine neden olur (Tsang, 1998: 173). Böylece sosyal çalışmacılar, kuramın politize edilmesinde aktif rol alarak sosyal inşa sürecine katkı sağlarlar. Belirli kurama ilgi duyan sosyal çalışmacılar destekledikleri kuramın kabulü için çabalar, eğer bu başarılı olursa sosyal hizmete dair anlayış değişir ve savunulan kuram sosyal hizmet uygulamalarında daha etkin olur (Payne, 2020: 37). Kuramın politize edilmesi belirli kuramları ön plana çıkarsa da değişen dinamikleri sorgulamayı beraberinde getirir, böylece sosyal hizmet kuramının sosyal inşasına katkı sağlanır. Kuramın politik olarak görülmesi yeni deneyimlere, değişime izin verir ve değişimi teşvik eder (Hearn, 1958: 21).

Kuramın politize edilmesi sosyal hizmet kuramının sosyal inşa sürecini sağlasa da geniş ölçekte sosyal hizmetin sosyal inşasına da katkı sunar. Yalnızca sosyal çalışmacılar değil müracaatçılar, sosyal hizmet kurumları, sosyal hizmet bağlamı ve toplumsal alan sosyal hizmetin sosyal inşa sürecinin unsurlarındandır. Sosyal hizmetin sosyal inşası politik/ideolojik alan, kuruluş/meslek alanı ve müracaatçı/sosyal çalışmacı/kuruluş alanlarında gerçekleşir (Payne, 2020: 45).

Sosyal hizmet kuramının sosyal inşasında sosyal hizmetin amacını yansıtan görüşler bulunmaktadır. Bu görüşler kuramsal bilgi temelini etkilemektedir. Kuramsal bilgi; sosyal hizmetin hedeflerinden beslenen ve sosyal inşa sürecine katkı sağlayan güçlendirme, sosyal değişim ve sorun çözme olmak üzere üç görüşten beslenmekte, bu görüşler kuramların sosyal olarak inşa edilmesine zemin hazırlamaktadır (Payne 2020: 37-43):

1. Güçlendirme; sosyal demokrat anlayışı içerir, insanların beceri ve ilişkilerini geliştirerek yaşam kalitelerini arttırmanın önemini vurgular, hümanist ve feminist kuramlar bunun örnekleridir.

2. Sosyal değişim; sosyalist anlayışı içerir, sosyal hizmeti toplumda iş birliği ve destek arayışı içerisinde konumlandırır. Sosyal adaleti destekleyen bu görüşe ayrımcılık karşıtı ve eleştirel uygulamalar örnek verilebilir.

3. Problem çözme; liberal/neoliberal anlayışı içerir. Sosyal hizmeti refah hizmetlerin bir parçası olarak görerek özgür karar veren bir varlık olan insanın sosyal düzenin ve yapının sürdürülmesi için desteklenmesi gerektiğine vurgu yapar. Bu görüşe görev odaklı yaklaşım örnek verilebilir.

c. Sosyal hizmet kuramlarının sınıflandırılması

Sosyal hizmette kuramlara ilişkin çeşitli sınıflandırmalar bulunmaktadır. Sosyal hizmet kuramları türüne göre formel (resmi) ve enformel (resmi olmayan) kuramlar olarak ifade edilmektedir. Formel kuramlar; akademik literatürde yer alan resmi süreçlere göre var olan kuramlardır (Thompson, 2000: 29). Enformel kuramlar ise doğal olarak kabul edilmiş fikirleri ve inançları kapsar, profesyonelliğin yanında kültürel olarak resmi olmayan şekilde kabul görür (Oko, 2008: 32). Gelişimine göre sosyal hizmet kuramları tümevarım ve tümdengelim süreçleriyle açıklanmaktadır. Tümdengelimle kuramların üstten yani politik, sosyal ve ideolojik alandan geldiğini; tümevarımla ise alttan yani müracaatçı, sosyal çalışmacı, kurum bağlamında gündelik deneyimden geldiği ifade edilir (Payne, 2020: 98).

Temelde sosyal hizmet kuramları farklı adlandırılırsalar da ortak açıklamaları bulunan üç alana ayrılmaktadır (Sibeon, 1990: 34'ten aktaran Payne, 2020: 20; Trevithick 2008: 1218-1222; Gentle-Genitty vd., 2014: 38; Payne, 2020: 20):

İlki *insanları, durumları ve olaylara ilişkin anlayışı aydınlatan kuramlardır* (Trevithick 2008: 1218-1222). Müracaatçının dünyasına yönelik kuramlar (Sibeon, 1990: 34'ten aktaran Payne, 2020: 20) veya sosyal çevrede insan davranışı kuramları (Gentle-Genitty vd., 2014: 38) olarak da bilinir. Sosyal gerçekle ilişkili olan bu kuramlar sosyoloji, psikoloji, hukuk, sosyal politika vb. gibi diğer sosyal bilim disiplinlerinden alınmıştır (Sibeon, 1990: 34'ten aktaran Payne, 2020: 20; Trevithick 2008: 1218-1222). Genel kuramlardır ve çeşitli insan davranışlarını açıklamak ve tahmin etmek için kullanılır (Thyer, 2001: 16).

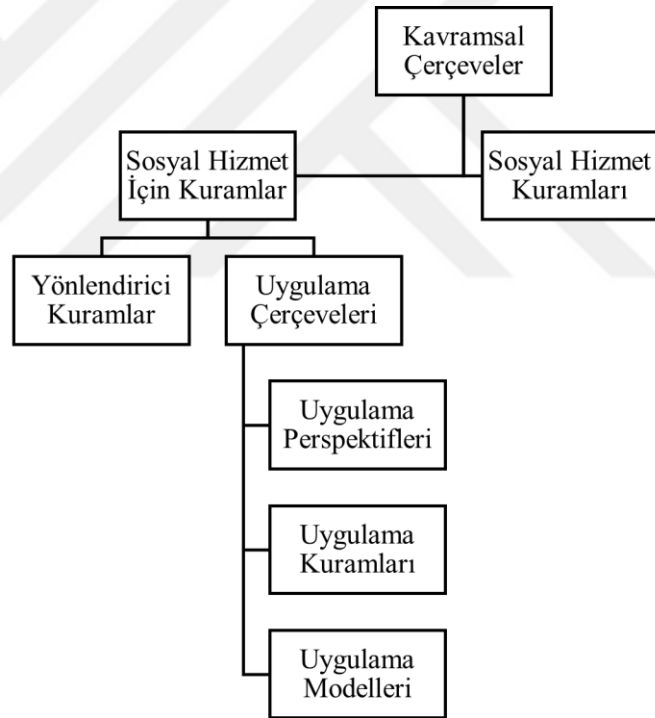
İkincisi *sosyal hizmetin görevini, amacını ve rolünü analiz eden kuramlardır* (Trevithick 2008: 1218-1222). Sosyal hizmetin ne olduğuna ilişkin kuramlar olarak da bilinir; Marksist, feminist kuramlar gibi sosyal hizmetin amacını ve anlamını açıklayan söylemleri ifade eder (Sibeon, 1990: 34'ten aktaran Payne, 2020: 20).

Üçüncüsü ise uygulama yaklaşımları ve perspektifler gibi *doğrudan uygulama ile ilgili kuramlardır* (Trevithick, 2008: 1218). Uygulama kuramları olarak da bilinir (Payne, 2020: 20; Gentle-Genitty vd., 2014: 38). Bu kuramlar sorunlar, bu sorunlarla ilgili roller, sorumluluklar ve kullanılabilecek uygulama becerileriyle ilgili kapsamlı bilgi sağlar (Trevithick, 2008: 1218). Uygulama kuramları temel olarak genel kuramların deneyime dayalı uygulamaları nasıl bilgilendirdiğine odaklanır; müracaatçılar, sorunları ve çevreleri hakkında anlatı sağlayarak bilgileri tutarlı bir şekilde anlamlandırmaya ve uygulamayla bütünleştirmeye olanak tanır (Gentle-Genitty vd., 2014: 38; Simon, 1994: 146). Bu kuramlar perspektifler, modeller, çerçeveler ve açıklayıcı kuramlardan oluşmaktadır (Payne, 2020: 20). Perspektifler değer yüklü olarak olaylara bakış açısı sağlar, bunlara hümanizm ve feminizm örnek verilebilir (Tuncay, 2019: 6). Çerçeveler; bilgiyi sistematik olarak düzenlemeye ve analiz etmeye yarar ve bunlara sistem kuramı örnek verilebilir (Payne, 2020: 24). Modeller; yapısal tariflerle uygulamanın tutarlı olmasına yardımcı olur, karmaşık bir yaklaşımı düzenler ve görev merkezli yaklaşım bunlara örnek verilebilir (Payne, 2020: 24; Tuncay, 2019: 7). Açıklayıcı kuramlarsa neden ve nasıla ilişkin açıklamaları içerir, bunlara bilişsel davranışçı terapi (BDT) örnek verilebilir (Tuncay, 2019: 7).

Başka bir sınıflamaya göre sosyal hizmet kuramları; geniş, orta ve dar kapsamlı olarak ele alınmaktadır. Geniş kapsamlı kuramlar (uygulama perspektifleri), orta kapsamlı kuramlar (uygulama kuramları) ve dar kapsamlı kuramlar (uygulama modelleri) olarak ele alınmıştır (Coulshed ve Orme, 1998: 10; Langer ve Lietz, 2015: 8-10). Geniş kapsamlı kuramlar; Freudçu ve Marksist kuramlar gibi insan doğasını neyin motive ettiğine ilişkin açıklama sunar (Coulshed ve Orme, 1998: 10). Çevresi içinde birey perspektifi, problem çözme perspektifi, güçlendirme perspektifleri sosyal hizmet uygulamalarının temelini oluşturur, birden fazla uygulamada kullanabilir ancak tutarlı şekilde uygulanması ve etkinliğinin değerlendirilmesi zordur (Langer ve Lietz, 2015: 8-10). Orta kapsamlı kuramlar bağlanma, kayıp vb. gibi belirli fenomenlerin neden ve

sonuçlarını açıklamaya çalışır (Coulshed ve Orme, 1998: 10). Bilişsel teori, davranışçılık ve kriz teorisi gibi uygulama kuramları; perspektiflere göre daha spesifik, uygulamaya daha fazla yön verir, daha kolay ölçülebilir ama her ortamda uygulanamayabilir (Langer ve Lietz, 2015: 8-10). Çözüm odaklı kısa terapi, motivasyonel görüşme gibi dar kapsamlı uygulama modelleri; müracaatçılarla çalışmada neyin nasıl yapılacağına dair kılavuzluk eder, kolay ölçülebilir ama genellikle tanımlanmış sorunlarla çalışırken uygulanabilir ya da uygulanamayabilir (Langer ve Lietz, 2015: 8-10).

Sheafor ve Horejsi (2016: 68) kuramsal bilgiyi kavramsal çerçeveler olarak adlandırmış; kuram, model ve bakış açılarından oluşan kavramsal çerçevenin kavram, varsayım, hipotez, inanç, değer ve prensiplerin bütünü anlamına geldiğini belirtmiştir.

Şekil 1 Kavramsal Çerçeveler (Sheafor ve Horejsi, 2016: 68)

Sheafor ve Horejsi (2016: 69) kavramsal çerçeveleri *sosyal hizmet kuramları* ve *sosyal hizmet için olan kuramlar* olarak iki ana başlıkta değerlendirmektedir. Sosyal hizmet kuramları sosyal hizmetin neyle ilgilendiğini ve toplumdaki yerini açıklayarak mesleğin amacını ve alanını anlatır. Sosyal hizmet için olan kuramlarsa insan davranışı, sosyal çevre, değişim süreci, müracaatçı-uzman ilişkisi gibi müracaatçı ve yardım faaliyetini içeren süreçleri odak alır. Sosyal hizmet için olan

kuramlar kendi içinde *yönlendirici kuramlar* ve *uygulama çerçeveleri* olarak ikiye ayrılır. **Biyoloji, psikoloji, sosyoloji, antropoloji ve ekonomi** gibi disiplinlerden yararlanan yönlendirici kuramlar; davranışı açıklayarak gelişen sorunların nasıl ve neden olduğunu açıklar. Yönlendirici kuramlar tek başlarına değişimin nasıl gerçekleşeceğine dair sınırlı bir imkan sunar. Bu noktada rehber almak için uygulama çerçevelerine bakmak gereklidir. *Uygulama çerçeveleri* kendi içerisinde *uygulama perspektifleri, uygulama kuramları ve uygulama modelleri* olarak üçe ayrılmaktadır. Uygulama perspektifleri uygulamada neyin değerlendirilebileceğini açıklayan ve geniş bakış açısı sunan bir lensdir. Örneğin, **ekosistem perspektifi, genelleyici perspektif, feminist perspektif, etnik duyarlılık perspektifleri** gibi perspektifler yoğunlaşma, ilişki değerlendirme, toplumda karşılaşılabilecek spesifik sorunları dikkate alma gibi işlevler üstlenir. Uygulama kuramları davranış ve durumları açıklayarak nasıl değiştirilmesi gerektiğine ilişkin rehber görevi görür. Bu kuramlar bir ya da iki tane kurama da temel oluşturabilir. Örneğin psikososyal terapi ego psikolojisi ve psikodinamik kurama temel sağlar. Uygulama modelleri ise deneyimlerden türeyen müdahale faaliyetine rehberlik ederken kullanılan kavram ve ilkelerdir, uygulama kuramlarından farklı olarak belirli bir davranış tarafından açıklanmazlar. Örneğin; krize müdahale bir uygulama modelidir, çünkü kriz tek bir faktöre bağlı açıklanamaz.

Sosyal hizmetin kuramsal bilgi temeli olarak ifade edebileceğimiz sosyal hizmet kuramlarına ilişkin farklı bakış açılarını yansıtan sınıflandırmalar vardır. Bu sınıflandırmalar kuramları birbirinden farklı şekillerde ele alsa da öne çıkan bazı ortak temalar bulunmaktadır. İlk olarak sınıflandırmaların hemen hemen hepsinde uygulama açısından kuramları ifade etme belirtisi vardır. Bu durum kuramı uygulamaya yaklaştırma çabasının göstergesi olabilir. Uygulama yaklaşımları (Trevithick, 2008: 1221), uygulama perspektifleri, kuramları ve modelleri (Langer ve Lietz, 2015: 9), uygulama çerçeveleri (Sheafor ve Horejsi, 2016: 69), uygulama kuramları (Payne, 2020: 20; Gentle-Genitty vd., 2014: 38) gibi tanımlamalarda kuramı uygulamaya yaklaştırma çabası sezilmektedir. Sosyal hizmet disiplininde bazı kuramların uygulamaya daha yakın bulunması olasıdır. Bir diğer ortak özellik insan davranışı ve sosyal çevre açısından kuramları açıklama çabasıdır. İnsanları durumları ve olayları ele alan kuramlar (Trevithick, 2008: 1219), sosyal çevrede insan davranışı kuramları (Gentle-Genitty vd., 2014: 38) ve

müracaatçının dünyasına yönelik kuramlar (Sibeon; 1991’den aktaran Payne, 2020: 21) gibi ifadelerde bu çaba görülmektedir. Kuramları sosyal hizmetin doğasına ve ne olduğuna ilişkin konumlandırma çabası da başka bir ortak yönü oluşturmaktadır. Sosyal hizmetin ne olduğu ve nasıl yapıldığına ilişkin kuramlar (Sibeon, 1990: 34’ten aktaran Payne, 2020: 20), sosyal hizmetin görevi, amacı ve rolüne ilişkin kuramlar (Trevithick, 2008: 1220), sosyal hizmet kuramları ve sosyal hizmet için kuramlar (Sheafor ve Horejsi, 2016: 68) gibi tanımlamalar kuramı sosyal hizmetin doğasına göre konumlandırma çabasının göstergesidir.

d. Sosyal hizmette kuramsal bilgiye ilişkin tartışmalar

Sosyal hizmette kuramsal bilginin gerekli olup olmadığı öteden beri sürdürülen bir tartışma konusudur. Sosyal hizmet uygulamasında kuramsal bilgiye ilişkin tartışmalarda iki ana görüş bulunmaktadır. İlk görüş uygulamanın kuram içermediğini, ikincisi ise uygulamanın kuram temelli olduğunu savunmaktadır (Gentle-Genitty vd., 2014: 39). Sosyal Hizmet Eğitimi Dergisi’nin 1994 yılındaki bir sayısında Bruce A. Thyer ve Barbara L. Simon kuramsal bilgiye ilişkin birbirleriyle karşıt iki görüşü içeren yazılar kaleme alarak “uygulamada kuramsal bilgiye gerek var mıdır?” sorusunu yanıtlamışlardır. Thyer (1994) kuramın sosyal hizmet uygulaması için gereksiz olduğunu, Simon (1994) ise kuramın gerekli olduğunu savunmuştur.

Kuramın gereksiz olduğuna ilişkin görüş ağırlıklı olarak sosyal hizmet eğitimi üzerinden ele alınmıştır. Thyer (1994: 148) akreditasyon standartları kapsamında kurama dayalı eğitimin bir zorunluluk olarak görüldüğünü belirtse de kuram öğrenmenin zaman kaybı olduğunu söylemiştir. Bu görüşünde kurama dayalı öğrenmeyle uygulamanın teknik ve beceri yönünün ihmal edildiğine, sınırlı bir zaman diliminde kuramın öğretilmeyeceğine, müfredatta öğretilen her kuramın kendi içerisinde ayrı varyasyona sahip olduğuna dikkat çekmiş; bu faktörlerin kuram öğrenmede ustalaşmaya izin vermemesi, uygulama yapan çok sayıda sosyal çalışmacının yüksek lisans mezunu olsa bile davranışlarla kuramlar arasında bağlantı kurmakta zorlanması gibi etkilere yol açtığını savunmuştur (Thyer, 1994: 148-149).

Thyer'in (1994: 148-152) çalışmasında kuram öğrenmenin gereksiz ve zaman kaybı olduğuna ilişkin görüşleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Eğitim kurumlarında sınırlı bir zamanda kuramları öğretmeye çalışmak, hem kuramların nitelikli bir şekilde öğretilmesine engel olur hem de verilen eğitimde uygulamanın teknik yöntemlerinin gözden kaçırılmasına neden olur.

2. Çok sayıda kuramı içeren eğitim verilmesi eklektizm adı altında erdem olarak görülmekte; fakat bu durum kuramsal bilginin nitelikli bir şekilde öğretilmesinin önüne geçmektedir.

3. Ampirik olarak uygulamada başarıya ulaşmış kuramlar diğerlerinden daha önde tutulur. Aynı zamanda kuramlar belirli boyutlara odaklanır, bundan ötürü kuramlar bazı durumları açıklamada eksik kalabilir.

4. Kuram profesyonel uygulamaya karşı ilgisizdir. Bu durumun kanıtı olarak kuramsal bir temelle desteklenmeyen bir dizi psikosoyal müdahalenin ve tekniğin uygulamada başarıya ulaşması örnek gösterilebilir.

5. Sosyal hizmette öğretilen çoğu kuram yanlış ve geçersizdir.

6. Vakalara yanlış bir şekilde uygulanabilecek kuramlar müracaatçılara zarar verebilir. Bunun yerine deneysel olarak desteklenen uygulama becerileri öğretilmelidir.

Bu görüşe karşılık kuramın gerekli olduğunu öne süren görüş, sosyal hizmette kuramın rol ve işlevi üzerinden savunulmuştur. Simon (1994) tarafından sosyal hizmet uygulayıcılarının kuramsal bilgiyi öğrenmelerinin önemli olduğunu söylenmiş; kuramın vaka değerlendirmesi, nedensel açıklama, müdahale planlaması ve sonuç değerlendirmesi için kavramsal bir bakış açısı sağlama görevi gördüğü ve kuramın gerekli olduğu belirtilmiştir.

Simon (1994: 144-147) tarafından yapılan çalışmada kuramın gerekli olduğuna ilişkin görüşü destekleyen bazı ifadeler şu şekilde özetlenebilir:

1. Sosyal hizmet yalnızca uygulamaya dayalı teknik bir uğraş değil bilgiye bağlı bir zanaattır. Bu yüzden sosyal çalışmacılar uygulamada beceriye olduğu kadar bilgiye de bağlı kalırlar.

2. Kuram, uygulama için hem bilginin çerçeveye oturmasını hem de uygun şekilde kullanılmasını sağlar. Sosyal hizmet için çok önemli olan bilgi türleri arasındaki ilişkiyi temellendiren ve yapılandıran kavramsal bir çerçeve oluşturur.

3. Kuram vaka değerlendirmesi, nedensel açıklama, müdahale planlaması ve sonuç değerlendirmesi için kavramsal bir bakış açısı sağlar.

4. Kuram, sosyal çalışmacıların uygulamada yoğun veri yığınları arasında hızlı bir şekilde sıralama yapmalarına yardımcı olarak harekete geçmek için bilgilendirici ipuçları sağlar.

5. Sosyal çalışmacılar günlük uygulamada bilgi yığını ve kronik bir zaman kuraklığıyla karşı karşıya kalır, kuram müracaatçı krizlerinin ve sosyal çalışmacıların uygulamalarının kaosa düzen verir.

6. Kuram, bir durumdan diğer duruma güvenli genelleme yapabilmeyi ve bilgi koşullarının yeni müracaatçılara da aktarımını sağlar.

Kuramın uygulama için gerekli olduğu görüşünde sosyal hizmet bilgiye bağlı bir zanaat olarak görülmüş, sosyal çalışmacılar zanaatkarlara benzetilmiştir. Bu benzetmede bilgi ve beceriyi ustaca kullanma açısından sosyal hizmetle zanaatın ortak bağlantısı kurulmuştur. Sosyal hizmet bilgiye bağlı bir meslektir. Kuram, sosyal hizmetin bilgiye bağlı olmasını/bağlanmasını sağlar. Bu kapsamda kuramın sosyal çalışmacılara, müracaatçıların kendi hayatlarında istenilen değişimi yaratmalarında veya sosyal hizmet müdahale sürecinde üstlendiği sorumlulukları yerine getirmelerinde kavramsal bir çerçeve oluşturduğu söylenebilir. Müracaatçılar problemlerine odaklı oldukları ve hızlı bir şekilde çözüme ulaşmak istedikleri için kendilerindeki potansiyeli ve ihtiyaçlarını nasıl karşılayacaklarını göremeyebilirler. Böylece sosyal çalışmacılar istediği bilgileri alamayabilir ve bilgi yığını oluşur. Kuram bu bilgi yığını anlamlı şekilde organize etmek ve müracaatçıların faydasına etkili müdahale gerçekleştirmek için kavramsal bir çerçeve sağlar.

Kuramsal bilgiye ilişkin görüşlerde genel olarak Simon (1994) tarafından savunulan görüş kabul görmekte, Thyer (1994) tarafından savunulan görüş eleştirilmektedir. Kuramsal bilginin gerekli olmadığına ilişkin görüş kabul edilmese de sosyal hizmette kuramın öğretilmesi, niteliği ve kullanımı konusunda önemli çerçeveler sağlamaktadır. Gomory (2001: 27) kuramın etkili öğretilmediği

konusunda hak verse de Thyer'in çalışmasında sosyal hizmeti akademik bir disiplinden daha çok uygulamalı bir meslek olarak ele aldığını belirtmiş; ayrıca kuramın sosyal hizmetle nasıl bir ilişkisi olduğunu gündeme getirmesi nedeniyle Thyer'in övgüyü hak ettiğini söylemiştir.

C. Sosyal Hizmet Uygulaması

Sosyal hizmet uygulaması sosyal hizmet bilgi, beceri ve değer temeline uygun olarak birey, grup ve toplumla sosyal çalışmacı arasında iş birliği halinde gerçekleşen profesyonel bir değişim sürecidir. Profesyonel uygulama inanma, bilme ve yapmanın kombinasyonu olarak tanımlanmaktadır (Hearn, 1958: 1). Sosyal hizmet uygulaması etik, teknik ve profesyonel bir eylemi ifade etmektedir (Pilalis, 1986: 87). Sosyal hizmetin mesleki ve bilimsel kimliği gereğince sosyal hizmet uygulaması profesyonel olduğu için bilimsel bilgiye dayanmak zorundadır (Çay, 2020: 2). Bu profesyonellik planlı müdahale sürecine uygun hareket etmeyi gerektirir. “Müracaatçı sistemlerinde değişim yaratma süreci sosyal hizmetin bilgi temelinde planlı değişim süreci veya planlı müdahale süreci olarak açıklanmaktadır” (Zengin ve Çalış, 2017: 49). Sosyal hizmet uygulaması; sosyal hizmet amacını yansıtan güçlendirme, sosyal değişim ve problem çözme görüşleri etrafında bilimsel bir zeminde şekillenen birtakım bileşenlerden oluşmaktadır. Sheafor ve Horejsi (2016: 31) sosyal hizmet uygulamasını şekillendiren faktörleri ifade eden bir modelden bahsederek müracaatçı sistemi, sosyal çalışmacı, planlı değişim süreci, sosyal çevre ve kurum, sosyal politika ve programlar gibi bileşenlere dikkat çekmiştir. Bu bileşenler sosyal hizmet uygulamasının profesyonel olarak nitelendirilmesine katkı sağlamaktadır.

Müracaatçı sistemi, sosyal çalışmacı, uygulama yapılan kurum ya da bağlam ve sosyo-politik yapının da içinde bulunduğu sosyal çevre gibi bileşenleri bulunan sosyal hizmet uygulamasının profesyonel olarak nitelendirilmesini sağlayan ayırt edici özellikler mevcuttur. Sheafor ve Horejsi (2016: 73-74) sosyal hizmet uygulamasının yapıtaşlarını dört maddede özetlemiştir:

1. Sosyal çalışmacılar, sosyal hizmetin diğer mesleklerden farklılaşan ayırt edici yönleri ve bütüncül bakış açısıyla hem müracaatçı gruplarına ilişkin hem de kurumsal bağlamda çeşitli rol ve işlevleri yerine getirirler.

2. Müracaatçılara etkin hizmet sunmak için zaman içerisinde her sosyal çalışmacı müracaatçının bulunduğu yerden başla, önce zarar verme gibi uygulamaya rehberlik eden prensipler geliştirir.

3. Sosyal çalışmacılar müracaatçıya destek sürecinde değişim süreci için planlar formüle ederken genel strateji sağlayacak kuramsal bilgiden yararlanır.

4. Eleştirel düşünebilme yeteneği ve sosyal işlevselliğin sağlanabilmesi için müracaatçının kendi kararlarını almasına destek sağlamak başarılı bir uygulamanın anahtarıdır.

1. Sosyal Hizmet Uygulamasının Odağı

Sosyal hizmet uygulaması profesyonel bir nitelik kazanma sürecinde çeşitli aşamalardan geçmiştir. Erken tarihte sosyal hizmet mesleğinin önemli isimleri Mary Richmond ve Jane Adams farklı yaklaşımlar izlemişler, bu yaklaşımlar tartışmalara konu olmuştur (Marsh ve Bunn, 2018: 658). Mary Richmond, sosyal teşhis kitabında birey ve aileye ilişkin kapsamlı bir vaka çalışmasının esaslarını tanımlamış (Sallee, 2003: 350); Jane Adams ise daha toplumsal reformcu anlayışıyla toplumsal boyutta uygulamalar gerçekleştirmiştir (Marsh ve Bunn, 2018: 658; Fargion, 2008: 210). Bu anlayışlar sosyal hizmet uygulamasının odağına ilişkin iki farklı ekolü temsil etmekte ve uygulamanın bireye mi topluma mı odaklanacağı konusundaki tartışmalara temel oluşturmaktadır.

Yirminci yüzyılın ilk yarılarında bir grup bireyler, aileler ve gruplarla klinik çalışmayı tercih etmiş; diğer bir grup ise uygulamalarını topluluk örgütlenmesi, savunuculuk ve yasal bağlama yoğunlaştırmıştır (Dorr, 2014: 1). 1970'lerden önce sosyal çalışmacılar; vaka çalışanları, grup çalışanları, toplum organizatörleri veya psikiyatrik sosyal çalışmacılar gibi kullandıkları yöntem ve uygulama alanlarına göre tanımlanmıştır (Dorr, 2014: 1; Hepworth vd., 2017: 23). 1960'ların ve 1970'lerin siyasi gerilimleri sırasında sosyal hizmette yoksul ve ezilen grupların büyük sorunları ve ihtiyaçları görmezden gelindiği için birey ve aileye odaklanan dar kapsamlı klinik çalışmalar eleştirilmiştir (Sallee, 2003: 350; Dorr, 2014: 1; Hepworth vd., 2017: 23). Bu eleştiriler dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Sosyal hizmet uygulaması klinik boyutu içeren birey, aile ve grup odağından toplum organizasyonuna ve sosyal reform köklerine doğru geri dönüş sağlamıştır (Sallee, 2003: 350). Böylece sosyal hizmet uygulaması bütüncül bir şekilde birey,

aile, grup, topluluk ve toplumda yer alan müracaatçı sistemleriyle her boyutta çalışmayı içeren daha kapsamlı bir odağa yönelmiştir (Hepworth vd., 2017: 23). Görünürde müracaatçıya bireysel danışmanlık sağlansa da savunuculuk, politik düzeyde faaliyetler ve diğer mesleklerle iş birliği gibi sosyal çalışmacıların üstlenebileceği başka roller de olması gerektiği konusunda görüş birliği sağlanmıştır (Dorr, 2014: 2).

Sosyal hizmet uygulamasındaki bu dönüşüm sosyal hizmet eğitiminde de izlenmiş, genelci sosyal hizmet anlayışı gündeme gelmiştir. 1974'ten itibaren Sosyal Hizmet Eğitimi Konseyi lisans ve lisansüstü eğitim müfredatında genelci uygulamanın esas alınması gerektiğini belirtmiştir (Sallee, 2003: 350; Dorr, 2014: 2). 1980-1990'lı yıllarda sosyal hizmet mesleği için birleştirici bir kavramsallaştırma arayışı sonucunda lisans programları genelci anlayışla yüksek lisans programları da ilk yıl genelci ikinci yılı uzmanlaşma anlayışıyla eğitimlerine devam etmiştir. (Sallee, 2003: 251). Bu kapsamda sosyal hizmet yüksek lisans düzeyinde ikinci yıl müfredatı çocuk refahı, akıl sağlığı, çocuk ve aileler, madde bağımlılığı ve yaşlanma gibi belirli bir uygulama alanında uzmanlaşma içermiştir (Dorr, 2014: 2). Bununla birlikte yüksek lisans düzeyinde ileri genelci yaklaşım temelinde eğitimi benimseyen programlar da olmuştur (Duyan ve Bayır, 2016: 42; Hepworth vd., 2017: 23). Ülkemizde de lisans ve yüksek lisans düzeyinde genelci anlayış temelinde eğitim verilmektedir (Duyan ve Bayır, 2016: 42).

Genelci sosyal hizmet uygulaması; mikro uygulama, mezzo uygulama veya makro uygulama yöntemleriyle insan ihtiyaçlarıyla çalışarak bireyler, aileler, gruplar, kuruluşlar ve topluluklar dahil olmak üzere her büyüklükteki sistem tarafından ifade edilen ihtiyaçlara yanıt verebilme anlamına gelmektedir (Langer ve Lietz, 2015: 2). Genelci sosyal hizmet anlayışı bütüncül bir şekilde çeşitli çoklu sorun alanlarında birey, grup, aile ve toplum düzeyinde uygulama gerçekleştirebilmeye olanak tanımaktadır. Geniş bir şekilde toplumun farklı kesimlerinden çeşitli sorunları ve yaşamları bulunan müracaatçı gruplarıyla eklektik bir kuramsal donanımdan yararlanarak çalışmayı içermektedir (Özbesler ve Bulut, 2013: 100).

2. Sosyal Hizmette Uygulama Düzeyleri

Sosyal hizmet uygulaması; genelci sosyal hizmet anlayışı kapsamında mikro, mezzo ve makro düzeyde gerçekleştirilir. Sosyal çalışmacılar bireyler, aileler, örgütler ve topluluklarla çalışır (Zastrow, 2016: 92). Sosyal hizmet sunumunu anlamada en kullanışlı yöntem mikro, mezzo ve makro olarak sınıflandırmadır (Selcik ve Güzel, 2016: 464). Mikro düzey, bireye ve en yakın ilişkilerine odaklanır (Sheafor ve Horejsi, 2016: 28). Mezzo düzey; mikro ve makro uygulama arasındaki orta düzeydir, aile kadar yakın olmayan kişiler arasındaki ilişkilerle organizasyon ve kurum temsilcileriyle olan ilişkileri kapsar (Sheafor ve Horejsi, 2016: 29). Küçük gruplarla çalışma olarak da tanımlanabilir. Makro düzey; topluluk, kurum, örgüt, devlet ve toplumla olan tüm çalışmaları kapsar; yönetim, fon sağlama, kaynak gelişimi, mevzuat ve politika düzenlemeleri gibi süreçleri içerir (Sheafor ve Horejsi, 2016: 28). Makro düzey, yasa ve sosyal politika gibi süreçlerde örgüt ve topluluklarla çalışma olarak da tanımlanabilir (Zastrow, 2016: 9).

Sosyal hizmet uygulaması mikro, mezzo ve makro düzey olarak sınıflandırılmakla birlikte müracaatçıyla yakınlığa göre başka bir sınıflandırma yapmak da mümkündür. Mikro düzey uygulamada sosyal hizmet yüz yüze ve doğrudan sunulmakta, makro düzey uygulamada ise yüz yüze hizmet sunumundan uzaklaşmaktadır (Hepworth vd., 2017: 12). Bu durum dikkate alındığında sosyal hizmet uygulamasında doğrudan uygulama, klinik uygulama ve makro (doğrudan olmayan uygulama) kavramları ortaya çıkmaktadır. Bu kavramlara ilişkin net bir ayırım bulunmamaktadır. Örneğin mikro uygulamayı kapsayan doğrudan uygulama ve klinik uygulama birbirinin yerine kullanılabilir (Sheafor ve Horejsi, 2016: 28). Bu kapsamda sosyal hizmet uygulamasının kapsamı ve odağını anlayabilmek açısından doğrudan uygulama, klinik uygulama ve dolaylı yani makro uygulama tanımlarına değinmek yararlı olabilir.

a. Doğrudan uygulama

Doğrudan sosyal hizmet uygulaması bireylerin, ailelerin ve grupların yaşadıkları sorunların çözümünde sosyal hizmet kuram ve yöntemlerinin uygulanması olarak tanımlanır, çeşitli durumlarda baskı altındaki savunmasız olan müracaatçıların güçlendirilmesini kapsar (Walsh, 2013: 19). Doğrudan uygulama; bireyler, çiftler, aileler ve gruplarla çalışmayı içerir (Hepworth vd., 2017: 25). Doğrudan sosyal hizmet uygulayıcıları, yüz yüze hizmet sunmanın yanı sıra diğer

profesyoneller, kuruluşlar ve kurumlarla iş birliği içinde çalışmak; hizmet sağlayıcılar, kurumlar, yasa koyucular ile savunucu olarak hareket etmek gibi birçok rolü yerine getirirler (Dorr, 2014: 2). Doğrudan sosyal hizmet uygulaması çeşitli ortamlarda ve sorun alanlarında sosyal çalışmacıların birden fazla rol üstlenmesini gerektirir. Sosyal hizmetin çevresi içinde birey anlayışının gelişmesi ve sosyal adalete bağlılığının artmasıyla doğrudan uygulamaya olan katkı da artmıştır (Marsh ve Bunn, 2018: 647).

b. Klinik uygulama

Klinik sosyal hizmet uygulaması tanımında genel olarak ruhsal ve duygusal bozukluklar, psikososyal işlevsizlik gibi sorunların çözümünde savunuculuk, danışmanlık, değerlendirme, konsültasyon ve psikoterapi gibi süreçler dikkat çeker (Zubaroğlu Yanardağ ve Özmete, 2017: 208). Klinik sosyal hizmet; ruh sağlığı alanında birey, aile ve gruplarla yürütülen çalışmaları kapsar. Klinik alanda çalışan sosyal çalışmacılar, hastalık yaşayan bireylere yönelik genellikle belirli bir kuramsal yaklaşım benimserken doğrudan uygulama kapsamında çalışan sosyal çalışmacılar daha eklektiktir ve müracaatçıya destek olabilecek her şeyi kullanırlar (<https://www.utrgv.edu>, 2021). Klinik alanda çalışan sosyal çalışmacılar, zaman zaman görevlerini yerine getirirken ruh sağlığı hizmetleri de sunarlar (Hepworth vd., 2017). Örneğin evsizlerle çalışan klinik sosyal çalışmacıların birincil önceliği müracaatçının çevresel koşullarını iyileştirmek ve barınma ihtiyacını karşılamak olsa da bunun yanında teröpatik ruh sağlığı hizmeti de sunabilirler.

c. Makro/dolaylı uygulama

Makro ya da dolaylı sosyal hizmet uygulaması; örgütsel düzeyde gerçekleştirilerek müracaatçıların yaşamlarını zenginleştiren program ve hizmetler kurmayı, düzenlemeyi, sürdürmeyi ve iyileştirmeyi içerir (<https://www.utrgv.edu>, 2021). Çevresi içinde birey anlayışıyla bireyi etkileyen siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik koşulları dikkate alarak eşitlik ve sosyal adaleti sağlamayı hedefler (Keçeci, 2017: 190). Makro/dolaylı sosyal hizmet uygulaması müracaatçılarla nadiren yüz yüze gelmeyi içerdiği için doğrudan sosyal hizmet uygulamasından farklıdır (<https://www.utrgv.edu>, 2021). Makro düzeyde çalışan sosyal çalışmacılar; örgüt veya topluluğun birlikte hareket etmesi, karar verici konumdaki önemli kişi veya kurumların sürece dahil edilmesi ve ele alınan konuda harekete

geçilmesi için çaba sarf ederler (Keçeci, 2017: 196). Makro uygulama kapsamında sosyal çalışmacılar, sosyal ve politik bağlamda savunucu, güçlendirici, arabulucu, eğitici ve değişim ajanı gibi roller üstlenerek sosyal sorunların çözümünde geniş ölçekli ve kapsayıcı çalışmalara katkı sunarlar.

D. Kuram ve Uygulama Arasındaki Boşluk

Sosyal hizmetin yapıtaşlarını anlamak için öncelikle meslek ve disiplin olmasını etkileyen bilimsel bilgi temeliyle uygulamada deneyim, sezgi ve becerileri içeren yönlerine değinmek gerekir. Bu yönler birçok yazara göre bilim ve sanat yönü olarak kavramsallaştırılmaktadır (Hearn, 1958; Sheafor ve Horejsi, 2016). Hearn'a (1958: 20) göre sosyal hizmet bir sanat olarak başlayarak deneyimlerin birikimiyle kuramsal bilgi ve bilimsel temele dayalı bir mesleğe dönüşmüştür. Sosyal hizmetin bilim yönü bilimsel bilgiyle temellendirilmiş bilgi temelini içerir. Sosyal çalışmacılar mesleki uygulamalarda sosyal hizmet bilgi temeline göre hareket ederler. Sosyal hizmetin sanat yönüyse sosyal çalışmacının uygulamada mesleki becerilerini kullanmasını kapsar. Sosyal çalışmacının kişisel özellikleri, yaşam deneyimi, uygulama yapma becerisi ve bu beceriyi nasıl yansıttığı sosyal hizmetin sanat yönünü oluşturur (Sheafor ve Horejsi, 2016: 62-68). Destek ilişkileri kurma yeteneği, enerji ve umut sağlama, sağlıklı değerlendirme yapabilme, mesleğe uygun kişisel değerlere sahip olma ve kişisel bir tarz geliştirme sosyal hizmetin ana duyarlılıklarını ve beceri temelini yansıtırken sanat yönü olarak nitelendirilmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2016: 62-68). Müracaatçıya, sosyal sorunlara, sosyal hizmet mesleğine ve uygulamaya dair bilgilere sahip olma ise sosyal hizmetin bilim yönünü oluşturmaktadır (Sheafor ve Horejsi, 2016: 62-68).

Doğa bilimlerinde kuramın fiziksel olarak kanıtlanma olanağı varken sosyal bilimlerde fiziksel kanıtlar sunmak sınırlı derecede mümkündür. Bu nedenle sosyal bilim araştırmacılarının karşılaştığı zorluklara paralel olarak sosyal hizmet bilgi tabanı bir araya gelen çok sayıda kuramsal fikre dayanmaktadır (Langer ve Lietz, 2015: 9). Sosyal hizmet, doğa bilimlerinde olduğu gibi sayısallaştırılabilen kesin bir yönteme dayanmaz; bu durum bilim yönünün uygulanmasını sosyal hizmet açısından zorlu bir süreç haline getirmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2006: 64). Sosyal hizmette kesin ve tek bir müdahale yöntemi olmadığı için bilim yönüne göre

hareket etmek kolay olmamaktadır. Buna karşın sanat yönü sosyal çalışmacının kendi kişisel özellikleri, becerileri ve deneyimlerini uygulamaya yansıtmasıyla ilgili olduğu için bu yönde hareket etmek daha kolaydır. Sosyal çalışmacılar bilim insanından ziyade uygulayıcıdır (Sheafor ve Horejsi, 2006: 64). Sosyal çalışmacılar bilimsel yön yerine uygulamayı içeren sanat yönüne göre hareket etmeye eğilimlidirler. Ancak sanat yönü kavramının oldukça göreceli olduğunu ve aslında tam da sosyal hizmet becerilerine işaret ettiğini söylemek yanlış olmaz. Sanat yönü sosyal hizmetin beceri yönüne vurgu yaparken aslında sosyal çalışmacının geniş ve çeşitli bilgi birikimi ve vizyonuna da işaret etmektedir. Ancak salt sanat denen bu vizyona bağlı uygulamalar yapmak; sosyal hizmetin bilim yönünün önemli bir ayağını oluşturan kuramsal bilgiyi uygulamaya aktarma sorununu da ortaya çıkarmaktadır. Zira kuram bilgisi olmadan yalnızca sosyal hizmet becerilerine ya da literatürde ele alındığı üzere sanat yönüne göre hareket etmek mümkün değildir.

Sosyal çalışmacılar için sanat yönü olarak adlandırılan beceriler kapsamında uygulamayı esas almak kolay olmakta, bilim yönü bağlamında kuramsal bilgi ihmal edilmektedir. Buna karşın kuramla uygulama birbirine ihtiyaç duymaktadır. Uygulamanın profesyonel ve yetkin olabilmesi için kuramsal bilgiyi temel alması esastır; kuramsal bilginin işlenmesi, yorumlanması ve değerlendirilmesi için de uygulamadan beslenmesi vazgeçilmezdir.

Sosyal hizmette genellikle formel olarak tümdengelimle oluşan kuramlar kabul edilir, bu durumda tümevarım şeklinde uygulamanın da kuram oluşturabileceği fikri göz ardı edilir (Hicks, 2016: 20). Uygulamanın kuram oluşturmaya katkı sunabileceği görüşünde uygulama bilgeliği kavramı ön plana çıkar. “Uygulama bilgeliği; öznel deneyim ve bilimsel bilginin kullanımı arasındaki süreçten ortaya çıkan kişisel ve değere dayalı bilgi sistemidir” (Klein ve Bloom, 1995). Genellikle uygulama bilgeliğinin yaratıcılık ve sanat yönünü kapsadığı düşünülür (Goldstein, 1990: 41). Kuramsal bilgi uygulamada örtük bir şekilde var olur. Bu nedenle çoğunlukla uygulama bilgeliğinin kuramsal boyutu ihmal edilir ve yanılıya düşülerek deneyimden ibaret olduğu düşünülür. Uygulama bilgeliği sosyal hizmetin sözlü kültürüne göre deneyimli kişiler tarafından ağızdan ağıza aktarılır ve yazılı hale dönüşmez, böylece kuramsal bilgi olarak görülmez (Thompson, 2000: 29; Oko, 2008: 33). Dolayısıyla uygulamanın

kuramı beslediği kabul edilmez. Sonuç olarak uygulamadan elde edilen kuramlar görmezden gelinir ve bir karmaşa yaşanır (Coulshed ve Orme, 1998: 14). Bu durum bir yanılgıdır ve sosyal hizmet için tehlike yaratır (Hicks, 2016: 14; Thompson, 2000: 95).

Uygulama bilgeliği kapsamında sosyal hizmetin sözlü kültürü; sosyal çalışmacının deneyimiyle elde ettiği, süzgecinden geçirdiği ve güvendiği bilgiyi meslektaşlarına aktarmasını kapsar. Bu durum süpervizyon ve yol göstericilik anlamında önemlidir; fakat bilginin aktarıldığı meslektaşlar için ezbere hareket etme riski oluşturabilir. Özellikle mesleğe yeni başlayan ve daha deneyimsiz olan sosyal çalışmacılar, kendinden daha deneyimli bir sosyal çalışmacılara güvenmeye açıktır. Bu durumda güven temelinde sorgulanmadan ezbere hareket edilebilir. Sonuçta da kuram ve uygulama arasında boşluk meydana gelebilir.

Kuram ve uygulama arasındaki boşluk; kuramı uygulamaya entegre etmenin zorluğu, kuram ve uygulama arasındaki uyumsuzluk veya kopukluk, kuram ve uygulama ayrımı, kuramı uygulamaya aktarma sorunu, kuram ve uygulama gerilimi, kuram ve uygulama arasındaki boşanma gibi birbirini anlatan farklı tanımlamalarla ifade edilir (Pilalis, 1986; Lewis ve Bolzan, 2007; Montaño, 2012; Gentle-Genitty vd., 2014; Al-Ma'seb vd., 2015; Samson, 2015; Hicks, 2016).

Bütün bu görüşler doğrultusunda kuram ve uygulama arasındaki boşluğun nedenlerine sosyal hizmet eğitimi, sosyal hizmetin kuramsal bilgi temeli, sosyal hizmet uygulaması, müracaatçılar ve sosyal çalışmacılarla ilgili faktörlerin kaynaklık etmekte olduğu söylenebilir. Ayrıca kuram ve uygulama arasındaki boşluğun nedenleri; kültür boşluğu, müfredat ve eğitim içeriği, kuramın ne olduğuna ilişkin karmaşa yaşanması, kuramın politize edilmesi, işin gerektirdikleri ve iş tanımı ve de kendini geliştirme olarak sıralanabilir.

1. Kültür Boşluğu

Kuram ve uygulama uyumsuzluğunu açıklamaya çalışan bu görüşte teoriyle pratik yani akademi ile alan arasında bir boşluk olduğundan söz edilmektedir. Sheldon (1978: 2) sosyal hizmetin akademik yönü ve pratik yönü arasında “kültür boşluğu” olduğunu ifade ederek “kuramsal alt kültür” ve “uygulama alt kültürü” kavramlarını ortaya atmıştır.

“Kuramsal alt kültür; akademik alanda ortaya çıkarak kanıt ve gerçeklik sorularıyla ilgilenir, akademik saygınlık arayışında var oluşunu unutma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Uygulama alt kültürü ise araştırmaya şüpheli yaklaşır, sosyal hizmetin artan sorunlarını ve alanlarını bilimden uzak şekilde ele alır, hedeflere ulaşmada büyük ölçüde kişisel deneyime güvenerek uygunsuz koşullarda gelişmeye zorlanmıştır.” (Sheldon, 1978: 2)

Bu alt kültürler birbirleriyle ayrışan ve çatışan bazı unsurları taşımaktadır. Örneğin kuram akademisyenlerin saha ise uygulayıcıların alanı olarak görülmektedir (Thompson, 2000: 85). Aynı zamanda kuram soyut ve idealize edilmiştir, uygulama ise somut olmasına rağmen çeşitli değişkenlerden etkilenen karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu durum kuramsal alt kültür ile uygulama alt kültürü arasındaki ayrımı derinleştirir. Sosyal çalışmacılar kuramsal bilgiyi uzak ve ilgisiz bulabilirler (Sheppard, 1995: 265). Bilginin beceri ve sonuç odaklı yönünü benimseyenler kuramı rahatsız edici ve önemsiz görebilir, kuramın faydasız olduğu algısıyla düşmanlık besleyebilirler (Hicks, 2016: 11). Bazı sosyal çalışmacıların kuramı gereksiz görmeleri sosyal hizmeti pratik bir meslek olarak görmelerinin sonucudur (Woodman, 2012: 25). Böyle durumlarda sosyal hizmette kurama ihtiyaç duyulmadığı ve kuramın uygulamayla ilgili olmadığı düşüncesiyle hareket edilebilir. Tüm bunlar kuram ve uygulama arasındaki kültür boşluğunun sonucudur.

2. Müfredat ve Eğitim İçeriği

Müfredat ve eğitim içeriğiyle sosyal hizmet dersleri ve alan deneyimi arasındaki uyumsuzluk anlatılmaktadır. Sosyal hizmet öğrencileri meslekle ilgili kuramları öğrenirler ve öğrendiklerini alanda uygulama olanağı yakalarlar; fakat derslerde sosyal hizmet alanında en güncel bilgiler aktarılmaya devam ederken alanda çalışan sosyal çalışmacılar eski bilgileri kullanmaya devam eder (Al-Ma'seb vd., 2015: 4). Akademide öğretilen bilgiler güncel kalırken alanda var olan bilgiler aynı güncelliğe ulaşamayabilir. Dolayısıyla okulda öğretilenler ile alanda yaşananlar arasındaki fark kuram ve uygulama arasındaki boşluk/uyumsuzluk olarak tanımlanır (Thompson, 2000: 83). Bununla birlikte uygulamada ortaya çıkan yeni bilgiler de akademi tarafından izlenemeyebilir. Sosyal hizmet eğitiminde akademiye kuram inşa etme, alana ise öğrencileri uygulamaya hazırlama

sorumluluğun verildiği bir ikilik mevcuttur (Hurley ve Taiwo, 2018: 2). Uygulama birçok dinamikten etkilenirken akademideyse idealize edilmiş bir görüş mevcuttur (Lewis ve Bolzan, 2007: 136-137). Böylece öğrenciler okulda öğrendiklerini alanda nasıl uygulayacağını bilemeyebilir ve kuramın alanda uygulanması zorlaşır. Öğrenciler sınıfta öğrendiklerini pratik durumlarda bir müracaatçıyla kullanamaz, bu nedenle uygulayıcılar müracaatçının sorununu çözmek için farklı stratejiler deneyerek bir deneme yanılma stratejisine başvururlar (Aldamigh, 1998'den aktaran Al-Ma'seb vd., 2015: 2).

Kuram ve uygulama uyumsuzluğunun müfredat ve eğitim içeriğinden kaynaklı nedenleri aşağıdaki gibi özetlenebilir (Thompson, 2000; Lewis ve Bolzan, 2007; Al-Ma'seb vd., 2015; Hurley ve Taiwo, 2018):

1. Akademiye kuram inşa etme alana ise öğrencileri uygulamaya hazırlama sorumluluğunun yüklenmesi
2. Öğrencilerin kuramı uygulamaya aktarma konusunda yeterince hazır olmaması ve deneme yanılma stratejisine başvurmaması
3. Uygulamanın birçok dinamikten etkilenmesi akademinin ise idealize görüşler sunması
4. Akademinin güncel uygulama bilgisini, uygulamanın ise güncel akademik bilgiyi yakalayamaması

3. Kuramın Ne Olduğuna İlişkin Karmaşa Yaşanması

Sosyal hizmette kuramın neyle ilgili olduğu sorusu sıkça sorulur. Kuramın neyle ilgili olduğuna ve neye odaklandığına ilişkin çeşitli sınıflandırmalar ve yanıtlar vardır. Sosyal hizmette kuram, yöntem, yaklaşım ve perspektif, model gibi kavramlar birbirlerinin yerine kullanılabilir. Kuram kavramı daha genel bir şekilde diğerlerini de kapsayıcı bir şekilde kullanılsa da bu kavramların kullanılmasında karmaşıklık yaşanabilmektedir. Bu durum kuram ve uygulama arasında boşluk yaratır; çünkü sosyal çalışmacılar zihinlerinde karmaşa olduğu için kuramsal bilgiyi anlamakta dolayısıyla kuram ve uygulama arasında bağlantı kurmakta zorlanırlar. Örneğin güçlendirme hem yaklaşım hem de kuram olarak tanımlanabilmektedir veya çevresi içinde birey anlayışına değinmek için ekolojik yaklaşım veya ekolojik perspektif tabirleri kullanılmaktadır. Halbuki kuram,

yaklaşım ve perspektif birbirlerinden farklı şeyleri ifade eder. Bu nedenle bu kavramların net olarak ortaya konması önem arz eder. Görüş farklılıklarının olması nedeniyle sosyal çalışmacıların zihinlerinde kargaşa yaşanabilir; bu bağlamda sosyal hizmette kullanılan kuramların net olarak ortaya konması, sosyal çalışmacıların kafasındaki karışıklığın sona ermesine ve vaka yönetim süreçlerinde yaşanabilecek sıkıntıların önüne geçilmesine katkı sağlar (Keleşoğlu, 2019: 4).

“Kuram; olguları tahmin eder, kestirir ve açıklar. Yöntem, belirli olgularla karşılaşıldığında ne yapılacağını belirler. Yöntem, yaklaşım, müdahale ve uygulama ile eş anlamda kullanılabilir. Perspektif; tecrübeler, sözler ve ilkelere dayanarak yapılan anlama ya da bakış açısidir. Model ise mantıken veya grafik olarak betimlenen kuram veya yönteme denir.” (Teater, 2015: 12)

4. Kuramın Politize Edilmesi

Kuramın ne olduğu sorusuna ilişkin önemli bir cevap da kuramın politik oluşudur. Sosyal hizmet içinde birbiriyle yarışan çeşitli kuram kavramsallaştırmaları vardır; bu nedenle uygulayıcılar, akademisyenler, araştırmacılar, öğrenciler ve politika yapımcılar kuram hakkında konuşurken oldukça farklı kavramlardan veya farklı ontolojik konumlardan bahsediyor olabilirler (Hicks, 2016: 2). Kuramın politize edilmesi, sosyal hizmet alanında farklı kavram ve anlayışların savunulmasıyla ilgilidir. Örneğin bir grup sistem kuramını savunurken başka bir grup klinik odaklı çalışmalar kapsamında bilişsel davranışçı terapiyi savunabilir. Sosyal çalışmacıların adeta bir siyasi parti gibi kuramı savunmalarına kuram politikası denilmektedir (Payne, 2020: 37). Sosyal çalışmacılar belirli bir kuramı diğerlerine göre daha fazla benimsedikleri için savundukları kuramı uygulamada gerçekleştirmeye eğilimlidir. Kuramın politize edilmesi, belirli bir kurama güvenme ve diğer kuramları ihmal etmeye yol açar. Bunun sonucunda büyük resim görülemez; çünkü her kuram her vakada işe yaramayabilir. Aynı zamanda belirli bir kuramı odak almak ve daha fazla savunmak diğer kuramları yetkin bir şekilde bilmeme veya önemsememe riski oluşturur. Bu durum kuram ve uygulama uyumsuzluğuna neden olur. Sosyal hizmette esas olan her insan biriciktir ve her durum kendine özeldir anlayışıyla kuramları gerektiği yerde gerektiği şekilde kullanmaktır. Aynı zamanda kuram

politikası sosyal hizmet disiplininde çeşitli kuramların gündeme gelmesini sağlar. Çok boyutlu ve bütüncül bir şekilde çeşitli kuramların ihtiyaç duyulduğu şekilde kullanılabilmesi bir avantaj sağlasa da bazı dezavantajları vardır. Çok sayıda kuramın olması rekabet, çatışma ve kafa karışıklığı yaratır; ek olarak kuramlar ders kitaplarında geniş bir şekilde yer alsın da uygulayıcıların aklında tutamayacakları kadar detaylıdır (Payne, 2020: 96-97).

5. İşin Gerektirdikleri ve İş Tanımı

Sosyal çalışmacılardan uygulamada hızlı bir şekilde sonuca ulaşması beklenir. Bunun nedeni sosyal hizmet ihtiyacı olan çok sayıda müracaatçının olmasıyla ilgilidir. Kurumsal anlayış gereğince sosyal çalışmacılardan belirli sayısal hedefleri gerçekleştirmesi ve çok sayıda vakayı sonlandırılması beklenebilir. Bu durum sosyal çalışmacı için yoğun iş yükü meydana getirir. Yoğun iş yükü ve vaka sayısının fazla olması uygulamada kuramsal bilgiyi kullanmayı zorlaştırır. İşin zorlukları ve kurumsal beklentiler sonucu işyerinde sosyal çalışmacıların müracaatçılarla veya vakalarla çalışırken kuramsal bilgileri kullanmaları gerekmez ve önemsizdir (Al-Ma'seb vd., 2015: 4). Daha doğrusu bazı durumlarda işin niteliği bunu gerektirmez. İş gerektirmediği için sosyal çalışmacılar açık bir şekilde kuramsal bilgiyi kullanamazlar, güncel kuramları ve yenilikleri takip edemezler. Aynı zamanda işyerleri sosyal çalışmacıları ilgi duydukları ve uzman oldukları alanda atölye çalışmalarına ve konferanslara katılmaya teşvik etmez, ilgi duydukları alandaki güncel kitap, dergi ve araştırmaları sunmazlar (Al-Ma'seb vd., 2015: 4). Tüm bunlar kuram ve uygulama uyumsuzluğuna kaynaklık eder.

İş tanımını içeren görev ve yetkiler sosyal çalışmacı olmayan yetkililer tarafından belirlenir. Sosyal çalışmacılar kimi zaman meslek dışı işler yapmak durumunda kalabilir. Sosyal hizmet iş tanımı ve dayanağı; sosyal çalışmacının alandaki bilgilerini genişletmelerine ve bir vakayla çalışırken kuramsal bilgiyi kullanmalarına elverişli olmayabilir, bu durum görev ve yetkilerin sosyal çalışmacı olmayan yetkililer tarafından belirlenmesi ve yazılı hale getirilmesinden kaynaklanmaktadır (Al-Ma'seb vd., 2015: 4). Böylece kuramsal bilgi kullanımına uygun bir ortam oluşmayabilir. İş tanımı, sosyal hizmette kuram ve uygulama uyumsuzluğuna neden olabilir.

6. Müracaatçıyı Anlamanın Sezgisel Bir Süreç Gerektirmesi

Boşluğun bir nedeni de müracaatçılara destek sunarak onları anlamaya dayalı olan sosyal hizmetin doğası ile ilgilidir. Sosyal hizmette destek sağlamanın temeli başkalarını anlamaktan geçer, müracaatçıları anlamak sezgisel ve spontan bir süreçtir (Sheppard, 1995: 267). Bu sürecin kuramlara dayalı olmama ihtimali yüksektir (England, 1986'dan aktaran Al-Ma'seb vd., 2015: 3). Her insan biricik ve özeldir. İnsanın yaşadığı sorunlar da özeldir. Her insanın yapabilirlikleri, kaynakları, hayatları ve sorunları farklılık gösterir. Sosyal hizmet mesleği insanı anlama çabası gerektirir. İnsanı anlamak hem bilgi hem de sezgilerin kullanımını içerir. Müracaatçıyı anlamanın sezgisel bir süreç gerektirmesi kuramsal bilgi kullanımını göz ardı etmeye neden olabilir; çünkü sezgilere göre hareket etmek sezgileri kuramsal bilgiyle harmanlamaktan daha kolaydır. Bu durum kuram ve uygulama uyumsuzluğuna kaynaklık eder.

7. Kendini Geliştirme

Kendini geliştirme, kuram ve uygulama arasındaki uyumsuzluğun artmasına veya azalmasına neden olur. Sosyal çalışmacılar mezun olduktan sonra kuramsal bilgiyle arasına mesafe koyabilir ve güncel gelişmeleri takip etmeyebilirler. Aynı zamanda belirli bir süre deneyim kazandıktan sonra deneyimlerine güvenerek kuramsal bilgiyi arka plana atabilirler. Sosyal çalışmacıların mezuniyet sonrasında profesyonel olarak kendini geliştirmeyerek alandaki en yeni kuramları ve terapileri takip etmeyebileceği vurgulanmaktadır (Al-Ma'seb vd., 2015: 5). Sosyal çalışmacılar kendini geliştirmek için adım atmadıklarına kuramsal bilgilerine yeterince güvenemeyebilir, kendi bilgilerini küçümseyebilir ve böylece uygulamada kullanamazlar.

E. Kuram ve Uygulama Arasında Köprü Kurmak

Kuram ve uygulama arasındaki boşluk ya da kuram ve uygulama uyumsuzluğu dikkate alındığında kuram ve uygulama arasında köprü kurmak yani kuram ve uygulamayı bütünleştirmek önem kazanır; çünkü yetkin bir uygulamanın temeli kuramsal bilgiyi dikkate almaktan geçer. Kuram ve uygulama arasında var olan karmaşık ilişki köprü kurmayı zorlaştırmaktadır. Bu noktada kuram ve uygulama arasındaki ilişkiyi anlamak gerekir. Payne (2020) kuram ve uygulamanın birbirleri

üzerinde etkili olduğunu ve karşılıklı ilişki içinde ele alınması gerektiğini söylemiş; kuram ve uygulama arasındaki karmaşıklığı ele almak ve bütünleştirmek için üç yol önermiştir:

1. Kuram ve uygulama arasındaki bağı anlamak ve birbirlerini etkilediğini fark etmek.
2. Kuramların çokluğuyla baş etmek için eklektik anlayış kapsamında uygulamada kuramların farklı yönleri bir araya getirip uyarlamak.
3. Yaratıcı şekilde fikirleri uygulamak amacıyla eleştirel yansıma tekniklerinden yararlanmak.

1. Kuram ve Uygulamayı Bütünleştirmek İçin Yaklaşımlar

Kuram ve uygulamayı bütünleştirme çabası kuramsal bilginin nasıl kullanıldığıyla yakından ilgilidir. Sosyal hizmette çok sayıda kuram bulunmaktadır. Çok sayıda kuramın ne şekilde kullanılacağı, hangilerinin seçileceği, profesyonel ve yetkin bir şekilde nasıl uygulanacağı gibi konuları bilmek önemli ve ciddi bir çabadır (Langer ve Lietz, 2015: 19). Sosyal çalışmacılar bir kuramda uzmanlaşabileceği gibi eklektik hareket ederek birden fazla kurama da başvurabilirler. Bu durum farklı kuramların ihtiyaç duyulan yönlerinin harmanlanarak uygulamaya aktarılmasını beraberinde getirir. Kuramı uygulamaya aktarabilmek için farklı yöntemler izlenebilir. Kuramın nasıl uygulanacağına ilişkin uzman yaklaşımı, eklektik yaklaşım, seçici ödünç alma ve iki kuramı birleştirme olmak üzere dört yaklaşım vardır (Nichols, 2014: 269-281; Langer ve Lietz, 2015: 19). Uzman yaklaşımında sosyal çalışmacı tek bir alanda ileri düzey beceriler geliştirme olanağı yakalar (Langer ve Lietz, 2015: 20). Eklektik yaklaşım; sosyal çalışmacının tek bir kuramda uzmanlaşmasını değil çok sayıda kuramı yeterli derecede bilmesini ve kullanmasını içerir (Nichols, 2014: 269; Langer ve Lietz, 2015: 20). Eklektik yaklaşımda farklı çerçeveler bir aradadır (Keleşoğlu ve Yıldız, 2021: 199). Uzman ve eklektik yaklaşım arasında yer alan seçici ödünç alma yaklaşımı, birincil kuramı seçmeyi ve daha sonra gerektiğinde diğer kuramlarla müdahaleleri desteklemeyi içerir (Nichols, 2014: 269). İki kuramı birleştirme yaklaşımı ise uygulamaya rehberlik eden iki ana kuramı seçmeyi içerir (Langer ve Lietz, 2015: 21). Sosyal hizmette genelci sosyal hizmet anlayışı

kapsamında kuramların ihtiyaç duyulduğunda seçmece bir şekilde kullanılmasını kapsayan eklektik yaklaşım yaygın olarak kabul edilmektedir.

Çizelge 1 Kuramın Uygulanmasına Yönelik Yaklaşımlar

(Nichols, 2014: 269-281; Langer ve Lietz, 2015: 19)

Yaklaşım	Güçlü Yönler	Sınırlılıklar
Uzman Yaklaşımı	-Tek bir alanda ileri düzey beceriler geliştirir	-Bir kuram hakkında çok şey bilir ancak diğerleri hakkında çok az şey bilir -Esnekliği ve müracaatçı tercihlerine yanıt vermeyi sınırlar
Eklektik Yaklaşım	-Çok fazla esneklik sunar -Müracaatçı tercihlerine duyarlı olmayı ve esnekliği sağlar	-Kuramların uygulanmasını sınırlandırabilir mi? -İleri beceriler geliştirememesi
Seçici Ödünç Alma	-Uzmanlığın geliştirildiği ve ek becerilerin kullanılabileceği bir uzlaşma sunar	-Bir kuramda uzmanlık geliştirmek için daha fazla eğitim ve deneyim gerektirir, aynı zamanda diğer kuramlara dayalı müdahalelere de izin verir; çünkü sosyal çalışmacılar diğer kuramlarla ilgili yeterince bilgi sahibidir
İki Kuramı Birleştirme	-Uzmanlığı korurken kuramsal perspektifi genişletir	-İki kuramda uzmanlık ve kuramları tutarlı bir şekilde birleştirme becerisi gerektirir

2. Pozitivizm ve Yorumsamacılık Anlayışları

Pozitivist ve yorumsamacı anlayışlar sosyal hizmette kuramı uygulamaya aktarma konusunda temel bir çerçeve sunarlar. Pozitivizm, dünyayı anlamada kendi hislerimiz ve inançlarımızdan bağımsız bir şekilde deney-gözleme dayalı olarak nesnel olmayı ve gerçekliğin herkes için aynı olduğunu savunur (Payne, 2020: 71; Akyıldırım, 2020: 124). Yorumsamacılık ise insanın esnek bir şekilde çeşitli ilişkilere ve fikirlere sahip olduğunu, bu fikirlerin davranışları etkilediğini savunur ve öznelliği dikkate alır (Payne, 2020: 72). Pozitivistler hedeflere ulaşmada hangi tedavinin etkili olacağına ilişkin kuralların bulunabileceğini; yorumsamacılar ise karmaşık insan etkileşimleri ve potansiyel amaçların nasıl anlaşılabilceğine odaklanmaktadır (Payne, 2020: 73; Akyıldırım, 2020: 124). Pozitivist anlayışa göre kuram kullanımı daha çok nedensellik üzerinden ölçülebilir ve kanıtlanabilir şekilde gerçekleşir. Yorumsamacı anlayışa göre kuram kullanımı ise insan davranışı, sosyal çevre, öznel deneyim, duygular ve düşünceleri dikkate alarak bu faktörlerin farkında olmayı, düşünmeyi ve yansıtmayı içerir. Bu çerçevede kanıta dayalı uygulama ile eleştirel düşünme ve yansıtıcı uygulama yaklaşımları ortaya çıkmaktadır.

a. Kanıta dayalı uygulama

Pozitivist anlayışla bağlantılı olarak sosyal hizmette kuram ve uygulama arasında köprü kurmaya yönelik önemli yaklaşımlardan biri kanıta dayalı uygulamadır. Kanıta dayalı uygulama; sosyal hizmet müdahalelerinin mümkün olduğunca en iyi ve en etkili kanıta dayalı olarak seçilmesi gerektiğini savunur (Rubin, 2010: 67). Kanıta dayalı uygulama deneye dayalı kanıtları dikkate alarak kuramsal bilgi kullanmayı kapsar. Kanıta dayalı uygulamada en iyi araştırmayla en iyi sonuçların ortaya çıkacağı fikri ve müracaatçıyla birlikte en etkili yöntemleri değerlendirmek önemlidir (Payne, 2020: 76). Kanıta dayalı uygulamada önceden kullanılan ve başarıya ulaşmış bilgiye güven duymak esastır (Thyer ve Myers, 2011: 14). Böylece etik sorumluluklar ve yetkin bir uygulama gerçekleştirilmiş olur. Kanıtların toplanmasında başarılı olan yaklaşımlar kullanılır, daha az başarılı olan yaklaşımlar kullanılmayabilir (Payne, 2002: 76). Kanıta dayalı uygulama bu yönüyle eleştirilmektedir. Bu durum kanıta dayalı uygulamada kanıtın kapsamının ne olduğu sorusunu gündeme getirir (Adams vd., 2009: 172). Örneğin en yüksek düzeyde kanıta ulaşılan kuramlardan biri olan bilişsel davranışçı terapinin depresyon semptomlarını hafiflettiği birçok araştırmayla kanıtlanmış ve test edilmiştir (Langer ve Lietz, 2015: 14). Günümüzde de bilişsel davranışçı terapinin kullanımına devam edilmektedir. Buna karşın ekolojik yaklaşım bilişsel davranışçı terapiye göre daha zor ölçülebilir yöntemler sunar; fakat sosyal hizmette karmaşık insan davranışlarını açıklamada çok önemli bir anlayış sağlar (Langer ve Lietz, 2015: 15). Kanıta dayalı uygulama özellikle sosyal hizmetin klinik uygulama boyutunda yetkinliğin temelini oluşturmada önemli bir rol oynar (Thyer ve Myers, 2011: 13; Langer ve Lietz, 2015: 15). Bu nedenle kuramla uygulamayı birleştirmek için önemli bir yaklaşımdır.

b. Eleştirel düşünme ve yansıtıcı uygulama

Kuram ve uygulama arasında köprü kurmanın yollarından biri de yorumsamacılık anlayışıyla bağlantılı olan eleştirel düşünme ve yansıtıcı uygulamayı anlamaktır. Fikirler ve inançlar, sosyal çalışmacının yorumuyla içinde bulunduğu bağlam tarafından yönlendirilir, bu nedenle davranışlar her zaman aynı sonuca götürmez (Oko, 2008: 11). Olaylara, durumlara, davranışlara, sosyal yapıya göre sosyal çalışmacının yorumu değişiklik gösterebilir. Aynı zamanda sosyal çalışmacı ve müracaatçının kişisel özellikleri de uygulamayı etkiler. Bir fenomen

olarak kuramı uygulamaya aktaran sosyal çalışmacının mesleki bilgi, beceri ve değerlerinin yanında benliği, kişisel algısı ve sosyal yaşamı kuramsal bilgi kullanımını şekillendirir. Bu durumda kuramı uygulamaya aktarırken kuramsal bilgi, beceri ve inançlara ilişkin daha fazla farkındalık geliştirmek gerekir. “Fikirlerin, inançların daha fazla farkına varma süreci, eleştirel düşünme ve yansıtma kapasitesini tanımlar” (Oko, 2008: 12). Eleştirel düşünme; kendini başkasının yerine koyarak değerlendirme ve sorgulamayı da içerir (Payne, 2020: 118). Sosyal hizmet uygulamasında eleştirel düşünme, değerlendirmeleri açıklama ve karar alma gibi süreçlerde kuramı uygulamaya aktarmak amacıyla kullanılır (Mumm ve Krestling, 1997: 76; Woodman, 2012: 25). Eleştirel düşünme ve yansıtıcı uygulama, sosyal hizmette uygulamaya bilgi sağlayan ve etkileyen fikirler-inançlar hakkında dinamik bir düşünme süreci önermek için birlikte kullanılmıştır (Oko, 2008: 25). Yansıtıcı olmak eleştirel düşünmeyi, eleştirel düşünmek de yansıtıcı olmayı beraberinde getirir. Eleştirel düşünme uygulamada yer alan fikir, inanç ve varsayımları sorgulamayı; yansıtıcı uygulama da bu sorgulamayla alternatif yollar geliştirmeyi ve kuramı uygulamaya aktarmayı sağlar (Oko, 2008: 12). Kuramla uygulama arasında köprü kurmanın anahtarı eleştirel düşünme ve yansıtıcı uygulama birlikteliğinden geçer.

Yansıtıcı uygulama pozitivizmi eleştirerek yorumsamacı anlayışa paralel bir yerde konumlanır. Akla, nesnellığe ve deneye dayanan yaklaşımların kuramı uygulamaya aktarmada yetersiz kaldığı, bu nedenle nesnellik ve öznenliğin harmanlanması gerektiği yansıtıcı uygulamanın temel savlarından (Schön, 1983: 163; Thompson, 2000: 88). Yansıtıcı uygulama, kuram ve uygulamayı birbirinden üstün olmayan bir şekilde aynı çerçevede birleştirmektedir (Thompson: 2000: 87). Yansıtıcı uygulamayla sosyal çalışmacılar sadece kurama göre hareket etmezler, sezgisellik ve sosyal hizmetin sanat yönünü de dikkate alırlar (Parton, 2000: 453).

Eleştirel düşünme ve yansıtıcı uygulama kapsamında kuramla uygulamayı bütünleştirmek için kritik olay tekniği önerilmektedir (Thompson, 2000: 100). Kritik olay sosyal çalışmacıdan bir olayı tanımlayarak üzerine düşünmesini ve bazı soruları cevaplamasını kapsar. Kritik olay tekniği yoğun ve acı verici duyguları yeniden canlandırabilir, bu noktada dikkatli olmak gerekir. Bu sorular (Smith ve Russell, 1993’ten aktaran Thompson, 2000: 101):

1. Bu olayda ne oldu?
2. Bunu nasıl açıklarsınız?
3. Bu olayı anlamamıza başka hangi kavramsal çerçeveler yardımcı olabilir?

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

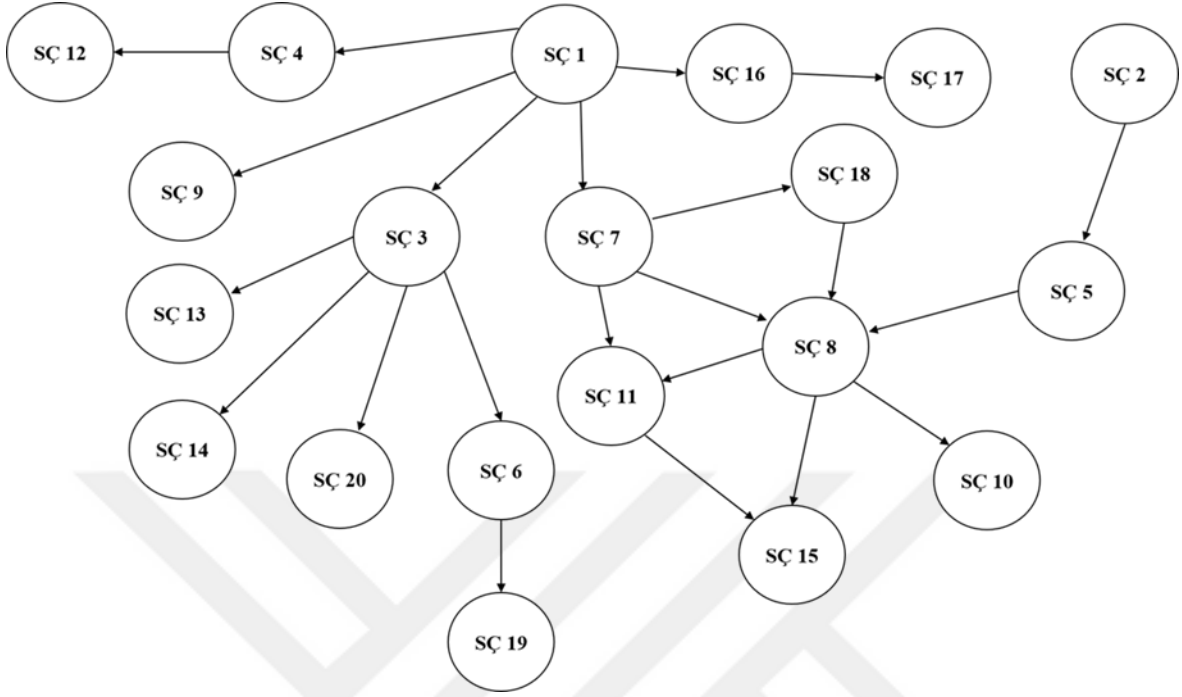
A. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel araştırma deseni ve fenomenolojik anlayışla sosyal çalışmacıların bulundukları ortam, değer sistemleri ve öznel bakış açılarından yola çıkarak kuramsal bilgi kullanımına ilişkin deneyimlerini anlamak ve bu süreci etkileyen faktörleri irdelemek amacıyla yürütülmüştür. Nitel araştırma; insana ilişkin algı ve olayların doğal ortamında bütüncül ve yorumlayıcı bir anlayışla derinlemesine ele alınması amacıyla gözlem, görüşme, doküman ve söylev analizi gibi yöntemlerin kullanıldığı bilgi üretme biçimidir (Baltacı, 2019: 370). Nitel araştırmada neden-sonuç ilişkisini ön planda tutma amacı yoktur, araştırmacı öznel bakış açısına önem vererek olayların bağlamı ve değer sistemleri içerisinde bilgiye ulaşmaya çalışır (Karataş, 2015: 63). Fenomenolojik anlayış ise bir fenomen ya da kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerin ortak anlamlarına ulaşma çabasını ifade eder; fenomeni tanımlamayı, fenomenle ilgili deneyimi olan kişilerden veri toplamayı ve verileri deneyimlerin özünü içeren bütüncül bir şekilde ortaya koymayı kapsar (Creswell, 2013: 77).

B. Araştırmanın Özneleri

Çalışmanın öznelerini İstanbul' da kamu kurumlarında, yerel yönetimlerde ve sivil toplum kuruluşlarında çalışan ve ulaşılabilen 20 sosyal çalışmacı oluşturmaktadır. Örneklemenin belirlenmesinde kartopu örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Kartopu örnekleme; yuvarlandıkça büyüyen kartopu benzeşimine uygun olarak belirli bir ağda birbirleriyle doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı olan kişilere ulaşmayı içerir (Neuman, 2014: 324). Süreç ilerledikçe farklı katılımcılar aynı kişilerin ismini verebilir, bir noktadan sonra yeni bir isme ulaşamayabilir ya da araştırma ağı çok büyük olabilir (Neuman, 2014: 325). Bu noktada araştırmacı inceleyebileceğinin sınırına ulaştığını fark eder. Aşağıda araştırmanın öznelerine kartopu örnekleme yöntemine göre ulaşma sürecini

gösteren bir model yer almaktadır. İlk olarak SÇ 1 ve SÇ 2 kodlu katılımcılara ulaşılmış, sonrasında onların önerdiği isimlerle devam edilmiştir.

Şekil 2 Kartopu Örnekleme Şeması

C. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırma verilerinin toplanması için araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme soru listesi kullanılmıştır. Görüşme soru listesinin hazırlanmasında öğretim üyelerinin ve araştırma alanında çalışan sosyal çalışmacıların görüşleri alınmıştır. Görüşme soru listesinin ilk bölümünde katılımcıyı tanımaya yönelik bilgiler bulunurken sonraki bölümlerde uygulamada kuramsal bilginin farkında olmaya ilişkin sorular, uygulamada kuramsal bilgi kullanımını etkileyen etmenler ve sosyal hizmetin kuramsal bilgi temeline ilişkin sorular yer almaktadır.

D. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırma, nitel araştırma deseninde sıklıkla kullanılan bir veri toplama yöntemi olan görüşme yönteminden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasından önce İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 31.08.2020 tarihli ve 2020/7 sayılı kararı ile etik kurul onayı alınmıştır. Etik kurul onayından sonra yüz yüze görüşmelere başlanması

planlanmış fakat; koronavirüs vakalarındaki artış ve pandemi süreci nedeniyle görüşmeler online ortamda devam etmiştir. Görüşmelerde derinlemesine görüşme yönteminden faydalanılmıştır. Derinlemesine görüşme; konunun bütüncül bir şekilde sorgulanmasına ve detaylı cevapların alınmasına yönelik daha çok açık uçlu soruların yer aldığı bir veri toplama tekniğidir (Tekin, 2016: 101). Görüşmelere başlamadan önce alanda çalışan bir sosyal çalışmacıyla pilot görüşme yapılmış, soruların anlaşılabilirliği ve görüşmenin akışı gözden geçirilerek görüşme soru listesine son hali verilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılardan online ortama aktarılan bilgilendirilmiş onam formunu doldurmaları istenmiştir. Kamu, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarında çalışan 20 sosyal çalışmacıyla yapılan görüşmeler 2020 yılı Kasım-Aralık aylarında katılımcıların uygun olduğu tarih ve saatlerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 45-90 dakika aralığında sürmüştür, katılımcıların izniyle video ve ses kaydı alınmıştır.

Görüşmelerde alınan ses kayıtları bilgisayar ortamında tam metin halinde deşifre edilmiştir. Deşifre edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle daha önceden belirlenen temalara göre analiz edilmiştir. Betimsel analizde görüşme ve gözlem yoluyla elde edilen veriler düzenlenerek ve yorumlayarak ele alınır, veriler çoğunlukla önceden belirlenmiş temalar doğrultusunda sınıflandırılır ve bulgular özetlenerek araştırmacının öznel bakış açısıyla yorumlanır (Baltacı, 2019: 379).

Betimsel analizin ilk aşaması olan bir çerçeve oluşturma aşamasında araştırma soruları ve kavramsal çerçeve gözden geçirilerek verilerin ele alınacağı temalar belirlenmiştir. İkinci aşamada daha önce oluşturulan çerçeveye göre veriler ayrıntılı olarak okunup düzenlenmiştir. Sonuçlar yazılırken kullanılacak olan güçlü alıntılar seçilmiştir. Sonraki aşama olan bulguların tanımlaması aşamasında düzenlenen veriler tanımlanarak gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Son aşamadaysa tanımlanan bulgular bir akış içerisinde açıklanarak anlamsal ve ilişkisel bütünlükte ortaya konmuştur.

IV. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bulguları sosyo-demografik bilgilere ilişkin bulgular, uygulamada kuramsal bilgiyi kullanma durumuna ilişkin bulgular, kuramsal bilgi kullanımını etkileyen faktörler, sosyal hizmette kuram ve uygulamaya ilişkin görüşler olarak dört ana başlıkta sunulmuştur.

A. Sosyo-Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular

Çizelge 2 Sosyo-Demografik Bilgiler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Lisans Mezuniyet Yılı	Şu Anki Eğitim Düzeyi	Çalışma Alanı	Alanda Çalışma Süresi
SÇ 1	Kadın	24	2019	Yüksek lisans	STK	10 ay
SÇ 2	Kadın	29	2017	Yüksek lisans	Kamu	1 yıl 7 ay
SÇ 3	Kadın	25	2019	Yüksek lisans	Yerel yönetim	1 yıl 1 ay
SÇ 4	Erkek	33	2012	Doktora	Kamu	9 yıl
SÇ 5	Erkek	26	2017	Yüksek lisans	Kamu	1 yıl 3 ay
SÇ 6	Kadın	24	2019	Yüksek lisans	Yerel yönetim	1 yıl
SÇ 7	Kadın	34	2011	Doktora	Kamu	9 yıl
SÇ 8	Erkek	49	1994	Lisans mezunu	Kamu	26 yıl
SÇ 9	Kadın	30	2014	Lisans mezunu	STK	6 yıl
SÇ 10	Kadın	33	2017	Yüksek lisans	STK	5 yıl
SÇ 11	Kadın	29	2014	Yüksek lisans mezunu	STK	6 yıl
SÇ 12	Erkek	36	2012	Lisans mezunu	Kamu	7 yıl
SÇ 13	Erkek	30	2012	Doktora	Kamu	6 yıl
SÇ 14	Kadın	38	2005	Yüksek lisans	Kamu	15 yıl

SÇ 15	Erkek	53	1993	Lisans mezunu	Kamu	25 yıl
SÇ 16	Kadın	34	2009	Doktora	Yerel yönetim	12 yıl
SÇ 17	Kadın	25	2017	Lisans mezunu	Yerel yönetim	1 yıl 6 ay
SÇ 18	Kadın	41	2002	Yüksek lisans mezunu	STK	11 yıl
SÇ 19	Kadın	23	2019	Lisans mezunu	Yerel yönetim	1 yıl 6 ay
SÇ 20	Kadın	25	2017	Lisans mezunu	Yerel yönetim	2 yıl 6 ay

Katılımcıların çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Yaş aralıkları ise 23-53 arasında değişmektedir. Mezuniyet yılı açısından bakıldığında en eski 1993 ve en yeni 2019 yılı mezununun bulunduğu görülmektedir. Katılımcıların hepsi sosyal hizmet lisans eğitimi almış olup 8 katılımcı yüksek lisans eğitimine devam etmekte, 2 katılımcı yüksek lisans mezunu ve 4 katılımcı da doktora eğitimini sürdürmektedirler. Katılımcıların 9'u kamuda, 6'sı yerel yönetimlerde ve 5'i sivil toplum kuruluşlarında çalışmaktadır. Alanda çalışma süresine bakıldığında en az 10 ay, en çok 26 yıldır alanda çalışan katılımcı bulunmaktadır.

B. Uygulamada Kuramsal Bilgiyi Kullanma Durumlarına İlişkin Bulgular

1. Kuramsal Bilgi Kullanımında Farkındalık

Anlatılarda sosyal çalışmacıların tamamının kuramsal bilgiden yararlandığı ve kullandığı, kuramı sosyal hizmet için önemli bulduğu görülmektedir.

“Evet yararlanıyorum. Kuram ve sosyal hizmet ayrılmaz bir bütündür. Kuram olmasaydı yaptığımız çalışmaların hepsi havada kalırdı. Hiçbir şekilde müracaatçının hayatına sağlıklı dokunamazdık.” SÇ 1

“Kesinlikle yararlanıyoruz. Bence kuram çok önemlidir; çünkü yapacağınız ve yaptığınız bütün görüşmelerde, bütün uygulamalarda bize yol gösteriyor. Karanlıkta bize ışık oluyor.” SÇ 4

“Tabi ki yararlanıyoruz. Tabi ki önemli. Bu sosyal hizmeti meslek yapan şey. Ya bir kuramı yoksa zaten bu meslek olmaz ki sosyal hizmeti bir meslek olarak önemli kılan bir şey kuram.” SÇ 10

Anlatılarda görüldüğü üzere sosyal çalışmacılar kuramı kullanma ve önemli görme konusunda ortak paydada buluşmaktadır. Çoğu sosyal çalışmacı kuramı içselleştirmiş bir şekilde, farkında olmadan ve otomatik olarak kullandığını ifade etmektedir (SÇ 3, SÇ 5, SÇ 6, SÇ 8, SÇ 9, SÇ 12, SÇ 16, SÇ 17, SÇ 18). Katılımcıların daha azı ise kuramsal bilgi kullanımında farkındalığa sahip olduğunu ve içselleştirmiş bir şekilde kullanmaktansa farkındalığa sahip olarak kullanmayı daha önemli bulduğunu ifade etmektedir (SÇ 7, SÇ 11, SÇ 15, SÇ 20). Diğer bir grupta yer alan sosyal çalışmacıların anlatıları ise kuramsal bilgiyi içselleştirmiş bir şekilde ya da farkındalığa sahip olarak kullanmanın deneyim süresi, lisansüstü eğitim alma, iş yükü ve çeşitli durumlara göre zaman içinde değişkenlik gösterebileceğini ortaya koymaktadır (SÇ 1, SÇ 2, SÇ 9, SÇ 13, SÇ 14).

Kuramı içselleştirmiş bir şekilde, farkında olmadan kullandığını ifade eden anlatılar şu şekildedir:

“Tabi ki de yararlanıyoruz illaki. Zaten kuram deyince hani şudur deyip tanımlayıp bir yaklaşımda bulunmuyoruz müracaatçılara. Farkında olamadan birçok kuramdan da faydalaniyoruz; çünkü aslında kuram dediğimiz şey bize bilgi sağlayan bir alt zemindir. Bizim anlık çözümler üretme mantığımız olduğu için oturup hani şu kuram uygundur, şunu uygulayayım diyemiyorum. O sırada fark etmeden kullanıyorum.” SÇ 6

“Mesela bir ilçede sel baskını oldu. O anda üç ekip birden oraya gitmek zorunda kaldık. Vatandaşa müdahale etmek zorundasın. Eşyalar sular altında kalıyor. Beyaz eşyaları mahvolmuş. O anda bütün kuramları aslında sahadayken kullanıyorsun ama farkında olmuyorsun. Hangi kuramı kullandığını bilemeyebiliyorsun ama bütün kuramlar cidden sahada tam anlamlı şekilde kullanılıyor.” SÇ 3

Kuramsal bilginin farkında olmadan kullanımı; katılımcılar tarafından uygulamanın içine işleme, içselleştirme, reflekse dönüşme gibi kavramsal anlatılarla da belirtilmektedir. Örneğin SÇ 16; kuram kullanımını içselleştirdiğini, hangi kuramı kullandığını düşünmediğini, bu durumun deneyimle harmanlandığını ifade etmektedir. Konuyla ilgili diğer anlatılar şu şekildedir:

“Yani bu konuda doğrudan hani şu kuramı kullandım gibi böyle çok somut bir kullanımım yok. Çünkü zaten sorunu çözerken belli kuramları kullanıyorsun. Zaten bu şey oluyor yani aslında uygulamanın içine sirayet ediyor. Şu yaklaşımı kullandım gibi olmuyor.” SÇ 5

“Aslında kuramsal bilgileri evet biliyoruz ama bunu ben bu kuramsal bilgiye dayanarak yapıyorum diye olmuyor tabi ki meslek hayatında. Yaptıktan sonra diyoruz ki ‘he, ben bunu buna göre yapmışım’ diyoruz. Yani bu zaten içimize işlemiş bu bilgiler, daha çok farkında olmadan kullanıyoruz.” SÇ 9

“Yani kuramsal bilgiyi dikkate alırsın elbette ki ama uygulama yaparken ben şu öğrendiğim şu kuramsal bilgiden yararlanayım demezsin hiçbir zaman. Zaten bir süre sonra aslında reflekse de dönüşebiliyor. İlk görüşmede doğru düzgün bir anamnez alırsan her şey şekilleniyor. Yoksa ben okulda şunu öğrenmiştim, aslında şöyle yapmam lazım dediğim gibi vaka olmuyor.” SÇ 8

Daha az sayıda sosyal çalışmacının kuramsal bilgi kullanımında farkındalığa sahip olduğu ve içselleştirmiş bir şekilde kullanmaktansa farkındalığa sahip olarak kullanmayı daha önemli bulduğu anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili anlatılar şu şekildedir:

“Farkında olarak kullanmak daha önemli bence; çünkü profesyonel bir iş. O yüzden farkında olarak kullanmak çok önemli. Her zaman bunu savunuyorum; Bir de farkında olarak kullandığımız zaman aslında o teorik bilgi vakanın çözümlenmesi için yol da gösteriyor. Bu arada şeyi de düşünüyorum; meleşin bir de sanat yönü var. O da çok önemli. İçgüdüler, çalışma tecrübeleri falan ama kuramsal bilgi her zaman bizim rehberimiz olmalı. Farkında olmadan yaptığımız şey çok profesyonel olmuyor ki ama biz her yerde profesyonel meslek elemanlarıyız diyoruz.” SÇ 11

“Özel bir vaka geliyor, durumunu öğreniyorum. Hangi şekilde yaklaşım diye düşünüyorum. Mesleki doyumu sağlamak için bile kuramsal bir noktadan hareket ettim. Kendi kendime aslında burada mesleki yaklaşıyorsun, burada bir kuramın alt temeli var diyordum. Yaptığım işte mekanikleştirdim, kuram öğrendik ama spesifik olarak hangi kuramı

kullandığıma dikkat etmiyorum demenin kabul edilemez bir şey olduğunu düşünüyorum.” SÇ 20

Kuramsal bilgiyi içselleştirmiş bir şekilde kullanan sosyal çalışmacıların uygulamaya sirayet etme, deneyimle harmanlama gibi ifadelerinden sosyal hizmetin sanat yönünü ön planda tuttukları anlaşılmaktadır. Kuramsal bilgiyi farkında olarak kullanan sosyal çalışmacıların profesyonelleşme ve mekanikliğin önüne geçme gibi ifadelerinden sosyal hizmetin bilim yönüne vurgu yaptıkları sonucu çıkmaktadır. Böylece kuramı içselleştirmiş bir şekilde kullananların sosyal hizmetin sanat yönüne, farkında olarak kullananların bilim yönüne ağırlık verdikleri çıkarımı yapılabilir.

Kuramsal bilgiyi içselleşmiş bir şekilde kullanma veya farkındalığa sahip olarak kullanmanın deneyim süresi, lisansüstü eğitim alma, iş yükü vb. durumlara göre zaman içinde değiştiğini ya da değişkenlik gösterebileceğini ortaya koyan anlatılar da mevcuttur. Örneğin SÇ 2, kuramdan yararlanmadan hareket etmenin mümkün olmadığını; durumdan duruma bilmeden veya bilerek kuram kullanmanın değişebildiğini, kesinlikle kuram kullandığını, çevresi içinde birey mantığıyla hareket ettiğini söylemektedir:

“Bence kuramsal çerçeveden zaten yararlanmadan mümkün değil. Hani bilmeden belki kullanıyorsun bir de onu bilerek kullanmak var, durumdan duruma değişebiliyor. Ama kesinlikle kullanıyorsun; çünkü çevresini araştırırken zaten çevresi içinde birey mantığıyla hareket ediyorsun.” SÇ 2

SÇ 1; yeni mezun olduğunda karmaşıklık yaşadığını, sonrasında mesleki deneyimi arttıkça kuramlara göre farkındalık geliştirerek hareket ettiğini, kuramları ezbere değil ihtiyaca yönelik kullandığını ifade etmektedir:

“İlk başladığım zamanda farkında olmadan kuram kullanıyordum ama sonradan kuram kullandığıma dair farkındalığım arttı. İlk mezun olmanın şeyiyle karışıyordu ama daha sonrasında meslek hayatında ilerledikçe karşılaştığım her vakada ister istemez kuramlara yönelik onlara müdahalelerde bulunmaya ve hareket etmeye başladığımı fark ettim. Ama genelde kuramları ezbere değil ihtiyaca yönelik kullanıyorum.” SÇ 1

Benzer şekilde SÇ 7; yüksek lisans ve doktora yaptığı için kuramsal bilgiyle iç içe olduğunu belirterek sadece lisans bilgisiyle mezun olanların farkında olarak kuram kullanmadığını ifade etmekte; kuramsal bilginin sürekli değiştiğini, meslek elemanlarının literatürü takip etmesi gerektiğini söylemektedir. Benzer şeyler söyleyen SÇ 14'ün anlatısı da şu şekildedir:

“Şimdi aslında yüksek lisans öncesi ve yüksek lisans sonrası şeklinde kendimi değerlendirebilirim. İlk alana başladığımda uzun uzun müdahale planları yazıyordum. Şu kuramda bunu mu uygulamıştık, burada şu kuramı mı düşündüm, hangi yaklaşımla buna yaklaştım falan diyordum, yetişemiyordum. Sonrasında bu durum azaldı ama yüksek lisans sonrası tekrar farkındalığım arttı.” SÇ 14

Kuramsal bilgiyi uygulamada farkında olarak kullanmanın iş yüküne göre değişkenlik gösterdiğini vurgulayan anlatılar şu şekildedir:

“Aslında pandemi öncesinde sorunun hemen analizini yapıp hemen kişinin katılımını sağlayıp pratik bir şekilde en kolay yoldan en iyi haline ulaşmayı hedefliyordum. Şu an öyle bakmıyorum artık birazcık daha iş yükü olmayınca kuramsal olarak o sürece nasıl geçebiliriz diye bakıyorum. Değişti yani. Aslında bende otomatikleşen bir şey yok; çünkü çok yeni kullanmaya başladığım için kuramları kullanmaya daha yeni yeni adapte olduğum için otomatikleşen bir sürecim yok benim.” SÇ 9

“Bazen farkında olarak bazen de farkında olmadan kullanıyorum. Niye bazen dersin bir sürü iş yükü birikiyor o aklına bile gelmiyor. Direk işe başladığımda çok fazla kullanamıyordum. Niye? Çünkü alıyorsun, unutuyorsun. Yüksek lisans ve doktora eğitimi almamdan dolayı yüzde 60 farkında olarak kullanıyorum, ben şu kuramı kullanayım dediğim oluyor. Ama yüzde 40 farkında olmadan kullanıyorum. Genellikle böyledir zaten. Meslek elemanları kullanıyordur ama bu kuramı kullanayım şurada şunu yapayım diye değil. O bilgiler yerleşmiştir. İsimlendirmiyordur, kavramlaştırmıyordur ama kullanıyordur. Genele bakarsak benim gözlemim farkında olarak kullanılmıyor. Bilincine varıldığını düşünmüyorum.” SÇ 13

2. Uygulamada En Sık Kullanılan Kuramlar

Sosyal çalışmacılara müracaatçılarla yapılan mesleki görüşmelerde ve mesleki raporlarda kuramsal bilgiden yararlanmayla ilgili sorular yöneltildiğinde tüm katılımcılar kuram bilgisini kullandığını belirtmiştir. Mesleki uygulamalarda kuramsal bilgiyi kullanma durumu çalışılan alana, sosyal çalışmacının algılayış biçimine ve işin niteliğine göre şekillenmektedir.

Planlı müdahale sürecine ilişkin anlatılarda çoğunlukla hızlı ve kısa bir şekilde yürütüldüğü, her aşamada kuramsal bilgiden yararlanıldığı ama izleme kısmının eksik olduğu vurgusu dikkat çekmektedir.

“Bence planlı müdahale sürecinin ilk aşamalarından sonuna kadar hepsinde kuramsal bilgiden yararlanıyoruz ancak izleme kısmına geldiğimizde planlı müdahale sürecinin o izleme kısmı eksik. Genelde anlık, hızlı çözümlerle süreci tamamlıyoruz.” SÇ 2

“Her aşamada var aslında ama ilk görüşmeyi yaptıktan sonra birçok şey şekillenebiliyor.” SÇ 8

“Her aşamada kullanıyoruz aslında. Bence Türkiye genelinde maalesef izleme basamağı yapılmıyor ama biz çalıştığımız sahada danışanlarımıza izleme basamağında da hizmet veriyoruz. Daha önceden çalıştığım kamu kurumunda da izleme basamağı önemsenmiyordu.” SÇ 11

Çoğunlukla ön değerlendirme daha belirgin olmakla birlikte planlama, uygulama, son değerlendirme ve tanışma aşamalarında kuramsal bilgini kullanımının ön plana çıktığı anlatılar mevcuttur. Bu anlatılar ön değerlendirme aşamasında kuramsal bilgi kullanmaya ilişkin farkındalığın daha yüksek olduğunu ortaya koymasına rağmen planlı müdahale süreci aşamalarının belirli bir sıraya göre değil birlikte veya birbirinin önüne geçecek şekilde ele alındığı vurgulanmaktadır.

“Ön değerlendirme; çünkü biz vatandaşın beyanına bağlıyız. İlk olarak bunu değerlendiriyoruz.” SÇ 3

“Planlama aşamasında aslında; çünkü ihtiyaçlara yönelik sıraladığımızda burada ister istemez aileye ve Alzheimer hastasını düşündüğümüzde, ihtiyaçlarıyla birbiriyle çakışabiliyor. Bunları öncelik

sırasına getirirken kuramlar yardımcı oluyor. Ön değerlendirme aşamasında da yararlanıyorum.” SÇ 1

“Yedi aşama çizeyim falan sırayla değil. Hiç öyle bir şey duymadım. Direkt benim gördüğüm ön değerlendirme sayabiliriz. Onu da aşama aşama yapmıyoruz ama hani ön değerlendirme yapıyoruz diyebilirim genel olarak çok hızlı bir şekilde kafamızdan planlıyoruz. Ön değerlendirmeyle planlama beraber, tek aşamalı gibi oluyor zaten. Sonra da uygulama var. Benim alanda gördüğüm, alanda genelde böyle oluyor.” SÇ 5

Kamu kurumunda çalışan SÇ 7, danışmanlık tedbirinde planlı müdahale sürecinin deneyimlendiğini ve daha çok uygulandığını söyleyerek onun dışındaki uygulamalarda tam anlamıyla müdahale planı geliştirilemediğinden söz etmektedir.

“Danışmanlık tedbiri dışındaki vakalarda bir müdahale planı geliştirmek, müdahale planı uygulamak bakış açısı yok. Biz sadece şu an tespit yapıyoruz. Kanaat bildiriyoruz ve sorun tespiti ediyoruz. Sorunun çözümüne yönelik bir çalışma yapmıyoruz bence.” SÇ 7

Müracaatçılarla yapılan mesleki görüşmelerde ve vaka yönetiminde kuramsal bilgi kullanıldığına dair anlatılar çalışma alanı ve çalışılan müracaatçı kitlesi üzerinden anlatılmaktadır.

“Hastaneye gelen bir müracaatçı anne, sosyo-ekonomik destek ihtiyacından dolayı çocuğunu yuvaya vermek istiyorsa bir annenin hastaneye başvurup sosyal hizmet birimine başvurup orada çocuğunu yuvaya vermek istemesini sadece çocuğunu yuvaya alıp çocuğu yuvaya teslim etmeyi bir sosyal hizmet uzmanlığı olarak hiçbir zaman değerlendiremeyiz. Eğer onu ekolojik sistem teorisi içerisinde, genel sistemler teorisi içerisinde değerlendirip, onu çevresi içinde birey olarak ele almazsanız, eğer onun yine bir arka planında aile olduğunu, bu çocuğun eğer sadece yoksulluk durumundan kaynaklı yuvaya verilmesini düşünürseniz ve onu alırsanız bu eksik bir sosyal hizmet uygulaması olur.”

SÇ 4

“Tabi ki yararlanıyoruz. Tüberkülozda ilk defa zaten böyle bir çalışmaya başlanıldığı için hemen hemen bütün kuramları tek tek analizini yaptık hocalarımla, meslek büyüklerimle beraber. Ne kullanabiliriz tüberkülozda

diye. Birazcık açıkçası dünya literatürüne de baktığımızda daha çok görev merkezli, güçlendirme yaklaşımı ve motivasyonel görüşme bunların hepsini kullanıyoruz ama genelde görev merkezli çalışıyoruz tüberküloz hastalarıyla. Tabi tüberküloz hastalarının içerisinde risk grupları olanlar var; HIV, alkol-madde bağımlılığı, ekstra diyabet olanlar, başka başka hastalıkları olanlar, yoksullar, göçmenler var. Hepsi ile farklı farklı çalışıyoruz. Aile olan var, çocuk olan var. Komple ailenin hasta olanları var ya da hanede tek kişi olanlar var. Hepsiyle ayrı ayrı çalışma metodumuz var, kuramlardan da faydalanıyoruz.” SÇ 10

Sosyal çalışmacılar, anlatılarda çoğunlukla kuram isimlerini bir arada kullanmıştır. Bu durum sosyal çalışmacıların eklektik hareket ederek çok sayıda kuramı bir arada kullandığını göstermektedir. Anlatılarda 14 katılımcı güçlendirme yaklaşımını, 11 katılımcı ekolojik yaklaşımı, 11 katılımcı sistem kuramını kullandığını belirtmektedir. Ayrıca 4 katılımcı genelci sosyal hizmeti, 3 katılımcı çözüm odaklı yaklaşımı, 3 katılımcı motivasyonel görüşmeyi kullandığını ifade etmektedir. Psikodinamik yaklaşım, bilişsel davranışçı kuram, krize müdahale yaklaşımı, Gestalt, feminist kuram ise 2’şer katılımcı tarafından kullanılmaktadır. 1’er katılımcıysa transaksyonel analiz, öyküsel (narrative) terapi, sosyal yapılandırmacı yaklaşım, psikodrama yaklaşımı ve sanat terapileri gibi kuramlardan yararlandığını ifade etmiştir.

Anlatılarda güçlendirme yaklaşımı, ekolojik yaklaşım ve sistem kuramının mesleki uygulamalara temel oluşturduğu ve diğer kuramlara göre daha yoğun şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bunun en önemli nedeninin sosyal hizmet eğitiminde bu kuramların yoğun bir şekilde verilmesi olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda sistem kuramı, güçlendirme yaklaşımı ve ekolojik yaklaşım sosyal hizmet mesleğinin özünde yer alan ve mesleğin kimliğine yerleşmiş kuramlardır. Bu kuramlar sosyal hizmet mesleğinin süper üçlüsü olarak nitelendirilebilir.

“Müracaatçılarla çalışırken temel kuramlardan özellikle sistem kuramı, ekolojik kuramlar ve güçlendirme yaklaşımını kullanıyoruz.” SÇ 13

Öncelik sırasına bakıldığında değişkenlik göstermektedir. Örneğin SÇ 5 en çok güçlendirme yaklaşımını önemseddiğini ve kullandığını belirtmekte, SÇ 2 ve SÇ 9 da güçlendirmeyi daha ön planda tutmakta aynı zamanda ekolojik perspektife de değinmektedir.

“Yani bu konuda doğrudan hani şu kuramı kullandım gibi böyle çok somut bir kullanımım yok. Ama işte çok temel yaklaşımlar var biliyorsunuz sistem, ekolojik, güçlendirme yaklaşımı gibi. En çok işte güçlendirme yaklaşımı diyebilirim. Yani kişinin güçlü yönlerini biraz ortaya çıkarmaya çalışıyoruz. Günlük yaşam becerilerini arttırabilmek adına veya işte motivasyonu çok düşükse biraz kendisini daha iyi, daha mutlu hissedebilmesi adına veya yeteneklerini keşfetmesine destek oluyorum. Kendi sosyal işlevselliğini arttırabilmesi adına ve onları güçlendirmeye çalışıyorum.” SÇ 5

“Özellikle güçlendirme yaklaşımından çok yararlandığımı söyleyebilirim; çünkü onları bağımlı kılmaya yönelik bir müdahale sistemi tercih edilebilir ve tercih ediliyor. Bense daha işte o bilgiyi anladı mı, gerçekten güçlendi mi bundan sonra diye buna dikkat ediyorum. Bir de ailesi içinde bütüncül olarak onu değerlendirmek önemli. Kuramsal ismini tam hatırlamıyor olabilirim ama bireyi aile içinde ele alan kuram benim için vazgeçilmez olan kuram.” SÇ 9

SÇ 8, her birinin diğerinin önüne geçebileceğini söyleyerek en çok sistem kuramına başvurduğunu ifade etmekte; SÇ 11, özellikle vaka analizinde sistem kuramına başvurduğunu söyleyerek zaman zaman ekolojik perspektiften de yararlandığını dile getirmektedir.

“Vakaya göre hepsini kullanabiliriz. Bazen biri birinin önüne geçebilir, çok önemli değil. Birbirlerinin tamamlayıcısı aslında. İşte sistem kuramı aslında bizim belki en çok başvurduğumuz kuram. Dolayısıyla da hani birini birinin önüne çok koymuyoruz.” SÇ 8

“Vaka analiz ederken en çok sistemle çalışıyorum. Bence bu arada sosyal hizmet uzmanı hepsinin bilgisini kullanmalı. Yani zaman zaman dönüp ekolojik yaklaşıma da bakıyorum.” SÇ 11

Sosyal hizmette belirli bir kuramı değil de genelci sosyal hizmet anlayışını öne çıkaran anlatılar mevcuttur.

“Genelci yaklaşımla hepsini kullanarak hareket etmeye çalışıyorum.” SÇ 1

“Bir kuram yoktur. Yani sosyal hizmet genelci bakış açısıyla bakan bir yaklaşımı esas alır. Bir kuram zaten olamaz. Bizler şöyle bir yaklaşımda bulunamayız; mesela sadece psikanaliz veya analitik bakış açısıyla bakamayız. Sadece medikal modelden yararlanamayız. Sadece ekolojik yaklaşımla bakamayız. Sosyal hizmet genelci bir yaklaşımı esas alır.” SÇ 4

Psikodinamik yaklaşım, bilişsel davranışçı kuram, krize müdahale yaklaşımı, Geştalt, çözüm odaklı yaklaşım, feminist kuram gibi farklı anlayışların kullanıldığına dair anlatılar da bulunmaktadır. SÇ 1 ve SÇ 7 psikodinamik yaklaşımı vurgulamaktadır.

“Zaman zaman psikodinamik yaklaşımdan yararlanıyorum.” SÇ 1

“Psikanalitik kuramı da kullanıyoruz diyebilirim.” SÇ 7

Katılımcıların bir kısmı ise çalıştıkları alan, toplumsal koşullar, kendi kimlikleri ve ilgilerine göre yanıtlar vermişlerdir. Örneğin SÇ 3, belediyede görevli olması ve pandemi koşullarını dikkate alması nedeniyle krize müdahale yaklaşımını sıklıkla kullandığını vurgulamıştır. SÇ 6 ise Gestalt kuramı ve çözüm odaklı yaklaşımla birlikte kadın kimliğini dikkate alarak feminist kuramı kullandığını belirtmiştir. SÇ 10; tüberküloz hastalarıyla çalıştığı için motivasyonel görüşmeye kıymet verdiğini, SÇ 11 motivasyonel görüşmeyi kullandığını ve sevdiği için transaksiyonel analizi çalışmalarına kattığını belirtmektedir.

“Ben belediyeye ilk girdiğim andan beri krize müdahale bizim vazgeçilmezimiz oldu. Çünkü cidden işe başladığımızdan beri hiçbir şey böyle normal seyrinde gitmedi. Hiçbir düz çizgi şeklinde değil, hep karıştı. Şansımıza pandemi denk gelince biraz sıkıntılı oldu yani. Bu pandemide krize müdahale bizim vazgeçilmezimiz oldu.” SÇ 3

“Gestalt kuramını, çözüm odaklı yaklaşım kullandığımız kuramlar. Sürekli iç içe olduğum kuramlar bunlar, feminist kuramdan da yine yararlanıyoruz. Kadınlara yönelik daha çok söyledim ama kadın olmamın da bir etkisi olabilir.” SÇ 6

“Benim için en önemli, kendimin şahsen en çok kıymet verdiğim şey motivasyonel görüşme. İlk umut ekmek dönemi var ya ben ona çok kıymet veriyorum; çünkü kendinden vazgeçmiş insanlar geliyor buraya özellikle çalıştığım tüberküloz alanında.” SÇ 10

SÇ 7 ve SÇ 14 davranışçı terapi ve bilişsel davranışçı kuramı kullandığını ifade etmektedir.

“Davranışçı terapi diyebilirim.” SÇ 7

“Tabi ki dediğim gibi problemlerini de çözüyoruz, kısa süreli de yaklaşıyoruz veya bilişsel davranışçı kuram modelini de kullanıyoruz.” SÇ 14

SÇ 13 ve SÇ 15, hangi kuramları kullandıkları sorusunu çeşitli kuramlardan bahsederek yanıtlamışlardır. Bu noktada daha önceki anlatılardan SÇ 13 ve SÇ 15’in kuramsal bilgiyi içselleştirmiş bir şekilde değil de farkında ve bilinçli olarak kullandıkları göz önünde bulundurulmalıdır.

“Hani hep söyleriz ya psikanalitik ekol ilk zamanlarda sosyal hizmeti çok etkilemiştir. Zaman zaman bunun bizim üzerimizden de etkisinin olduğunu görüyorum; çünkü sorduğum soruları belirleyen şeylerden biri de psikanaliz ile ilgili olan kısmı oluyor. Ama beni en çok etkileyen boyutta baktığımda sosyal yapılandırmacı yaklaşımla birlikte gelişen şeyler. Kişilerin problemi sana getirdikleri değildir; bu problemi çözme yöntemleridir. Bu noktadan gittiğimizde sosyal hizmeti de çok etkileyen şeylerden biri de budur. Güçlendirme yaklaşımını uygulayabilmek hani güçlü yönlerini keşfedebilmek, bu durumun istisnai yönlerini tespit edip o istisnai yönler üzerinden görüşmeyi şekillendirmenin daha etkili olduğunu görmüştüm. Dediğim gibi ben daha çok çözüm odaklı, narrative (öyküsel) yaklaşım, güçlendirme, Gestalt ekolü, psikodrama yaklaşımı ve sanat terapileri... Bilhassa özel gereksinimli bireylerle çalışıyorsan daha etkin sonuç alabileceğin yöntemler arasında davranışçı terapi var.” SÇ 15

“Bilinçaltına ya da bilinç öncesine ya da bilince yakın seviyelerde bulunan bilgileri ön plana çıkarmak için psikodinamik kuramı da kullanıyorsun. Görev merkezli yaklaşım zaten sosyal hizmette çok önemli bir kuram. Görev merkezli yaklaşımdan da istifade ediyoruz, çözüm odaklı yaklaşımdan da istifade ediyoruz. Feminist kuramın da zaman zaman kullanıldığı oluyor. Krize müdahale oluyor. Eşitsizlikler mesela gündeme geliyor. O zaman yapısalcılığa girmiş oluyorsun. Piaget’in kuramını bile ben çalışırken göz önüne alıyorum. Piaget’in bilişsel gelişim kuramını da kullanıyorum. Bunlar benim vazgeçilmezim.” SÇ 13

3. Mesleki Raporlarda Kuramsal Bilgi Kullanma

Sosyal İnceleme Raporu (SİR) ve durum tespit raporu gibi mesleki raporlarda kuramsal bilgi kullanımına ilişkin anlatılarda sivil toplum kuruluşlarında ve yerel yönetimlerde kısa raporlar istendiği için kuramsal bilginin çok fazla kullanılmadığı, kamu kurumlarında ise kuramsal bilginin yansıtıldığı ama mesleki dil ve terimsel olarak çok fazla vurgulanmadığı belirtilmiştir. Bu kapsamda uzun süreli vaka yönetim durumu olmadığında mesleki raporlarda kuramsal bilgi kullanımının yaygın olmadığı çıkarımı yapılabilir. SÇ 1 STK’da, SÇ 6 yerel yönetimde ve SÇ 14 kamuda çalışan sosyal çalışmacılar olarak mesleki raporlarda kuramsal bilgiyi kullanma durumlarını şu şekilde açıklamaktadırlar:

“Daha çok ben yazmış olduğum raporda ekolojik sistem yaklaşımından yararlanarak şunlar, şunlar diyerek gitmiyorum; çünkü biraz daha bizde kısa, öz ve net olması açısından SİR’de o bekleniyor. O yüzden incelediğim kişiyle ilgili net bilgiyi, doğru bilgiyi daha kısa ve öz bir şekilde vermeye çalışıyorum.” SÇ 1

“Bizim yaptığımız iş ve şu an kullandığımız sistemde daha çok sosyal inceleme raporu değil de durum tespit raporu yazıyoruz. Tabi ki onun içerisinde de kullandığımız kavramlar sosyal incelemeye, sosyal hizmete dair kullandığımız kavramlar; yine aynı şekilde keza kurama da değindiğimiz noktalar oluyor ama çok fazla değil.” SÇ 6

“Raporlarda mesleki dil kullanıyoruz evet ama bu dili kullanırken ‘işte şu an da bu kişiyle güçlendirme ya da şu aşamasında güçlendirme yaklaşımı yapıldı, işte burada biraz psikanalitik yaklaşımdan, şurada da görev

odaklı müdahalede bulundum ya da burada varoluşsal yaklaşımda bulundum' gibi bilgiler yer almıyor.” SÇ 14

Bu anlatıların tersine raporlarda kuramsal bilgi kullanımına dikkat eden ve bunun çok önemli olduğunu düşünen anlatılar da vardır. Bu anlatılar SÇ 11 ve SÇ 15 gibi bilinçli kuram kullanımına ilişkin farkındalığı olan alanda uzun yıllar deneyim kazanmış veya lisansüstü eğitim almış sosyal çalışmacılar tarafından ifade edilmektedir. Ayrıca bu anlatılarda rapor yazan sosyal çalışmacılar meslek yaşamlarında uzun rapor yazdıklarına ilişkin eleştirilerle karşılaşmışlardır.

“Dediğim gibi hani ben raporlarımı yazarken kullandığım teknikleri de yazarım. Şöyle mesela boş sandalye tekniği derim. ‘Boş sandalye tekniğiyle çalışılmıştır. Bu teknik sonucunda şunlar, şunlar tespit edilmiştir’ gibi. Daha sonra bunun kendi yaşamına yansiyıcı yönü ne, raporlarda bunları belirlerim ve bulundururum da. Bunun önemli olduğunu savunanlardanım. ‘O kadar uzun rapor yazmaya gerek var mı?’ gibi şikayet konusuyla karşılaştım. Bir iki sayfalık şeyle toparlanabilir diye düşünüyorlar” SÇ 15

“Bu bilgi çok önemli bence. Ben genelde güçlendirme ve sistem kuramına göre çalışıyorum; çünkü çocuklarla çalışıyorum, ihmal ve istismar mağduru çocuklarla. O yüzden bu iki kuramla çalışıyorum ve hani her aşamasında da aslında raporda da bunlardan bahsediyorum. O yüzden raporlarım uzun olduğu için eleştiriliyordum Bakanlık’ta. Çünkü ben 8-10 sayfa rapor yazıyordum. Bu arada çok uzun olması çok iyidir anlamında demiyorum ama ben kuramsal bilgiyi katıyordum içine.” SÇ 11

Genelde raporların yöneticiler tarafından okunmadığı, okunduğu durumlarda ise yöneticilerin rapor yazımını etkilediğini ortaya koyan anlatılar mevcuttur. Aynı zamanda yöneticilerin raporların niteliğine değil niceliğine baktığı ifade edilmektedir.

“Yöneticiler zaten raporu okuyamıyor ki. Yöneticiler rapora benden ne istiyorsun gözüyle bakıyor. ‘İmza mı istiyorsun, paraf mı istiyorsun, üst yazı mı istiyorsun?’ gözüyle bakıyor.” SÇ 4

“Etkileniyor, çok etkileniyor. Çünkü yöneticilerimiz niteliğe bakmıyor birazda niceliğe bakıyor. Bizim için önemli olan sayı diyor. Bana 10 tane rapor gönder ama 10 tane rapor içinde de çok güzel değerlendirmişsin, kuramı uygulamışsin ya da karşıdaki insana hizmet verirken gerçekten tam bir hizmet vermişsin, yardımcı olabildiğine bakmıyor.” SÇ 12

SÇ 9, mesleki raporların meslekten olmayan kişiler tarafından okunduğunu ve değerlendirildiğini ifade ederek bu yüzden rapor dilini değiştirmek zorunda kaldığını belirtmiştir.

“Evet. Sadece buradaki sıkıntı şu: Mesleki raporlarımız aslında meslekten olmayan kişiler tarafından okunuyor ve değerlendiriliyor. Bu yüzden onların anlayacağı bir dile değiştirmek, dönüştürmek konusu biraz sıkıntılı.” SÇ 9

4. Yönetici, Meslektaş ve Farklı Meslek Gruplarıyla Yapılan Görüşmeler

Meslektaşlarla yapılan görüşmelerde daha sık kuramsal bilgi kullanıldığının yanı sıra sosyal hizmet alanını tanımamalarından dolayı farklı meslek gruplarıyla görüşmelerde kuramsal bilgi kullanılmadığı ifade edilmektedir.

“Meslektaşlarımızdan birden fazla kişinin çalıştığı yerlerde, hastanelerde, bakanlıklarda ve yerel yönetimlerde, mutlaka düzenli bir şekilde olmasa bile kendi aralarında vaka tartışması oluyor. Bu durumlarda kuramsal bilgi kullanılıyor.” SÇ 8

“Biz başvursak da diğer meslek elemanları pek bilmediklerinden dolayı konuşamıyorsun. Genelde başvurmuyorlar. Sosyal hizmet uzmanlarıyla kullanıyoruz.” SÇ 3

“İhtiyacımız olursa karşılıklı olarak tabi birbirimize böyle bir destek sağlıyoruz. Böyle bir anlatımda bulunuyoruz. İhtiyaç olursa diyeyim. Daha çok meslektaşlarla oluyor. Diğer meslek gruplarıyla aramızda çok çatışma var biliyorsunuz ama bir önceki çalıştığım yerde psikologlarla çok çatışma halindeydik. Bizim varlığımızı asla kabul etmiyorlardı.” SÇ 17

Farklı meslek gruplarıyla yapılan görüşmelerde mesleki farklılıklar ve çalışılan kuruma göre kuramsal bilgi kullanımının değiştiğine ilişkin anlatılar mevcuttur. Özellikle psikologlar ve sosyologlarla yapılan görüşmelerde kuramsal

bilgi kullanıldığı söylenmektedir. Örneğin SÇ 2, çalışma arkadaşı olan psikoloğun kendisinden daha farklı açılardan bakabildiğini; fakat sosyal hizmet alanında uzun yıllar deneyimi olduğu için kendisiyle uzlaşabildiğini ve kuramsal bilgiye başvurduğunu söylemektedir. Konuyla ilgili diğer anlatılar şu şekildedir:

“Evet başvuruyoruz. Bizim çalıştığımız yer çocuk danışma merkezi olduğu için sürekli dirsek temasında olduğumuz uzman klinik psikologlar var. Yani ben bu projeye başladığımdan beri sürekli vakaları birlikte değerlendirme yaptığımız, kendi yaklaşımlarımızı sergilediğimiz uzman klinik psikologlar var.” SÇ 18

“Benim ekip arkadaşım sosyolog. Tabi ki bizim vaka sonrası tartıştığımız konular olabiliyor. Mesela ikilemde kaldığımız vakalar oluyor. Aileden çıktıktan sonra tartışıyoruz o konuyu. Tabi ki kurama değinerek de bir açıklık getiriyorsun.” SÇ 6

Farklı meslek gruplarıyla görüşmelerde özellikle, bilinçli bir şekilde kuramsal ve hukuksal bilgiyi vurguladığını fakat zaman zaman zorluklar yaşadığını ortaya koyan anlatılar da mevcuttur.

“Emniyet mensuplarına özellikle bunları vurguluyorum, gözlerine çarpsın diye. Çocuklarla ilgili bir şeyleri umursamadıklarını fark ettiğim zaman ben biraz daha böyle kanunlarla, kavramlarla, kuramlarla falan konuşuyorum ki en azından beni atlatamayacaklarını anlasınlar. Benim bu işi takip edeceğimi ve bilgili bir kişi olduğumu anlasınlar istiyorum yani.” SÇ 5

“Başvuruyoruz tabi ki biz başvuruyoruz ama meslek elemanlarıyla çalışmamak gerçekten zor, meslek elemanlarıyla çalışmayınca bunu yapıyor olmak zor. En basitinden o dediğim güçlendirme yaklaşımı için bile insanlar hızlı bir müdahale istediğinden bireyin bunu anlayıp yapabilmesi, onun kapasitesi, onun çevresi içinde değerlendirmiyor diğer meslek grupları.” SÇ 9

Yöneticilerle yapılan görüşmelerde çoğunlukla kuramsal bilgi kullanılmadığını ve ara sıra çatışma yaşandığını, kuram kullanıldığında yöneticinin meslek elemanı olmasına veya bilgi düzeyine göre sürecin geliştiğini belirten anlatılar mevcuttur. Örneğin SÇ 2; müdürüyle paralel bir bakış açısı

geliştiremediğini, sosyal hizmet alt yapısı olmadığı ve farklı boyutlara odaklandığı için çeliştiğini ifade etmektedir. SÇ 15, SÇ 19 ve SÇ 20'nin anlatıları da konuyu açıklamaktadır:

“Bireysel konuşmalarımızda evet, bunları yapıyorsunuz ama yöneticilerinizin bilgi düzeyiyle alakalı bu. Sizi ne kadar anlayıp anlamadıklarıyla alakalı; çünkü şey var, ortaklığınız yok. Dil ortaklığının olmadığı bir noktada neyi anlatabilirsiniz ve ne kadar anlatabilirsiniz orası tartışılır. Zaten onlar da sizi çok o anlamda duymak istemezler. Şey yaparlar, set çekeler, sizinle de bu tür konulara girmezler.” SÇ 15

“Müdürümüz olsun diğer yöneticilerimiz olsun hep farklı mesleklerden oldukları için çok fazla kuramla ilgili konuşmalar olmuyor.” SÇ 19

“Meslek elemanı olan yöneticilerimizle onların yaklaşımı, bizim raporlamada ifadelerimiz ya da bizim müracaatçıya yaklaşımımız tabi ki uzlaşabiliyoruz. Sosyal hizmet çerçevesinden bakabiliyoruz.” SÇ 20

5. Kuramsal Bilgi Kullanmanın Yararları

Kuramsal bilgi kullanmanın sosyal hizmetin hayırseverlik olarak görülmesinin önüne geçtiği, sosyal hizmetin bir disiplin ve profesyonel meslek olarak yapılmasına, mesleki sınırlarını oluşturmaya katkı sağladığı vurgusu öne çıkmaktadır. SÇ 10, SÇ 13, SÇ 20, SÇ 14 kuramsal bilginin yararını yapılan işin profesyonelleşmesiyle açıklamıştır.

“Bir kere profesyonelleşirsiniz, sürekli dinlenen o görüşmelerdeki çaresizlikte tıkanmazsınız. Çaresizlik duygusunu danışanla beraber yaşamamaya ve çözüm bulmaya başlarsınız. Bizi koruyan bir şey kuram kullanmak. İlk önce biz, sonra öteki.” SÇ 10

“Kuramı kullanınca yaptığın iş profesyonelleşir. Bunu bilimsel bir zemine yerleştirmiş olursun.” SÇ 13

“Kuramsal bilgi aslında ilk öncelikle kuramsal demek aslında profesyonel demek. Yani bizim profesyonel anlamda bu mesleği yapmamızı sağlayan şeydir kuramlar. Kuramsal bilgi bize bir bakış açısı sunar, bir yön verir. Hatta kendi eksikliklerimizi görmemize, müracaatçının eksikliklerini

görmemize, uygulamayı nasıl sürdüreceğimize yani bize ön ayak olan bir adım olur aslında kuramsal bilgi.” SÇ 14

SÇ 6, SÇ 16 ve SÇ 15; kuramsal bilginin mesleği profesyonelleştirmesinin yanında bu profesyonelliğin mesleğin hayır işi olarak görülmesinin önüne geçtiğini ve bilimsel bir kimlik kazanmada rol oynadığını ortaya koymaktadır.

“Sosyal hizmette kuram olmasaydı, direk uygulamaya geçseydik hayırseverlik olarak görülürdü. Profesyonel bir şekilde yapabilmemiz için bir bilgiye, kurama dayanması gerekiyor. Bunu da kuramla yapıyoruz. Bize bir rehber sağlıyor.” SÇ 6

“Yani nereye gittiğinizi biliyorsunuz. Mesleğinizin profesyonel olduğunu hissettiriyorsunuz hem müracaatçılarınıza hem yöneticilerinize hem de çevrenize. Sonuçta bir sivil toplum inisiyatifinden, bir hayırseverlikten farklı bizim yaptığımız iş.” SÇ 16

“Bilim olmanın yolu, literatürden ve kuramsal çerçeveden geçer. Neyi, niçin yaptığınıza dönük yol haritasıdır kuramsal çerçeve.” SÇ 15

Aynı zamanda SÇ 11; sosyal çalışmacıların kuramsal bilgiyi dışlanması sonucunda sosyal hizmet mesleğinin farklı meslek grupları tarafından yapılmaya başlandığını belirterek kuramsal bilginin sosyal çalışmacının farkını ortaya koyma ve sınırları çizmesinde yarar sağladığını ifade etmiştir.

“Kuramsal bilgi bence mesleğimizin farkını ortaya koyan bir şey. O çok güzel, çok kıymetli. Bence bizim bugün mesleğimizin bu durumda olmasının sebebi hani sosyolog da yapar, felsefeci tabi iktisatçı da yapar durumunun sebebi zamanında sosyal hizmet uzmanlarının bu teorik bilgiyi dışlamış olmaları bence.” SÇ 11

Sosyal çalışmacıların kendilerini özne olarak merkeze koyarak kuramsal bilginin yararına değindikleri anlatılar da mevcuttur. Bu anlatılarda kuram kullanımının sosyal çalışmacılar için etik bir sorumluluk ve mesleki rehber olduğu, müracaatçıları daha iyi yönlendirme becerisi kazandırdığı, mesleki müdahalede işi kolaylaştırdığı gibi yararlarla değinilmektedir.

“Aslında bir kere bizim mesleğimizi etik olarak yapıp yapmadığımızı, yani kendimize verdiğimiz bir cevap olabilir bu.” SÇ 9

“İşimizi kolaylaştırır ilk önce onu söyleyeyim. Kolaylaştırmasının sebebi de şu bir şeyleri bilerek uygulama planı yapmak, kurama uygun olarak davrandığımızda bir şeyler yerine ve rayına oturuyor.” SÇ 12

“Daha iyi yönlendirebiliyorsun insanları. Kuram bilmezsen herkes yapar görüşmeyi.” SÇ 17

Mesleki müdahale ve müracaatçı açısından kuramsal bilginin yararına değinen anlatılar; insan davranışını anlamlı kılma, bir çerçeve çizme, vaka analizi yapma, analitik düşünme becerisi kazanma, gerekli bilgileri gözden kaçırmama, bütüncül ve farklı bakış açılarıyla vakaya yaklaşma olanağı sağlama gibi yararlarla dikkat çekmektedir. Sosyal çalışmacıların bir kısmı da konuya ilişkin detay ve bütüncül bakış açısı kazandırma, doğru inceleme, bilgi edinme ve değerlendirme ile müracaatçının verimli hizmet almasını sağlama bağlamında kuramsal bilginin yararlarına değinmiştir.

“Uygulamayı kuramla birleştirdiğimizde bireyin davranışlarını daha anlamlı ve bütüncül kılabiliriz.” SÇ 1

“Her şeyden önce farklı bakış açıları getirir. Farklı yaklaşımlar getirir. Belki danışan için daha iyi olabilecek bir sonuç getirebilir.” SÇ 18

“Daha doğru inceleme, daha net bilgi, müracaatçı kitlesinin daha verimli bir hizmet modelinden yararlanması ya da bu sürecin değerlendirilmesi için bence kuramsal çerçeveden yararlanmak gerekiyor.” SÇ 2

Katılımcıların bir kısmı ise vakaya yönelik çerçeve çizme; vakaya yaklaşım, analiz, planlı müdahaleye uygun hareket etme, vakada analitik düşünme becerisi kazanma, müracaatçıyı içinde bulunduğu sistemle birlikte ele alma gibi odaklarda kuramın yararlarına değinmiştir.

“Vakaya yönelik bir çerçeve çizmeni sağlayabilir kuramsal bilgi.” SÇ 5

“Vakalara müdahalede vakaya nasıl yaklaşmamız gerektiğinde, hangi bilgileri almamız gerektiğinde, vaka analizinde, müdahalede, planlı müdahale değişim sürecinin tüm aşamalarında olmazsa olmaz bir bilgi bence. Kuramsal bilgiyi biz kullanmazsak o insanın davranışını, sorununu

analiz edip anlayamayız ve ona göre biz mesleki müdahalede bulunamayız.” SÇ 7

“Bir kere vakayı ele alırken analitik düşünmenize sebep olur, bir. İkincisi, müracaatçıyı bir sistem içerisinde düşündüğünüz için sistemle birlikte değerlendirmenize sebep olabilir. Dolayısıyla müdahale planı geliştirirken bir şeyi gözden kaçırmanız daha zor olabilir, yani bunu uygularken.” SÇ 8

6. Kuramsal Bilgi Kullanırken Yaşanan Sınırlılıklar

Kuramsal bilgi kullanırken yaşanan sınırlılıkların en önemli nedeninin eğitim olduğu belirlenmiştir. Eğitimden uzak kalma, kuramın soyut olması, literatür bilgisinin sürekli yenilenmesi, lisans eğitiminde kuramın uygulamaya nasıl aktarılacağı üzerinde durulmaması kuram kullanmayı sosyal çalışmacılar açısından sınırlamaktadır.

Katılımcıların bir kısmı, lisans eğitiminde kuram derslerinin zor olması nedeniyle kuramsal bilgi kullanırken zorlandığını, bu noktada geriye dönük okumalar yaparak kuramları hatırlamanın önemli olduğunu belirtmektedir.

“Zorlanıyorum. Lisans eğitimi alırken de sanırım kuramlar karşımıza çıktığında ilk çok zor gelmişti. Kendimizi böyle ders çalışırken çok zorlanmış hissetmiştik. Kendimizi geri çektiğimiz için şu anda tekrar tekrar kitaplara bakıp kuramları hatırlamak gerekiyor.” SÇ 1

“Zorlanma durumum şöyle oluyor; sürekli mesleki okuma yapmıyorum. Bütün o yaklaşımları tek tek okumak, yeniden ders çalışma gibi bir şey yapmıyorum. Bu belki eksikliğim benim.” SÇ 2

“Evet çok zorlanıyorum. Tekrar tekrar ders çalışmam gerekiyor. Sürekli kuramlara tekrar tekrar bakıyorum; çünkü birbirlerine o kadar çok benziyorlar ki. Pratik yok yani kuramları kullanmakta çok yoğun bir pratiğimiz yok. Dediğim gibi daha çok yeni kullanmaya başlayabildik.” SÇ 10

Benzer şekilde SÇ 3; lisans eğitiminde kuram derslerini karmaşık bulduğu için dinlemediğini, çok sayıda kuram olduğunu ve aklında kalmadığını ifade etmiştir. SÇ 7 ise kuramsal bilgiye dair literatürün sürekli değişmesi nedeniyle

takip etmenin zor olduğuna değinerek meraklı ve eğitimle iç içe olduğu için kuramların farkında olduğunu aksi taktirde kuramların çoğunu bilemeyeceğini ve kuramın uygulamada nasıl kullanılacağını öğretilmediğini vurgulamaktadır.

“Zorlanıyorum; çünkü derslerde dinlemediğim için zorlanıyorum. Aşırı karmaşık olduğu için. Cidden yani aklımda kalmıyor. Bir de o kadar çok sayıda fazla kuram var ki. Lisansta hocamız bir ara demişti, herkes çıkmış bir şey demiş. Mesela hocamız yüksek lisans dersinde yine anlatıyor ama o anlattıkları benim aklımda yine kalmıyor. Yok yani. Zorlanıyorum. Çok karışık çünkü.” SÇ 3

“Dediğim gibi literatür bilgisi sürekli değişiyor. Bazı şeyleri eğer içinde değilsen, bir merakın yoksa ya da eğitimle iç içe değilsen farkında olmuyorsun. O kuramların hepsini bildiğimizi söyleyemeyiz. Ben okulda olmamış olsam, okulla iç içe olmamış olsam bu kuramların çoğunu bilmiyor olacaktım. Onun dışında bu kuramsal bilgide de şöyle; biz sadece okulda teorik olarak alıyoruz. Bu uygulamada nasıl kullanılır, müdahalede nasıl kullanılır, biz bunun eğitimini almıyoruz.” SÇ 7

SÇ 14 kuramsal bilgi kullanımındaki sınırlılığı kuramın soyut olması, bilgiyi algılayanın ve aktarmanın hem sosyal çalışmacıya hem de müracaatçıya bağlı olarak değişmesi gibi faktörlere bağlamaktadır. Benzer şekilde SÇ 15, kuram kullanmada sınırlılığın hem kuramın yapısı hem de sosyal çalışmacının kişilik özellikleri ve becerileriyle ilgili olduğuna değinmiştir.

“Aslında kuramsal bilgiyi vakaya uygulamakta zorlanıyoruz. Hani kuramsal bilgi evet var ama o vaka için, müracaatçı için o kuramsal bilgiyi, o yaklaşımı hani neresinden almalıyım ya da neresinden başlamalıyım ya da o kuramsal bilgiyle mi devam etmeliyim, bunu ne zaman sistem içine dahil etmeliyim yani görüşmenin içine dahil etmeliyim... O anlamda tabi ki zor. Kuramsal bilgiyi uygulamak zor, uygulamaya dahil edebilmek zor yani. Neden zor dersek bunun tek bir nedeni yok. Birincisi kuram biraz soyut. Sonuçta bir bilgi alıyorsunuz, bu aldığınız bilgiyi uygulamaya aktarıyorsunuz. Buradaki o bilgiyi benim nasıl edindiğim, nasıl algıladığım, nasıl aldığım, onu benim nasıl

uygulamaya aktaracağım hem bireysel hem de müracaatçıya bağlı olarak değişiyor.” SÇ 14

“Şöyle zorlandığım alanlar oluyor tabi. Olmuyor değil. Bu da galiba şöyle alakalı: Bunun bir tarafı aslında kuramsal çerçeveye alakalı, bir tarafı da bireysel yapımızla alakalı. Becerilerimizle alakalı veya kişilik özelliklerimizle alakalı. Uygulamayı yaptığımız zamanlarda mesela olumlu bir geri dönüş alamadığını gördüğünde zaman dönüp kendini sorgulamaya başlıyorsun. Kendini sorguladığın noktada işte kendinin ne kadar farkında olduğun önemli orada, kendini yetersiz algılamaya başlıyorsan burada kendine dönük bir sorgulamaya girmeye başlarsın.”

SÇ 15

Müracaatçılardan kaynaklı nedenler de kuramsal bilgi kullanırken yaşanan sınırlılıklar ve zorluklar arasındadır. Bu nedenler arasında müracaatçının başka kuruma nakil olması, ailenin çalışmayı bırakmak istemesi, müracaatçının direnç göstermesi, müracaatçının köklü aile ve yaşam bağları gösterilebilir. Müracaatçı sayısının fazla olması ve bu durumun iş yükünü arttırması da dolaylı olarak müracaatçılarla ilgili nedenler olarak gösterilebilir. Konuyla ilgili SÇ 16; bazı müracaatçıların direnç gösterdiğini, kuramsal, akademik ve mesleki çerçeveden sorular sorduğunda soruları anlamadığını, bu konunun kendisini zorladığını, aynı zamanda iş yükü nedeniyle herkesle detaylı ilgilenemediğini söylemektedir. Bu konudaki diğer anlatılar şu şekildedir:

“Tabi zorlanıyorsun. Müracaatçıyla başlıyorsun kuramı uygulamaya. Müracaatçı başka bir kuruma nakil oluyor mesela. Çalışma yarıda kalıyor. Bazen müracaatçıyla çalışıyorsun, ailesi ile çalışıyorsun. Ailesi çalışmayı yarıdayken bırakabiliyor. Gelmek istemiyor. Zaman açısından problem oluyor. Tam istediklerini yapamıyorsun. Müracaatçı grubu sayın çok olursa kuramlardan, yaklaşımlardan çok istifade edemiyorsun. Zaman yeterli olmuyor, müracaatçı grubun, iş yükün çok olabiliyor. Bazen de müracaatçın buna yanaşmak istemiyor yani gönüllü olmak istemiyor.” SÇ

13

“Uygulamada karşı tarafın kendi koşullarından kaynaklı zorluklar var. Kişinin kendi koşullarıyla ilgili sıkıntılardan kaynaklı zorlanıyorum. Yani gidemediğimiz, aşamadığımız hem kişinin kendi direncinin olması hem de maalesefköklü bağları olmasıyla ilgili. Kadın ve çocuklarda gerçekten bu konularda sıkıntılar yaşıyoruz. Daha çok zor açıkçası. Çalıştığınız kesimle de ilgili. Çalıştığınız kesimde kadınlar güçsüzse, yıllar boyu ezilmişlik yaşamışsa, yıllar boyu bastırılmışsa kendini maalesef güçsüz hissediyor. Onu ne kadar yapılandırırsanız da kendisini iyi hissettirmeye çalıştırsanız da var olan potansiyellerinin farkına varıp onun üzerinden gitmesini sağlasanız da olmayabiliyor.” SÇ 18

Ek olarak SÇ 20, aileyle duygusal özdeşim kurabildiğini, önyargıyla karşılaşabildiğini, acil bir vakada ailenin çok sayıda görüşme yaparak yıpranabildiğini ve yeterince açık olmadığını dile getirerek bu durumların kuram kullanmayı zorlaştırdığını ifade etmektedir.

“Bazen gidiyorsun aileyle farklı bir noktada duygusal bir özdeşim kuruyorsun. Agresyon oluyor, sana karşı bir önyargı oluyor bazı ailelerde olmuyor değil. Zaten bazen acil vakalarda aile çok yıpranmış oluyor, çok fazla kişi gelmiş görüşme sürecine, kendisi çok açık olmayabiliyor. O noktalarda biraz kuram kullanımı zorlaşabiliyor.” SÇ 20

İşin yapısı, politik koşullar ve kurumlar arası koordinasyon eksikliği nedeniyle kuram kullanırken zorlandığını ortaya koyan anlatılar da mevcuttur.

“Tabi kuram ideal olan olduğu için saha her zaman o ideal olan için uygun alan vermiyor size. Yani bazen politize oluyor süreçler, bazen ülkedeki koşullar istediğiniz beklentiniz düzeyinde olamayabiliyor. İdeal olanı biliyorsunuz, kuramı uygulamaya çalışıyorsunuz ama kuramı uygulamak için sadece meslek elemanının istemesi yeterli değil. Kamu kurum ve kuruluşlarının, vatandaşların sosyal hizmet müdahalesi alabileceği yerlerin de buna uygun olması lazım. Maalesef teoriyi pratiğe dökerken zorlanıyorum. Ya da mesela bir müracaatçıya diyorsunuz ki ‘sen mülteci için git hastaneye ücretsiz faydalanabilirsin’ diyorsunuz örneğin sağlık taramasından. Gidiyor ama yararlanamıyor. Sen kurama göre doğru

yönlendiriyorsun ama karşı kurumun da bunu doğru şekilde alıyor olması lazım.” SÇ 16

“Bazen belirli konularda rutine bağladığınızda veya işte çok hızlı aksiyon almamız gereken durumlarda ya da bazen kendi odağımız dışında durumlarda zorlanabiliyoruz. Benim başıma gelmemiştir ama bazen birlikte gittiğin takım, ekip arkadaşının çok farklı bir cümle sarfetmesi ya da sizin planınız dışında hareket etmesi oluşturduğün o kuramsal alt temele aykırı davranabiliyor. O noktada belki toparlayamıyorsun. Genel anlamda kuram kullanımının zorlaştığı şey hızlı aksiyon almamamız gereken süreci çabuk tamamlayıp nihayete erdirmemiz gereken süreçlerde oluyor.” SÇ 20

Sosyal çalışmacıların farklı mesleklerden olan kişilerle çalışması ve de aynı bakış açısıyla bakmayan meslektaşlarla bir arada olması kuram kullanırken zorlanmayı beraberinde getiren önemli bir neden olarak ortaya çıkmaktadır.

“Kuramsal bilgiyi kullanırken zorlanmamın sebebi; aynı bakış açısıyla bakmayan meslek elemanları da diğer meslekten kişiler kadar zorluyor aslında. Yani şöyle örnek vereyim: Benimle aynı meslekten olan bir sosyal hizmet uzmanı da aslında kişinin yerine yapabiliyor. Yani onu güçlendirmiyor ve sonra bu müdahale sona erdiğinde o kişi ne yapacak diye düşünmeyebiliyor. O zaman aslında düşünen kişinin, aynı lisans eğitimini aldığını yönetime ve dışarıya, diğer meslek gruplarına ispatlamak biraz daha zor. Bence kişisel farklılıklar da var. İnsanlar yaşadıkları yerde sorun yaşamak istemiyorlar, motivemizi neyle kurduğumuzla ilgili. Ben motivemi iş üzerinden, çalıştığım yer üzerinden değil mesleğim üzerinden kuruyorum. Bazıları ise çalıştıkları pozisyon ve iş üzerinden kurduğu için hiyerarşik bir sıkıntı onlarda daha büyük yankı uyandıracaktır ve o yüzden nasıl beğenileceğini, kabul göreceğini düşünüyorsa o ortamda ona uygun çalışıyordur.” SÇ 9

“Çalıştığın diğer sosyal hizmet uzmanıyla bu konuda aynı düşünmüyorsan zorlanıyorsun. Çünkü mesela kurumda iki sosyal hizmet uzmanı var, adam hiç bilmiyor sosyal hizmete dair bir şey. Sen farklı bir şey söylüyorsun, o farklı bir şey söylüyor. Adamın gözünde, yöneticinin gözünde ikiniz de

sosyal hizmet uzmanısınız. O daha kolay bir şey söylediği için onun dediğini yapıyor. Bunlar beni zorlamıştı.” SÇ 11

Kuram kullanırken zorlanmadığını belirten anlatılar da mevcuttur. Bu anlatılarda hem alanda çalışma hem de ders verme, deneyim süresi, kuram kullanımını içselleştirilmiş otomatik bir süreç olarak görme ve eklektik anlayış gereğince çok sayıda kuramı bir arada kullanmanın kuram kullanımını kolaylaştırdığı belirtilmektedir. Örneğin SÇ 8; 26 yıllık deneyimi olduğunu için zorlanmadığını söyleyerek eski kuşağın meslek örgütü veya meslektaşlarıyla ilişkisi yoksa yenilikleri takip etme ve bilgilerini güncellemekte zorlandığını ifade etmektedir. SÇ 4 ve SÇ 5’in anlatıları ise şu şekildedir:

“Açıkçası ben zorlanmıyorum. Nasıl diyeyim... Yani bu işte biraz deneyim önemli, tecrübe önemli. Bana kendi özelimde soruyorsanız, yani kendi kişisel hayat hikayemden ve tarihimden soruyorsanız ben zorlanmıyorum. Zaten bunun teoriğinin dersini veriyorum hem de sahada uygulamasını yapıyorum. Mesleğin ilk yıllarında zor muydu, çok zordu. Deneyim, tecrübeyle daha da uygulanır hale geldi.” SÇ 4

“Zorlanmıyorum. Niye zorlanayım. Zaten bu şey oluyor yani aslında uygulamanın içine sirayet ediyor. Örneğin feminist yaklaşımı kullanıyorum. Zaten kendine sindirdiğin zaman, bünyende erittiğin zaman onları zaten bir vakada 6 tane kuram da kullanabilirsin. Yani özellikle şunu kullanayım diye çaba sarfetmiyorsun zaten o öyle gidiyor. O yüzden zorlanmıyorum.” SÇ 5

C. Kuramsal Bilgi Kullanımını Etkileyen Faktörlere İlişkin Bulgular

1. Üniversite Eğitiminin Etkisi

Üniversite eğitimin kuramsal bilgi kullanımına etkisine bakıldığında verilen yanıtların çoğunluğunda lisans eğitiminde kuramın uygulamaya nasıl aktarılacağına öğretildiği ancak yeterli düzeyde vaka tartışması yapılmadığı dile getirilmektedir. Alan uygulaması ve vaka tartışmaları üzerinden örneklendirilerek aktarılan bu anlatıların ardından lisansüstü eğitimin kuram kullanımı konusunda farkındalığı arttırdığına yönelik anlatılar dikkat çekmektedir. Bu anlatılar, kuramın

uygulamaya aktarılması için vaka tartışmalarının önemli bir rol üstlendiğini vurgulamaktadır.

“Öğretildi ama bence yeterli olmadı. Vaka tartışmaları çok az yaptık. Hani vaka üzerinden gidip kuramsal çerçeveyi tartışsak belki daha akılda kalabilirdi. Çünkü kuram dediğimizde o kadar çok kuram var ki sosyal hizmetin içerisinde ve biz bunları ders aralarına sığdırmaya çalıştığımızda, belirli bir şeye sığdırmaya çalıştığımızda zorlanıyoruz. Bir taraftan hoca sürekli anlatmaya çalışıyor, diğer taraftan öğrenci bunu alamıyor, tam nüfuz edemiyor. Bence bu eğitim verilirken bir vaka üzerinden tartışarak kuramları anlatmak daha doğru olur. Biz yeterince vaka üzerinden tartışamadık.” SÇ 1

“Evet öğretildi. Çok güzel şekilde hocamız öğretti ama işte biz onu uygulamaya dökemiyoruz. Aslında biraz daha örneklerle anlatılsaydı daha iyi olurdu. Örnek verilerek anlatılsa keşke. Bence görsellerle ifade edilmesi gerekli veya vaka üzerinden gitse aklımda kalacak ama böyle kalmıyor ki. Uçup gidiyor yani.” SÇ 3

SÇ 1 ve SÇ 3, lisans eğitiminde yeterli düzeyde vaka tartışmaları yapmadığını ifade ederken tam aksi şekilde SÇ 2 ise yeterince vaka tartışmaları yaptıklarını ve çok yararlı olduğunu ifade etmektedir.

“Öğretildi. Saha çalışmaları yaptık. O dönemler belediyelere STK'lara gidip vaka aradık. Herkesin bir vakası oldu. O vakayı çözmek, onun incelemesini yapmak bunları bizzat yaklaşımları bu vaka üzerinde nasıl kullandık, hangi yerlerde kullandık detaylı bir şekilde ödevlendirmeye yapmıştık. Çok yararlı olmuştu. O şekilde öğretildi bize.” SÇ 2

Hem alanda çalışan hem de ders veren bir sosyal çalışmacı da vaka tartışmalarının önemine dikkat çekmektedir.

“Geçen sene verdiğim kuram dersinde öğrencilerime anlattım. Vaka üzerinden örnekler verdiğimiz zaman sınıfın ilgisi, olaya bakış açısı, soru sorması daha çok artıyordu. Daha da şey görebiliyorduk, yani o heyecanı görebiliyorduk.” SÇ 4

Vaka tartışmalarıyla birlikte vakaları sınıfta rol play yöntemiyle canlandırmanın da faydalı olacağını içeren görüşler bulunmaktadır.

“Kendi öğrenciliğimden yola çıkarak söylüyorum karşılıklı iletişim olmuyor, genellikle hoca sınıfa geliyor bir şeyleri anlatıyor, herkes sessiz, orda alabildiğin eğitim 3 gün sonra aklından uçup gidiyor. Fakat uygulamada rol modeller bizim için çok önemliydi. Rol modelde çok aklımızda kaldı. Bir uygulama yaparken iki kişi çıkıp birisi müracaatçı birisi sosyal hizmet uzmanı olup görüşme yaparken oradaki eksiklikler, olaylar o öğrencinin daha çok aklında kalıyor. Daha çok uygulamalı olanlar bize daha çok katkı sağlıyor.” SÇ 12

Ayrıca SÇ 6 ve SÇ 8’in anlatılarında derslerin teori ağırlıklı olduğu, alan uygulaması (staj) sürecinde özellikle sosyal inceleme raporu yazma ve vaka görmenin kuramın uygulamaya nasıl aktarılacağını öğrenmede önemli olduğu vurgulanmıştır.

“Derslerde daha çok teorik olarak kaldı bence ama stajda tabi ki bunların çoğunu uygulamada nasıl kullanmamız gerektiğini görmüş olduk. Çünkü sürekli bir sosyal inceleme raporu yazma vs. oldu. Sürekli bizden istenen ödevler olmuştı. Onlar aracılığıyla, o yöntemler aracılığıyla öğrendik aslında. Vakalar, örnekler üzerinden uygulamada görmüş olduk stajla birlikte.” SÇ 6

Benzer şekilde SÇ 11; staj sürecinin önemini vurgulamış, staj süreciyle birlikte diğer derslerin de paralel ilerlediğini söyleyerek çok öğretici olduğunu ifade etmiştir.

“Bizim staj süpervizörlerimiz vardı, bunlar emekli sosyal hizmet akademisyenleriydi. Hep böyle sosyal hizmetin bilinen kişileriydi. O konuda çok şanslıydık. Bize iyi bir eğitim verdiklerinin düşünüyorum. Sonraki dönem grup çalışması yapıyorduk. Grup çalışmasının teorik dersini alırken de bir yanda da staja devam ediyoruz. Orada bizden staj yaptığımız yerde grup çalışması yapmamızı ve bunu kayda almamızı, yazıya dökmemiz istenmişti. Bunlar üzerinden notlar verilmişti. Yani diyorum ya sürekli kullanıyorduk. Hocamız drama dersi aldırması mesela bize bu bilgiyi kullanabilmemiz için. Mesela toplumla sosyal

hizmet dersinin teorisini anlattıktan sonra bize çalıştığınız kurumlarda proje yapıp getirin demişti. Bu konuda iyi olduğunu düşünüyorum ben mezun olduğum okulun.” SÇ 11

Alanda aktif çalışan öğretim üyeleri veya öğretim görevlilerinden ders almanın da kuramı uygulamaya aktarma konusunda öğretici olduğu belirtilmektedir.

“Benim avantajım daha önceden sahada yer almış hocalardan ders aldım. Hep aslında alandaki kişilerdi.” SÇ 9

“Öğretildi tabi ki. Ben o konuda çok şanslıydım yani aynı zamanda devlette çalışan sosyal hizmet uzmanlarından ders aldım.” SÇ 10

Yüksek lisans ve doktora gibi lisansüstü eğitimlerin kuramın uygulamaya aktarılması konusunda lisans eğitime göre daha öğretici olduğuna dair anlatılar bulunmaktadır.

“Şimdi aslında yüksek lisans öncesi ve yüksek lisans sonrası şeklinde kendimi değerlendirebilirim. İlk alana başladığımda hatırlıyorum da uzun uzun o müdahale planlarını yazıyordum. Olmuyor yani yetişemiyorsun vakalara, o müdahale planlarını uygulayamıyorsun. Şu kuramda bunu mu uygulamıştık, burada şu kuramı mı düşündüm, hangi yaklaşımla buna yaklaştım falan. Sonra bir bakıyorsunuz ki alan sizi kendi içine çekmiş, yüksek lisansla uygulama becerisi kazandım.” SÇ 14

“Ben muhtemelen çok böyle akademiye bulaşmasaydım, bir sosyal hizmet kurumunda bir uzman olsaydım belki kuramsal bilgiye ihtiyaç duymuyor gibi hissedebilirdim kendimi. Bu da sosyal hizmet uzmanlarının bence cehaleti gibi oluyor. Yani sahada var öyle beraber çalıştığımız insanlar hep oluyor.” SÇ 16

Benzer şekilde SÇ 7 yüksek lisans ve doktora eğitimiyle kuramla iç içe olduğunu, lisansta anlatılanlara ek olarak farklı kuramları öğrendiğini, doktorada aldığı derste vaka tartışmalarının çok faydalı olduğunu söylemektedir.

“Ben yüksek lisans ve doktora yapmamış olsaydım bu kadar iç içe olmazdım. Şimdi lisansta okulda belirli kuramlar öğretiliyor. Ekstra kendini geliştirmezsen birçok bilginin farkında olmayacaksın. Örneğin işte Gestalt terapi, varoluşçuluk ya da davranışçı terapi. Hani şimdi şey var, Narrative (öyküsel) Terapi var. Bunlar yeni yeni Türkiye’de çalışılan kuramlar. Dediğim gibi benim aklıma lisansta hep şey geliyor: Olan teoride kalıyor. Doktora derslerinde klinik sosyal hizmet dersi çok aldık. Hatta bizim vaka dersimiz de vardı. Vaka dersimizde vaka üzerinden planlı müdahale süreci geliştirdik. Hangi aşamada hangi kuramsal bilgiyi, hangi kuramı kullandığımızı söyledik. Uygulamada da onu uyguladık. O çok verimli oldu aslında. Herkes kendi vakasını getirdi, hocanın katkıları oldu. Sınıftaki arkadaşların katkıları oldu. O anlamda hani çok verimli oldu. Ama lisans derslerinde bu yoktu.” SÇ 7

2. Mesleki Gelişim Çabasının Etkisi

Sosyal çalışmacılara mesleki gelişim çabası kapsamında lisans eğitiminden sonra mesleki anlamda kendilerini geliştirmek için neler yaptığı ve yaptığı şeylerin kuramsal bilgi kullanımını nasıl etkilediği sorulmuştur. Kuramsal bilgi kullanımının mesleki gelişim çabasıyla ilgili olduğunu söyleyen sosyal çalışmacılar; kendini geliştirmeme, kişisel olarak çaba göstermeme, güncel bilgiyi yakalayamama, rutine bağlama sonucu boşluğa düşme gibi faktörlerin mesleki gelişim çabası bağlamında kuram kullanımının önünde engel olduğuna değinmişlerdir.

“Yani alanda insanla birebirsiniz. Size destek olacak ya da size ‘bak burada eksik var’ diyecek, destekleyecek kimse yok. Kendimizi ne kadar geliştirirsek onunla ilerleyen bir süreç. O da kendimize kalmış. İsterseniz müracaatçı için çok şey yapabilirsiniz, hayatlarına dokunabilirsiniz. İsterseniz hiçbir şey yapmayabilirsiniz. Ben mesela memurum şu anda. Evet, burada verilen birkaç görevi yapıp işimi yapıp evime gidebilirim yani. Bu da kişisel tercihtir biraz da bir maksatla baktığımızda ya da mesleki tercihtir diyeyim.” SÇ 14

“Dönem dönem çalışırken rutine bağladığınızda belli bir noktadan sonra ‘ben bir şeyler yapıyorum ama kuram bunun neresinde, öğrendiklerim neresinde?’ dediğiniz bir boşluğa düşebiliyorsunuz. Mesleki olarak dilimin tekrara düştüğünü ya da sürekli aynı bakış açısıyla baktığımı düşündüğümde, hissettiğimde kendi kaynaklarımdan okumalar yapıyorum. Kendi üniversite dönemindeki notlarımdan, makalelerimden tekrar bir tarama ve göz gezdirme yapıyorum. Tabi ki bunlar kişisel çabalar ama şöyle düşünüyorum: Meslek hayatı içerisinde belli bir noktadan sonra bu kişisel çabalar da olmasa gerçekten kısırlaşıyorsun. Yetkinliklerin azalabiliyor. Kendini yüksek lisans olsun bu tarz çalışmalar olsun beslemen gerek.” SÇ 20

SÇ 16; kendini geliştirmeyeyle ilgili olan mesleki gelişimin kuramsal bilgi kullanımını etkilediğini söylemiş; kişinin gelişime açık olmadığında bilgilerin güncel kalmadığını ve deneyimin dezavantaj olabileceğini ifade etmiştir.

“Mesleki gelişimin kuramsal bilgi kullanımını etkilediğini düşünüyorum. Biraz bu durum kendini geliştirmeyeyle ilgili. Deneyim aslında dezavantaj da olabilir. Eğer kişi gelişime açık değilse zaman içerisinde sizin öğrendiğiniz şeyler 15 sene, 20 sene öncesine ait kalır. Ben biraz zorunda kaldım aslında kendimi revize etme konusunda; çünkü bir taraftan akademik eğitimim devam ediyor. Baktığınız zaman iyi bir uzman olmak istiyorsanız ve faydalı olmak istiyorsanız o kitapları karıştırmanız şart.” SÇ 16

Sosyal çalışmacıların çoğu mesleki anlamda kendilerini geliştirmek için yüksek lisans eğitime başladığını ifade etmiştir. Yüksek lisansa başlamak, kuramsal bilgi kullanımını etkileyen mesleki gelişim çabasının önemli bir adımı olarak görülmektedir. Yüksek lisansa başlamada lisans bilgilerinin yetersiz geldiğini düşünme, kendini yenileyerek farklı bakış açıları kazanma ve ilgi duyulan alanda kendini geliştirme isteği önemli etkenler olarak ifade edilmiştir.

“Yüksek lisansa devam ettim; çünkü lisans düzeyinde bazı bilgileri edindim ama eksik olduğumu düşündüğüm konularım vardı. Hala da eksik olduğumu düşünüyorum. Benim hayat felsefemden de kaynaklı olabilir, hiçbir zaman da tam olamayacağımı düşünüyorum.

Bilgi gerçekten sınırsız. O yüzden kendimi geliştirmeye çalışıyorum.”

SÇ 2

“Kendimi yenilemek ve daha farklı bakış açıları kazanmak noktasında yüksek lisansa başladım. Seminerlere katıldım.” SÇ 1

“Sadece size başvuran bir vakayı alıp onu sonuçlandırmak değil sosyal hizmet. Sahada çalışırken gördüğümüz eksikler, yapılması gerekenler ya da eksik değil yeni yeni şeyler öğrenmek, bunları rapor etmek aslında sosyal hizmet uzmanının işi. Bu kuramsal bilgilere çok aykırı bir şey de değil. Tam tersi kuramsal bilgi bunu bize dayatıyor, buna zorluyor. Yani sosyal politika değişikliği için sosyal hizmet uzmanları en temel meslek elemanlarından biri. Sosyal politika öğrenebilmek için yüksek lisansa başlamıştım ben.” SÇ 8

Yüksek lisans ve doktora gibi lisansüstü eğitimlerle birlikte alanda çalışan sosyal çalışmacıların okulda ders veya eğitim verme, makale yazma gibi akademik faaliyetlerde bulunması da mesleki gelişimi sağlayan önemli etkenlerdendir. Alanda kazanılan deneyimlerin makale yazma ve eğitim verme gibi yollarla paylaşılması sonucunda kuramın uygulamadan uygulamanın da kuramdan beslenmesinin önü açılmakta ve bu süreç mesleki gelişim aracına dönüşerek kuramsal bilgi kullanımını sağlamaktadır.

“Ben lisans mezuniyetinden sonra öğrendim ki biz lisans eğitiminden sonra çok efektif görüşme yapamıyoruz. Yani bir yanımız eksik kalıyor gibi düşündüm. O yüzden de gidip bir aile danışmanı sertifikası aldım. Sonrasında psikoloji yüksek lisansına başladım. Psikoloji yüksek lisansı yaptıktan sonra 2017’de doktora başladım. İşte bu bilgi birikimleriyle şey yapmaya karar verdim; biraz daha bu tecrübelerimi alanda öğrencilere aktarmayı seçtim ve okulda ders vermeye başladım. Bu beni de geliştiren bir şeydi. Şimdiye kadar 8-10 tane makale yazdım. Bildiklerimizi, sahada gördüklerimizi yansıtmaya çalıştık.” SÇ 4

Lisansüstü eğitimden sonra mesleki eğitimlere, seminerlere ve konferanslara katılma da mesleki gelişim araçları olarak ifade edilmiştir.

“Yüksek lisansa devam ediyorum. Elimizden geldiğince konferanslara katılıyoruz. Özellikle şu dönemde uzaktan eğitimler çok fazla oluyor pandemi süreci sebebiyle. Onlara katılmaya çalışıyoruz.”

SÇ 6

“Kendim işte bu aile yaklaşımını (sistem yaklaşımı) yapabilmek için birazcık da çocukla ve ergenle çalışmak konusunda sıkıntı olduğunu düşündüğümde de zaten 1 sene boyunca aile danışmanlığı eğitimi aldım.” **SÇ 9**

“Birçok eğitime ve SHUDER’in (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği) birçok eğitim programına katıldım. Kendimde eğitim programladım.” **SÇ 10**

Daha uzun süreli ve uzmanlaşmaya dayalı eğitimler alan sosyal çalışmacılar da mevcuttur.

“Çocuk alanında çalışıyorum. O çocuklara bir şeyler vermek gerekiyor. Bir şey verebilmen için sürekli eğitimlerle geçmen, kendini geliştirmen gerekiyor ve sosyal hizmetteki güncel bilgileri, yenilikleri de takip etmen lazım. Alanındaki en uzman kişilerden terapi eğitimleri aldım. Bunları çocuklara kurumda uygulayayım diye. EMDR terapisi gibi oyun terapisi gibi... Örneğin çözüm odaklı terapi. Mesela bununda eğitimi var. İşaret dili aldım. İşitme engelli öğrencilerimiz oluyor. Ondan işaret dili eğitimi aldım. Beden dili, iletişim dili, anamnez alma, klinik vaka görüşmesi yapma vs. bunlarla ilgili eğitimler aldım. Görüşme teknikleriyle ilgili eğitimler aldım. Kendimi geliştirebilmek için sürekli...” **SÇ 13**

Eksiklik hissetmeyle beraber hem kişisel hem de mesleki yaşantılar sonucu oluşan korku ve kaygı gibi duygusal sebepler de mesleki gelişim çabasını ve dolayısıyla da kuramsal bilgi kullanımını etkilemektedir. Korku ve kaygı yaşadığını belirten sosyal çalışmacılar, anlatılarında bu duygu durumlarının kendilerini eğitim almaya yönelttiğini belirtmiştir.

“Geçen sene yazın deprem olmuştu. Ondan sonra çok korkmuştum. Kendimi deneyimsiz hissetmişim. Afetle ilgili eğitime katılmışım. Psikososyal kısımları falan anlatmışlardı. Güzel geçmişti.”

SÇ 3

“Ben 5 yıl aile ve çift terapisi eğitimine dahil oldum. 4 yıl psikodrama eğitimi aldım. 1 yıl Gestalt terapisine gittim. Dönem dönem seminerler boyutunda eğitimler aldım ve 4-5 ay kadar sanat terapisi almıştım. Ben şuna inanıyorum. Okulumuz bize sosyal hizmeti çok iyi verdi ama bir şey eksikti. Hani müdahale tarzımızda bir şeyler eksik. Bu eksikliği hissettiğimde bunu nasıl kapatabilirim kaygısı oluşmaya başladı. Dedim ya kaygı önemlidir, bir insan kaygılanıyorsa o kaygıya ilişkin bir şeyler yapmaya başlar. Dolayısıyla ben bunu bir şekilde aşmam gerektiğini düşünmüştüm. Araştırmaya başladım ne yapabilirim diye. İlk Gestalt eğitimine başladım. O bende büyük bir farkındalık oluşturdu hayatıma ilişkin, yaşamıma ilişkin. Bunlar oluşmaya başlayınca da müracaatçılara yansımaları olmaya başladığını görüyorsun.” **SÇ 15**

Mesleki eğitim, seminer ve sertifika programlarıyla birlikte meslektaşlarla ilişkili olmak ve akran süpervizyonu almak da mesleki gelişimin önemli bir aracı olarak görülmektedir.

“Böyle birkaç seminere katıldım. Birkaç eğitim değil de sertifika programı da değil aslında konferans, seminer tarzı şeylere katıldım. Şey de çok önemli, süpervizyon da çok önemli. Benim bakış açım daha çok işte yüksek lisans, doktora ve buradaki eski meslek elemanlarının olması. Bunların katkılarının olduğunu söyleyebilirim. Bakış açımın değiştiğini söyleyebilirim. Kamuda eski meslek elemanları var, onlar benim bakış açımı çok değiştirdi, çok destek oldular. Beni çok yönlendirdiler diyebilirim.” **SÇ 7**

Başım sıkıştığı zaman destek alabileceğim veya işte bir proje yaptığım zaman o projeye ortak olabilecek, paydaş olabilecek insanların olması benim için çok önemli. Meslektaşlarıma herhangi bir konuda danışmanlık vermek de olabilir. Bu ara bunu çok yaşıyorum

özellikle. İşte atanma zamanı bir yerde destek olmak da bu arada o kişiyi besleyen bir şey. Yani ben hani bir konuda bana danıştıklarında onlara bilgi verirken ben de bir yandan kendimi besliyorum; çünkü bilgi verdiğim konuyu teyit etme gereksiniminde bulunuyorum. Özellikle meslektaşlarla yaptığım görüşmeler beni de besliyor.” SÇ 5

3. Mesleki Deneyim Süresinin Etkisi

Deneyim süresinin kuramsal bilgi kullanımına etkisi olup olmadığına ilişkin sorgulamada mesleğe yeni atılan ve daha az deneyim sahibi olan sosyal çalışmacılar; deneyimin eski bilgileri canlandırıldığını, uygulama becerisi kazandırıldığını, ilk işe başlanan ve şu anki hal arasında deneyim süresine bağlı pozitif bir gelişme olduğunu ifade etmektedir. Deneyimle birlikte okumalar yapma ve ekstra eğitimler alma gibi faaliyetlerin kuram kullanmayı kolaylaştırdığı da ifade edilmektedir.

“Deneyim kazandıkça eski bilgilerim tekrar tekrar canlanmaya başlıyor. Hem de okumalar yaptığım için yerine daha iyi oturuyor. Kendimi daha iyi ifade edebilmeme katkı sağlıyor, müracaatçılarla konuşurken daha rahat olmamı, sosyal hizmetle müdahalesi yürütmemi sağlıyor. Sosyal hizmetle ve içeriğiyle ilgili de daha rahat bilgiler verebiliyorum artık. Yani kuramlara yönelik daha çok hareket edebiliyorum.” 10 aydır alanda çalışan SÇ 1

“Deneyim süresinin kuramsal bilgi kullanımını etkilediğini düşünüyorum. İlk zamanlar açıkçası edindiğim bilgilerin eksik olduğunu düşündüm. Bu yüzden sudan çıkmış balık gibi hissettim. Öyle bir endişeyle başlamıştım. Ben okulda bize öğretilmeyen çoğu şeyin işte olduğunu gördüm.” 1 yıl 7 aydır alanda çalışan SÇ 2

Daha az deneyimi olan sosyal çalışmacılara paralel olarak 7 yıldır çalışma deneyimi olan ve 25 yıldır çalışma deneyimi olan sosyal çalışmacılar da deneyimin alana adapte olma ve kendini ya da mesleğini var etme çabası sağladığına; böylece kuramsal bilginin daha uygulanabilir hale geldiğine dikkat çekmektedir. Özellikle SÇ 15’in “deneyim, öğrenmişlik üzerine yeni bir beceri geliştirme” ifadesi kuram kullanımında deneyimin rolünü özetlemektedir.

“Mesleğin ilk yıllarında, çok zordu. Deneyim, tecrübeyle kuramsal bilgi daha da uygulanır hale geldi. Kesinlikle etkiliyor. En başlarda biraz daha duruma adapte olma, kendinizi var etme... Hele ki sağlık alanında bu sorunlar çok yaşanıyor. Öncelikle kendinizi var etme, bir alan edinme, kendinize bir duruş sergileme, sosyal hizmeti ve kendinizi tanıtmayla geçiyor. Bu da en azından 1-2 yılınızı alıyor bence. O yüzden yıl arttıkça, deneyim arttıkça, tecrübe arttıkça bence kuram bilgisini kullanma da artıyor.” **7 yıldır alanda çalışan SÇ 4**

“Muhakkak etkilidir diye düşünüyorum. Yani erkek yetiştirme yurdunda ilk başladığımda bomboştum. Sosyal servisin kapısını açtılar. ‘Sosyal servis, dosyalar; buyur yap işini’ dediler. Hiç kimse yok, yol gösterici yok, bir şey yok. Tek başınasınız. Çok hata yapıyorsunuz. Hata yapılmadan da öğrenilmiyor. O öğrenmişlik üzerine yeni bir beceri geliştiriyorsun.” **25 yıldır alanda çalışan SÇ 15**

Bununla birlikte mesleğe yeni atılma durumu, sosyal çalışmacıların hem kendisine hem de mesleğine dair farkındalığını arttırma arayışında olduğu bir kimlik kazanma sürecini beraberinde getirmektedir. Bu süreçteki deneyimini ifade eden SÇ 20; ne yapacağını bilemediğini, sürünceme yaşadığını ve genelci yaklaşımdan hareket ettiğini ifade etmektedir.

“İlk zamanlarda ‘genelci yaklaşımdan yola çıkalım sonra bir şekilde gideriz’ şeklinde algım vardı. Bir de o zaman çok vaka ve durum da görmemişsin, sadece senin yönettiğin bir süreç de yok. İlk başta gittiğimizde bir sosyal çalışmacıyla gitmiştim huzurevinde. ‘Ne yapmalıyım, neyi not almalıyım, ne sorular soruyor, hangi yaklaşımlardan gidiyor, ben acaba hangisinden gitsem?’ tarzında böyle sürüncemelerim oldu. Mesela odağımın karıştığı noktalar oldu.” **2 yıl 6 aydır alanda çalışan SÇ 20**

Bu kimlik kazanma süreci sonrasında sosyal çalışmacıların kuramsal bilgi kullanma durumları şekillenmektedir. Benzer şekilde SÇ 9 ve SÇ 14, aynı yoldan ilerleyerek aynı kimlik kazanma sürecinden geçmiş; fakat farklı noktalara ulaşmışlardır. SÇ 9; mesleğin ilk yıllarında kuramla uygulamayı bütünleştirmekte

zorlandığını, sonraki yıllarda kendini tanıma ve farkındalığının artmasıyla makası tekrar birleştirmeye çalıştığını ifade etmiştir.

“Başlarda ‘kuram öğrendim de ne oldu, alana girince el yordamıyla kendim yapmak zorunda kaldım’ gibi bir şeyle makası açtım aslında akademiyle ve kuramla. Ama sonra kendimi tanımam ve farkındalığımın artmasıyla meslekte 6. yılımda dedim ki ‘hayır bunun suçlusu kuramlar değil ki ülkedeki sosyal hizmetin henüz yeni olması, oturmaması vs. şeyler’ bir sürü eleştiri yapabiliriz. Aslında bu kuramları oturtmak çok daha bütüncül bir şey oluyor, güzel oluyor diye son 1 senedir, 1-5. senedir makası tekrar birleştirmeye başladım.”

Alanda 6 yıldır çalışan SÇ 9

Kimlik kazanma sürecinden geçen SÇ 9 kuramla makası tekrar birleştirmeye yönelirken aynı süreçten geçen SÇ 14 ise deneyimle birlikte alanı tanımanın rahatlığına kapılarak kuramsal bilgiyi ötelediğini ifade etmektedir.

“İlk başta evet kuramdan bilgi kapsamında başlıyorsunuz ama ne yapacağım kaygısı fazla. Şu döneme baktığımda kuramsal bilgi biraz daha ötelenerek hani uygulamayla kişileri tanımanın, müracaatçıyı tanımanın getirdiği bir rahatlık oluyor. Bu rahatlık olurken de kuramsal bilginin o şeyinden biraz uzaklaşıyorsunuz.”

15 yıldır alanda çalışan SÇ 14

Deneyim süresinin kuramsal bilgi kullanımına etkisine bakıldığında cevaplarda farklılaşma görülmektedir. Deneyim süresinin kuramsal bilgi kullanmayı etkilemediğini düşünenler arasında kuramla uygulama bağlantısını kurmakta zorlandığını ifade eden anlatılar mevcuttur.

“O zamanda nasılsam şimdi de aynıyım. Kuramla tecrübenin bir ilgisi olduğunu düşünmüyorum. Tecrübemin arttığını düşünüyorum ama kuramla bir ilişkisi olduğunu düşünmüyorum. Kuram ve uygulama arasındaki bağlantıyı kurmak zor. Evet, bir aileye gidiyoruz ama ben şu an ne yapıyorum. Kimin kuramını kullanıyorum. O bende yok yani.”

1 yıldır 1 aydır alanda çalışan SÇ 3

Deneyim süresinin artmasının kuram kullanımını arttırmayacağını aksine yeni başlayan birinin daha çok kuram kullanacağını belirten görüşler de mevcuttur. SÇ 5; kuramı okulda öğrenilen bir olgu olarak nitelendirmekte, bu nedenle okuldan yeni mezun olup mesleğe yeni başlayan bir sosyal çalışmacının kuramsal bilgi kullanmaya daha eğilimli olacağını ifade etmektedir. Paralel şekilde SÇ 16 anlatısında deneyimin artmasıyla birlikte kişi kendini geliştirmese öğrenilen şeylerin güncel kalmayacağını vurgulamaktadır. SÇ 18 de fazla deneyimin kuramdan kopmaya neden olabileceğini, kuramsal bilgiyi kullanmanın kişinin tutumuyla ve kendini beslemesiyle alakalı olduğunu söylemektedir.

“Kuram daha çok okulda falan öğrenilen bir şey, daha akademik şeyi var. Uygulama sürecinde daha fazla uygulama yaptıkça daha fazla kuram kullanılır orantısının çok doğru olduğunu düşünmüyorum. Aksine ters orantı olabilir. Yeni başlayan biri kuram kullanma konusunda daha eğilimli olabilir. Şu kuramı kullanayım gibi böyle isim isim şu vakada şöyle bir yaklaşım sergilemeliyim gibi daha özenli olabilir bu konuda.” **1 yıl 3 aydır alanda çalışan SÇ 5**

“Etkilediğini düşünüyorum. Biraz bu durum kendini geliştirmeyeyle ilgili. Deneyim aslında dezavantaj da olabilir. Eğer kişi gelişime açık değilse zaman içerisinde sizin öğrendiğiniz şeyler 15 sene, 20 sene öncesine ait kalır.” **12 yıldır alanda çalışan SÇ 16**

Bununla birlikte 2012’de mezun olan ve 7 yıldır alanda çalışma deneyimi olan SÇ 12, kuramsal bilgi kullandığını ifade etmesine rağmen kuramsal bilgi ve terimleri adlandıramadığını belirtmiştir.

“Tabi ki yararlanıyoruz kuramsal bilgilerden. İnsanlardan, insanlara yapılan desteklerde ve yardımlarda onlarla kişisel görüşmeler, sosyal hizmetin, kuramın içerisindeki tüm değerlerden yararlanarak yapıyoruz. Ben biraz kelime olarak kuramın içindeki o ana terimlerden çok şeyim yok, hafızam kalmıyor doğrusunu söylemek gerekirse ama o temellerle içinde yoğrulduğumuz için o temel üzerinden çalışıyoruz zaten. Bununla ilgili çok detay olarak veremem şundan yararlanıyorum diye ama tabi ki görüşme yaparken karşımızdaki insanların değerli olduğunu din, dil, ırk, cinsiyet fark

etmeksizin herkese hizmet vermemiz gerektiğini, yardımcı olmamız gerektiğini, kuramın içindeki o değerleri, etik düşüncelerin hepsine uymaya çalışıyoruz elimizden geldiği kadarıyla.” SÇ 12

SÇ 12 anlatısının başında kuramsal bilgiden yararlandığını ifade etse de sonrasında sosyal hizmetin temelindeki etik değerleri vurgulayarak konuşmasını sürdürmüştür. Bu bilgiden hareketle uzun süre önce mezun olan, yüksek lisans eğitimine devam etmeyen, akademiyle ilişkisi olmayan SÇ 12’nin etik değerleri kuramsal bilgi temelini önüne koyduğu söylenebilir.

4. Çalışılan Kurumun Etkisi

Sosyal çalışmacılar çalışılan kurumun sağladığı veya sağlayamadığı olanakların mesleki çalışmaların niteliğini dolayısıyla da kuramsal bilgi kullanımını etkilediğini belirtmektedir.

“Yani kurumun yapısı itibariyle, imkanlar itibariyle sorun yaşadığımız oluyor. Mesela işte ev ziyareti yapacaksın araç yok. Uzun bir görüşme yapman gerekiyor oda sıkıntısı var daha kısa kesmek zorunda kalıyorsun gibi. Yönetimle alakalı mı, alakalı bence. Yönetim sana o odayı sağlamıyor çünkü. O yüzden biraz sorunlar çıkarmış oluyor sana. Öbür çalıştığım hastanede ekstradan bir oda almak için on ay uğraşıldı. Ben buraya geldim sonra o odayı verdiler. 10 kişi aynı odada, kocaman büyük bir oda ve 10 kişi var içerde.” SÇ 5

“Yeri geldiğine oda verilmiyor, bilgisayarın verilmiyor. Görüşme yapabilecek özellikte bir oda olmuyor. Onlar hep çabayla oldu.” SÇ 8

Kamu kurumlarında çeşitli hizmet içi eğitimler düzenlense de bu çalışmaların yetersiz olduğu katılımcılar tarafından aktarılan bir diğer unsurdur. Kurumlarda yapılan çalışmalar kuramsal bilgi kullanımını teşvik edici nitelikte değil daha çok iş akışını ve işleyişi sağlamak üzerinedir. Düzenlenen hizmet içi eğitimlerin istenilen kişiler ve konularda verilmeyişi ve maliyetli oluşu yetersizliğin nedenleri olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar eğitimlerin yetersiz olması nedeniyle kendi çabalarıyla dışardan eğitim aldıklarını ifade etmektedir.

“Daha çok işleyiş üzerinde oluyor. Yani mesela huzurevlerinde örneğin ‘emanet kasa kısmını bu huzurevi bu şekilde yaparken siz nasıl yapıyorsunuz, yaşlıların harçlıklarını verirken siz nasıl bir sistem izliyorsunuz, mesleki çalışmalarda sizler neler yapıyorsunuz?’ gibi.”

SÇ 2

“Bunlar oluyor ama bakanlığın eğitimlerinin içinin boş olduğunu düşünüyorum. Çok öyle dolu dolu eğitimler gibi gelmiyor bana. Zaten veren kişiler de belli. Yani ne kadar onlardan bir şey alabilirsiniz ki. Yapılıyor ama yeterli değil.” SÇ 15

Eğitimlerin yetersiz olmasını eleştiren bir sosyal çalışmacı çalıştığı kamu kurumunda bir sivil toplum kuruluşuyla dönemsel olarak imzalanan protokol sonucu vaka paylaşımına yönelik bir çalışma gerçekleştirildiğini ve çok verimli olduğunu ifade etmektedir.

“Hayır. Biz onu çok eleştiriyoruz. Eskiden yuvada çalışırken vardı. Orada da şeyin etkisi vardı. Bir dernek vardı. Bizimle protokolleri vardı. Onların amacı koruyucu ruh sağlığı yapmaktı çocuk yuvasında. İşte orada çalışan psikologlar vardı. Bir de düzenli olarak bir psikiyatrist, çocuk psikiyatristi geliyordu. Haftalık biz vaka götürüp vaka tartışıyorduk. O çok keyifli ve verimli geçiyordu. Sonrasında o protokol bitince o çalışma da gitti. Şimdi öyle çalışmalar ve eğitimler yapılmıyor. Biz bundan çok şikayetçiyiz. Bize bilgilerimizi tazeleyici eğitimler, seminerler yok. Vaka tartışması dahi hiç yok diyebilirim. Yani evet bunu diyebilirim.” SÇ 7

Kamu kurumlarında sosyal çalışmacıları geliştirmeye yönelik çalışma yapılması farklı alanlara ve kuruluşlara göre değişkenlik göstermektedir. Örneğin psikiyatrik sosyal hizmet alanında çalışan bir sosyal çalışmacı eğitici eğitimi aldığını dile getirmektedir.

“Psikiyatri hastanesinde çalışırken ruh sağlığı konferanslarına katıldım. Toplum ruh sağlığı eğitici eğitimlerine İtalya'ya gittim. İtalya'da bire bir merkezinden eğitimlerini aldım. Eğitimlere katıldım. Hepsi psikiyatrik sosyal hizmet alanında idi. Sonra bir anda ben o

alandan da ayrılmış oldum üzülerək. Hala gönlüm o alandadır aslında.” SÇ 14

Kuramsal bilgi kullanımını teşvik edici çalışmalar kurumsal olarak değil daha çok sosyal çalışmacıların kendi çabalarıyla aralarında kurdukları enformel ağ ile gerçekleşmektedir.

“Bizim kendi aramızda kurduğumuz vaka tartışma toplantıları yapılıyor. Kendi içerimizde ayda bir mutlaka eğitim düzenliyoruz ama onun dışında düzenli belki dediğim gibi yapılandırılmış bir şekilde değil, belki böyle çıkıp sunum yapma şeklinde değil ama vaka tartışma toplantılarımız mutlaka olur.” SÇ 8

Yerel yönetimlerde doğrudan kuramsal bilgi kullanımına yönelik çalışmalar yapılmasa meslek elemanlarının kapasitelerini geliştirmek amacıyla proje eğitimleri sürdürölmektedir.

“Belediyenin bu konuda eğitimleri sürekli devam ediyor. Şu anda genç yetenek diye bir proje var. O uygulamaya da katıldım. Onla ilgili de sürekli eğitici uygulamalar oluyor. Farklı birimlerde çalışarak ya da bize bu konuda eğitimler verilerek ilerleniyor. Mesela Microsoft Office programları ya da diğer eğitimler verilmeye devam ediyor. Mesleki eğitimler de oluyor. Sürekli olacağını söylemişlerdi.” SÇ 6

Yerel yönetim biriminde çalışan ve birim sorumlusu olan bir sosyal çalışmacı da proje döngüsüne yönelik birim bazında çalışmalar gerçekleştirdiklerini ifade etmektedir.

“Elimizden geleni yapıyoruz. Proje eğitimleri, proje döngüsü eğitimleri yapıyoruz. Direk bizim birimimiz özelinde oluyor.” SÇ 16

Pandemiyle birlikte bu tarz çalışmaların azaldığına yönelik anlatılar da mevcuttur.

“Pandemi olmasaydı evet yapılıyordu. Şimdi çok kişiyi bir araya getirmek tehlikeli olduğu için yapılmıyor. Zoom üzerinden toplantılar oluyor. İlk başladığımız zaman olmuştı. Belediyenin kendi panelleri oluyor. Onlara isteğe bağlı katılabiliyorsun. Direk bizim birimimizin çalışmaları yok.” SÇ 3

Kuramsal bilgi kullanımını arttırmaya yönelik olmasa da iş akışı içerisinde oluşturulan kurullarda vaka paylaşımı gerçekleşmektedir.

“Sosyal yardımlar için müdürün, başkan ve başkan yardımcısının olduğu bir kurul düzenleniyor, orada vakaları tanıtıyorum. Kim inceleme yaptıysa o tanıtıyor. Vaka toplantıları o şekilde oluyor. Orada paylaşımlar olabiliyor.” SÇ 17

“Mesela özel vakayı üst yönetimle görüşüyoruz. ‘Bu vaka neydi, şu an bizim temasımızdan sonra ne oldu?’ şeklinde vakaların bireysel değerlendirmesi yapılıyor. Ama vaka tartışmaları oluyor, üst yönetimle oluyor ya da bizim iş ortamında planlı bir şekilde değil ama farazi bir şekilde meslek arkadaşım diyor ki ‘bana böyle bir vaka geldi, nasıl değerlendirmeliyim sence; ben bu şekilde iletişim kurdum, ne kadar doğru oldu?’ şeklinde kendi aramızda enformel olarak oluşturuyoruz bu süreci. Düzenli bir yapı yok, vaka geldikçe mesela üst yönetimle görüşüyoruz.” SÇ 20

Sivil toplum kuruluşlarında çalışan sosyal çalışmacılar, kamu ve yerel yönetimlerde çalışanlara göre daha fazla kuramsal bilgi kullanımını teşvik edici çalışmalardan ve bu çalışmaların yararından söz etmektedir

“Bu konuda çalıştığım STK bana çok alan sağlıyor. Ben süpervizör rolü üstlendiğim için sosyal çalışmacılara eğitimler de veriyorum. Bizim dernekte şöyle bir şey var, beni de eğitimlere yolluyorlar. Ben katılmak istediğim eğitimlere gidiyorum, o konuda çok iyiler. Hatta şöyle paralı bir eğitim var ama benim mesleki gelişimime katkı sağlayacaksa onu bile karşılayabiliyorlar mesleki gelişimim için.” SÇ 11

“Vaka toplantılarımız zaten diğer disiplinlerle sürekli devam ediyor. Belirli periyotlarda her vaka üzerine değerlendirmelerimizi yapıyoruz. Bu pandemi öncesinde bir sempozyum yapacaktık. Pandemi nedeniyle kaldı. Benden önce vakfımın yapmış olduğu çok çalışma var. Deprem bölgesinde özellikle sosyal hizmet uzmanlarına yönelik vaka yönetimi, kriz yönetimiyle ilgili ciddi çalışmaları olmuş. Yani çalıştığım kurum bu konuda çok ilgili, çok önem veriyor. Ben kendi adıma

söyleyeyim; mutlaka değerlendirmelerimizi yapıyoruz belirli periyodik rutin takvimde. Danışanlarla yaptığımız görüşmeler sonrası psikologlarımızla, aile danışmanlarımızla değerlendirmeler yapıyoruz.” SÇ 18

Özellikle sivil toplum kuruluşlarının uluslararası fonlarla desteklenmesi ve uluslararası yapıların sosyal hizmet bilincinde olarak bu tarz çalışmalara önem vermesi dikkat çekici bir ifadedir.

“Ben hep uluslararası fon alan kuruluşlarda çalıştım. Bu aslında benim eğitimi geliştirmek için aslında çok avantaj oldu; çünkü diğer ülkelerde sosyal hizmet birazcık daha tarihi eskilere dayanıyor ve o yüzden sosyal çalışma, birazcık daha yaygın. Yaygın olduğu için de çok yaygın eğitimlerden geçiriyorlar mecburen. Yani orada onların fonuyla çalışacak Türkiye'deki sosyal çalışmacıları da onların standartlarına göre bir eğitimden geçiriyorlar. Uluslararası fon olduğu için eğitimi zorunlu tutuyorlar. Aslında böyle Avrupa'nın zorunlu tuttuğu bir fonu var, eğitim bütçesi var projede. Hatta eksik uygulandığı için projenin bitme tarihi 31 Aralık ise son bir iki ay böyle ‘biz bunu harcamamışız, bitirmeliyiz, nasıl eğitimler bulalım?’ diye çaba bile oluyor.” SÇ 9

5. Yöneticiler, Yönetim Anlayışı ve Bürokrasinin Etkisi

Yöneticilerin kuramsal bilgi kullanımına etkisinde sosyal çalışmacı olan yöneticilerin mesleki çalışma yapmaya olanak tanıyan bir tutum sergiledikleri belirtilmektedir. Örneğin SÇ 16; müdürünün sosyal çalışmacı olduğunu, mesleki ve kuramsal bilgiye yönelik çaba gördüğünde mutlu olduğunu, bu durumun kendisini de mutlu ettiğini ve mesleği yaptığını hissettiğini, önceki çalıştığı kurumda bu ortamı yakalayamadığını belirtmektedir. Konuyla ilgili diğer anlatılar şu şekildedir:

“Kesinlikle yöneticilerden etkileniyor. Alandan birisi geldiği zaman çalışmalar alana yönelik oluyor. Daha önceden kurumun başında sosyal hizmet tabanından gelmiş bir müdür varken daha çok mesleki çalışmalara odaklanılmış, mesela ücret durumları geri planda kalmış. Ücret tahsil edilmemiş yaşlılardan, hep mesleki çalışmalara ağırlık verilmiş. Şimdi de daha fazla icra, af olayına gitmesin, yaşlılarla

bu sorunlar çözülsün mantığı var. Mesleki çalışma daha geri planda kaldı. Çünkü şimdi alandan gelmeyen eskiden şef olan bir müdürümüz var. Örneğin il müdür yardımcımız mesela alandan gelen bir sosyal çalışmacı olduğu için bizden de mesleki çalışma beklentisi daha fazla.”

SÇ 2

“Tabi ki etkileniyor. Yöneticilerin sosyolog, sosyal çalışmacı olmasıyla bir işletme mezunu, bir mühendis olması, çok farklı bakış açıları demek oluyor. Bu da bizim yaptığımız mesleği anlamasına ya da bize yönergeler verirken anlamadan bir yönlendirme yapmasına neden oluyor. Bu bizi zorlayan bir şey oluyor. Bir sosyal hizmet uzmanı olsa bizi anlayacak ve o çalışmayı daha nitelikli yürütmemiz adına bir plan, program yapmamıza ön ayak olacaktır.” SÇ 6

Yönetim anlayışının kuramsal bilgi kullanımını etkilediğine dair anlatılar da bulunmaktadır. SÇ 14, bu durumu çalıştığı iki farklı kurum üzerinden örneklendirmektedir.

“Eskiden çalıştığım kamu kurumunda olsam etkilenirdi. Orada kuramsal bilgi değil önem verilen. Biraz daha iktidara dayalı, güce dayalı bir şey isteniyordu benden, En büyük sıkıntım oydu, zaten o yüzden istifa ettim. Yani mesleki yaklaşımım ve değerlendirmemin onlar için bir önemi yok. Onlar için biz bunu yapmanızı istiyoruz, bu olacak. Mesela bu çocuğun koruma kararını kaldıracaksın diyen idarecilerim oldu benim. Bunlar yüzünden çok fazla tartıştığım, ceza aldığım şeyler de oldu. O yüzden o kurum anlamında değerlendirdiğimde öyle ama sağlık alanında öyle bir şeyim yok. Burada her şey sana bağlı, o anlamda idarecilerim hep iyiydi. Ben ne yaparsam hep desteklediler. O anlamda hiç sıkıntı yaşamıyorum, yani istediğim gibi kuramsal bilgiyi kullanabilirim.” SÇ 14

Benzer şekilde yöneticilerin sosyal hizmet bilincinin olması ve fikirlere değer vermesinin olumlu bir etkisi olduğu belirtilmektedir. Örneğin SÇ 6; daire başkanının sosyal hizmet alanından gelmesi de sosyal hizmet bakış açısına duyarlı olduğunu, kendilerini desteklediğini, bu yönde çalışmalar yaptığını ve sosyal

hizmet yüksek lisans eğitimi almak için istekli olduğunu ifade etmektedir. Konuyla ilgili diğer anlatılar şu şekildedir:

“Bizim fikirlerimize önem veriliyor. Soruluyor, hizmetleri nasıl iyileştirebiliriz diye. O yüzden kötü bir etkileri yok. Düşüncelerimize önem veriyorlar. Olumlu bir etkisi var, destekliyorlar.” SÇ 3

“Aslında zaten belediye özelinde konuşmak gerekirse işleyişin değiştirilmesi gerekiyordu. Geldiğimizden beri üst yönetim; ‘siz belki burada çalışan bireylere göre daha deneyimsiz olabilirsiniz ama öğrendiğiniz kuram, yaklaşım ve raporlama becerileriniz müdahale edebilecek yetkinlikte, burada çalışan kişilere de yol gösterebilecek yetkinlikte olduğunuzu düşünüyoruz’ şeklinde destek oldu. Biz işe başladıktan sonra raporlama, raporlarımızı ifade etme şeklimiz, yaptığımız atıflar olsun o noktada bizi hep destekleyici davrandılar.”

SÇ 20

Buna karşın SÇ 19, yönetim anlayışı ve iş akışı nedeniyle kurama yönelemediğini ve kuramsal bilgi kullanımının olumsuz etkilendiğini söylemektedir.

“Belediyede sosyal hizmet yaklaşımı çok fazla yok. Tamamen yardım odaklı ilerleyen bir sistemleri var. O yüzden çok fazla kurama yönelemin. Örneğin yardım almasındansa vatandaşın güçlendirilip işe yönlendirilip yardıma bağımlı olmasını kesme mantığıyla ilerliyorlar. Yani belediyecilikte kurama yönelik çalışma, kurama önem verme, böyle bir şey ben hiç görmedim.” SÇ 19

SÇ 8, sosyal hizmet mesleğini ve sosyal çalışanları tanımayan yöneticilerin mesleki alan dışında görevler vermesinden dolayı sorun yaşandığını belirtmektedir. Bu durumun da meslek yasasıyla çözülebileceğini söylemektedir.

“Meslek yasası olsa bu kadar zorlanmayacağız ama meslek yasası olmadığı için çok zor bu tanımları oturtmak, sınırları belirlemek. Çünkü birlikte çalışıyoruz, çok farklı meslek gruplarıyla birlikte çalışmak zorundasın. Sınırlarını eğer başında koymazsan çalışma çok zorlaşır ve çok tüketici olur. Orada da işte mesela bana ‘böyle bir şey söyledi, ne yapmalıyım?’ gibi şeyler geliyor. Bir kere çalışma

yasasından kaynaklı çalışma yasasının sana verdiği birtakım haklar var. Bu bile bir şey, bunu bile bilmiyorlar. Yani tamam ben çalışıyorum zannediyor ama amirim bana her şeyi yaptırabilir sanki gibi algılıyor. Ya öyle değil, senin bir mesleğin var, bu senin mesleki formasyonuna çok uygun bir şey değilse yapmayacaksın.” SÇ 8

SÇ 15 ise sosyal çalışmacı olmayan bir yöneticinin olumlu tutumunu aktarmaktadır.

“Yani tabi ki yöneticilerin tutumu da bu konuda etkili oluyor. Yaklaşımları falan. Bazı yöneticiler vardır. Senin mesleki çalışmanı çok önemser. Müdahale de etmez. ‘Bildiğin gibi çalış’ der ve çalışırsın. Mesela gündüzlü bakım merkezine görevlendirildim. Müdür dört gözle bekliyormuş. ‘Kesin burada kalıcısın değil mi?’ dedi. ‘Buraya görevlendirildim’ dedim. İnanamıyor adam. Kendisi nikah memuru. Bana, ‘ben bu alanı bilmem, bu alana hakim değilim, sana destek sunacağım ne var sen onu söyle’ dedi. Tamamen de bana bıraktı. Şimdi onun bana tamamen müdahale etmeden kenarda beklemesi benim çalışma alanımı genişletti. Bu anlamda tabi ki yöneticinin tutumu çok önemli.” SÇ 15

Yöneticilerin nitelikten çok niceliğe önem vermesinin kuramsal bilgi kullanımını etkilediğini ifade eden sosyal çalışmacılar bulunmaktadır. Örneğin SÇ 7; idarecilerin kaç rapor yazıldığı, kaç çocuğun aileye döndürüldüğü gibi nicel bakış açısı olduğunu; raporun içeriği, kuramsal bilgi kullanımı, müdahale yöntemi ve doğruluğu gibi unsurları dikkate almadığını belirtmektedir. Konuyla ilgili SÇ 6 ve SÇ 11’in anlatıları ise şu şekildedir:

“Devlette çok etkileniyor. İstemiyorlar ki zaten. Bir yöneticim beni o yüzden sürmüştü, çünkü yapamam ben yani. Çocuk istismara uğramış, bir sürü şey var, bir kez görüşmeyle nasıl dosyayı kapatayım. ‘2 sayfa yaz, gönder’ diyorlar. Sivil toplumda daha nitelikli kuramsal bilgiyi kullanan kişilerin şansı daha fazla bence. Sizinle görüşmeye başlamadan önce ben yöneticimle konuşuyordum. Biraz kendimi son zamanlarda yetersiz hissediyorum dedim. O da bana şey dedi: ‘tabi ki senin sosyal hizmet bilgini ben yargılayamam, sosyal hizmet uzmanı

değilim ama bence çok iyi gidiyorsun, kuramsal bilgin de çok iyi dışardan bir gözle baktığımda' dedi. Bunlar beni çok motive ediyor mesela.” SÇ 11

“Daha fazla aileye ulaşalım, daha fazla müracaatçılara gidelim dendiğinde, yöneticilerden geldikçe bu bizi daha fazla mekanik bir şey haline getiriyor. Yani belli bir sistem var bizde. O sistemi, o soruları uyguluyoruz. Belirli bir standarda yerleştirilmiş o soruları sorup cevap alıp ardından da rapor yazıyoruz. Küçük bir durum tespit raporu yazıyoruz. Bu soruları sor, cevabı al şeklinde yürüyecek bir şey değil sosyal hizmet. Bazen derinlemesine vakalar oluyor. Bunları sorayım cevap alayım şeklinde yapamayız; çünkü orada aile kendi hikayesini anlatırken ben onu kısa kesemem. Çünkü hem o karşı tarafa zarar vermiş olurum hem de bu sosyal hizmet olmuş olmaz.” SÇ 6

SÇ 13 ise yöneticilerin niceliğe önem vermesinin kuramsal bilgi kullanımını etkilemediğini ve etkilememesi gerektiğini vurgulamaktadır.

“Hayır. Kurumumda bizim vakaya müdahalemize hiçbir idareci ya da meslek elemanı müdahale etmez, karışmaz. Öneri verebilir ama müdahale etmez. İstatistikler önemlidir elbette. Bakanlıklar senden kaç müracaatçıya yardım bağladın ya da yardım bağlamadan bu olayı çözdün mü kısmını.... Ama sırf sayım artsın diye de ben işi hızlandırıp baştan sallama bir şey yapmam. Çünkü risktir o. O zaman zaten yapacaksan benim ne işim var? Niye sosyal hizmet uzmanı? Sosyal hizmet uzmanı olmama da gerek yok o zaman. Ben şimdi teslim edilemeyeceğini düşünüyorsam sırf baskı var diye, sırf rekorum artsın diye çocuğu aileye vermem. Çocuk, aileyi istese de vermem.” SÇ 13

Yöneticilerin nitelikten çok niceliğe önem vermesi sosyal çalışmacıların duygu durumlarını etkileyebilmektedir. SÇ 9; bu durum sonucunda tükenmişlik yaşadığını, SÇ 12 ise değer görme ihtiyacı nedeniyle uyum sağladığını ifade etmektedir.

“Etkileniyor, çok etkileniyor. Çünkü yöneticilerimiz niteliğe bakmıyor birazda niceliğe bakıyor. Bizim için önemli olan sayı diyor. Bana 10 tane rapor gönder ama 10 tane rapor içinde de çok güzel

değerlendirmişsin, kuramı uygulamışsın ya da karşıdaki insana hizmet verirken gerçekten tam bir hizmet vermişsin, yardımcı olabilmişsine bakmıyor. Bana günde 10 tane rapor çıkartan bir meslek elemanı onların gözünde çok daha değerli. 2 tane kaliteli rapor çıkartan kişiden daha değerli. Buradan da anlaşılabilir üzere yöneticilerimizin üzerimizde ne kadar baskı kurduğu. Biz de öyle oluyoruz bir noktadan sonra yönetsel anlamda değer görebilmek için. İnsanınız sonuçta çalıştığımız alanda da değer görmek istiyoruz. İnsani olarak da meslek elemanı olarak da değer görmek istiyoruz ya da bir yerlere yükselmek istiyoruz.” SÇ 12

SÇ 7 yöneticilerin daha çok mevzuatı ve kurumun yararını gözeterek durumları değerlendirdiğini, bu değerlendirmenin kuramsal bilgi kullanımını etkilediğini vurgulamaktadır.

“Bazen kuramsal bilgiyi kullanırken sıkıntı yaşıyabiliyorsun. İdareci işte daha çok mevzuat ağırlıklı bakabiliyor. Yasalardan baktığı için kurumun yararını düşünüyor ve çok sosyal hizmet bakış açısıyla kuramsal bilgiden bakmadığı için çatışmalar yaşanabiliyor diyebilirim. Yasa, mevzuat bu konuda ne diyor ama sosyal hizmetin kuramsal bilgisini göz ardı edebiliyor.” SÇ 7

Bu durumu yaşadığı bir olayla örneklendirmektedir.

“Daha çok yasa ve kurumun yüksek yararı düşünülerek idarecinin benim işime karıştığı bir durum vardı. Bir tane evlilik dışı bir çocuk vardı. Ailesi evlilik dışı çocuk dünyaya getirdiği için anneyi reddetmiş. Vakanın takibini ben yaptım. Çocuk hakkında bakım tedbiri istedim. Sonra annenin burada köylüleri falan varmış, onlar da bir tarikat gibi bir ilçede böyle eğitimler falan veriyorlarmış. Oradaki kadın da ‘ben sana sahip çıkarım, bebeğini de al gel bende kal’ demiş. O arada üstten idarecileri falan araya koymuş çocuğu almak için. Ben de incelemeyi yaptım, oraya vermeyi uygun bulmadım; çünkü biz vakayı değerlendirirken tabi ki psiko-sosyal durumuna, ekonomik durumuna bakıyoruz. Sonra işte kendi yaşamını idame ettirebilecek bir evi ve eşyası var mı, kendi ayakları üstünde durabilecek mi? Bir çocuğu teslim

ediyorsun, bir bebeği teslim ediyorsun. Annesinin köylüsünün evinde kalıyor. Ne alaka yani... Orada sürekli kalacak mı, devam edecek mi? Ben de 'hayır' dedim. Müdür de bana kızdı sen niye vermiyorsun diye. Ben o zaman aday memuruyum. Bu nedenlerden dolayı uygun değil dedim. 'Ama burası çocuk kaynıyor' falan dedi. 'Ben uygun bulmuyorum' dedim. Sonra baktım aday memurluğumu kaldırmayacak, üstten de idareciler araya girdi. Ben de şey dedim 'tek başıma gitmem, il müdürlüğünden birisi de gelsin, iki imza olsun' dedim. Biz de gittik incelemeyi yaptık. Ben kendim vermedim yani idare zoruyla vermiş oldum. Sonra geldim müdürle de konuştum. Hatta akşam bir etkinlik vardı, ona da katılmadım, çok sinirlendim. Sonrasında çocuğu aile yanına döndürürken izinli olarak veriyorsunuz koruma kararı kalkana kadar. İzinli olarak veriyordum ve takibini yapıyordum. Aile yanında gözlemini de yapıyordum. Bizim müdür de biraz takıntılı bir müdürdü, sıkıntılıydı. Ondan izin almadan incelemeye, takibe çıkamıyorsun düşün yani. Ben de '1 hafta oldu gidip takibini yapacağım, gözlemini yapacağım, aile yanında nasıl diye bakacağım' dedim. 'Hayır' dedi. Hatta benim rüyama girdi, yeni meslek elemanıyım ve çok takıyorum. Sonra ben müdürün odasından çıkarken güvenlik aradı. 'Aile çocuğu geri getirdi' dedi. Sonra müdür 'ben bu saatten sonra senin işine karışmayacağım' dedi." SÇ 7

Yöneticilerin kuramsal bilgi kullanımını etkilemediğini düşünen anlatılar da bulunmaktadır. Bu anlatıların alanda uzun süre deneyimi bulunan kişiler tarafından aktarılması dikkat çekicidir.

"Etkilenmiyor. Benim kişisel tarihimden baktığımda etkilenmiyor; çünkü sosyal hizmet yöneticiye veya başka bir kuruma bağlı değil. Sosyal hizmet, etik kurallar çerçevesinde yapılan, disiplini olan, uygulama aşamaları olan, bilimsel bir yanı olan, uygulama tarafı da olan bir meslek dalı. Yöneticinin kötü olması, hastane koşullarının kötü olması diyebilirsiniz ama bundan etkilenmemesi gerekir. Ben kendim şahsi olarak etkilenmiyorum. Ben görüşme yaptığım zaman mesela odaya başhekim girse bile almam. Görüşme biter, sonra kim gelecekse gelir; çünkü orada bilirim ki eğer ben orada bir şeyin

kapağını açmışsam ve içini düzeltmeden o kapağı kapatmışsam biliyorum ki içerde o buhran kaynar.” SÇ 4

“Çok etkilenmiyor. Oradaki mesleki duruşunuz aslında hareket alanınızı korumanızı sağlıyor. Yani ilk başta sınırlarınızı belirledikten sonra kimsenin müdahale etme şansı yok; çünkü o bilgi bizim bilgimiz onu bilme ihtimalleri yok. Hani o bilgiyi ben bu işi biliyorum, bu iş böyle dediğiniz zaman ve arkasında durabiliyorsanız hiç kimsenin müdahale etme ihtimali yok onu söyleyebilirim.” SÇ 15

SÇ 10, bürokratik yapının kuramsal bilgi kullanımını etkilediğini belirtmektedir.

“Tabi ki de etkileniyor, etkilenmez mi. Örnek olarak politikarlardan şöyle etkileniyor; göçmenlerle çalışıyoruz, göçmenlerin tüberkülozda tedavileri ücretsiz ve uluslararası yolculuk yapmaları yasak. Dünyanın tüm ülkelerinin imzaladığı bir sözleşmeye dayalı bu. Bununla ilgili zaman zaman geri gönderme merkezlerine alınan hastalarımız oluyor. Onlarla çalışırken o süreçte bir anda baskın yapıp götürülenler oluyor. Tabi ki politik tavırla alakalı bunlar. Ülkenin diğer ülkelere, göçmenlere karşı politik olarak göçmenleri kullanması bunların hepsi bizi etkiliyor. Sağlık hizmetlerine ulaşamamaları. İki yıl önce eskiden Türkiye'ye gelen bir göçmen sağlık hizmetlerinden 1 yıl boyunca faydalanabiliyordu artık faydalanamıyor. Hükümet bunu kaldırdı, bu da politik bir tavidir.” SÇ 10

SÇ 18 ise sivil toplumda çalışmanın bürokrasiye maruz kalmama konusunda avantaj sağladığına değinmektedir.

“Bürokratik yapı bağlamında biz sivil toplumda çalışmanın bir avantajını yaşıyoruz. Bürokratik yapıya direk maruz kalmıyoruz, danışanlarımız aracılığıyla maruz kaldığımız zamanlar oluyor. Hani bürokratik yapı da çok etkilemiyor açıkçası. Belki SHM’de (Sosyal Hizmet Merkezi) çalışan birisi buna daha farklı cevap verebilir ama ben STK’da çalıştığım için bu anlamda kendimi daha esnek ve özgür hissediyorum.” SÇ 18

6. İş Yükünün Etkisi

Sosyal çalışmacılar iş yükünün fazla olmasının kuramsal bilgi kullanımını etkilediğini ifade etmektedir.

“İş yükünün çok olduğu zamanlarda kuramsal bilgi kullanmaya yönelik planlama yapmak zor olur. Çünkü dediğim gibi bu vakit istiyor. Oturacaksın üzerinde hiç sorumluluğun olmayacak kafanı koyup şöyle bir düşünmen lazım. İhtimalleri falan düşünmen lazım ama bir yandan kapıda seni başka bir müracaatçın bekliyor veya bir yerden sürekli telefon çalıyor. Zihnini yoğun yani, zihnini boşaltıp sağlıklı bir şekilde düşünemediğin zaman, o zaman kuramı falan yemişim olabilir yani. Bir an önce şey yapayım, dosya eritmek olarak bakabilirsin yani bir süre sonra çok yoğunsan.” SÇ 5

“Bence en önemli nokta iş yükü de olabilir. Kuram kullanmamızı, kullanamamamızı etkiliyor; çünkü ne kadar fazla iş yükü olursa o kadar kısa tutmaya çalışıyorsun sosyal hizmeti.” SÇ 6

“Kuramsal bilgiyi kullanıyor olsam da iş yükü çok fazla. İş yükü çok fazla olduğu için müracaatçıyı düşünerek ben şunu uygulayayım, bunu uygulayayım gibi bir lüksünüz yok yani; çünkü beklenen günlük iş var performans da bağlı olarak beklenen iş sosyal hizmet merkezlerinde özellikle, diğer kurumlarda da öyle.” SÇ 7

SÇ 20, iş yükünün fazla olmasının mekanikleşmeyi getirdiğini ve bu durumun kuramsal bilgi kullanımını etkilediğini söylemektedir. İş yükü ve mekanikleşme durumunu aşmak için raporlamada kullandığı süreyi kısıtlı tutmak gibi çözümler izlediğini belirtmektedir.

“Tabi ki. Eğer iş yükümüz fazlaysa, yetiştirmemiz gereken vaka fazlaysa o noktada kuramsal yaklaşımları göz ardı ettiğimiz noktalar oluyor. Birazcık makineye bağlayabiliyorsun. Olabildiğince onun önüne geçmeye çalışıyorum. Özellikle görüşme sürecinde, müracaatçıya sağladığım hizmette, bazen raporlamada. Raporlamada zamanı biraz daha kısıtlı kullanayım diyorum ama müracaatçıyla kurduğum temasta asıl olan bu olduğu için orada daha özverili yaklaşıyorum. Zamanımı daha çok orada kullanmaya çalışıyorum,

raporlamada bazen kısıt olabiliyor. Elimden geldiğimce yine dengeyi kurmaya çalışıyorum.” SÇ 20

İş yüküyle bağlantılı olarak vaka sayısının fazla olması kuramsal bilgi kullanımını zorlaştırmaktadır.

“Yoğunluktan yani haftada 40 tane dosyası olan bir sosyal hizmet uzmanının nasıl kuramlardan faydalanmasını bekleyebiliriz. SHM'ler bu şekilde çalışıyor şu anda. Hadi ben burada sivil toplumdayım. Ben yoğunluğumu bir şekilde hafiflettim, devlet personelinin ayda 40 dosyası oluyor. Nasıl ayda 40 dosyayı kuramsal olarak düşünecek?”

SÇ 10

Daha önce kamuda çalışma deneyimi olan ve şu anda sivil toplum kuruluşunda çalışan SÇ 11; kamuda fazla dosya sayısından dolayı çok iş yükü olduğunu, şu anda çalıştığı ve yönetici pozisyonunda bulunduğu sivil toplum kuruluşunda bu sayının daha az tutulduğunu söylemektedir. Ayrıca yürütülen projelerde fon sağlayıcı olan uluslararası kuruluşların sosyal hizmet bilincine sahip olmasının da bu durumu etkilediğine dikkat çekmektedir.

“Devlette çok etkiliyordu; çünkü sana ayda 40 vaka yap, 40 tane rapor yaz diyor. Ama şu an çalıştığım yerde bizim bir üst sınırimız var, 10-15 arası vaka almasını istiyoruz her sosyal çalışmacının. 15'in üstüne almasını istemiyoruz daha nitelikli çalışabilsin diye. Ayda 15 vaka ama projeye göre değişiyor. Bir projemizde de sosyal çalışmacının aylık hedefi 8 ama bunu biz böyle yaptık ve donöre kabul ettirdik; çünkü anlattık donöre. Donörler de yabancı zaten bizden daha iyi biliyorlar bu işi. Bir sosyal çalışmacının maksimum yapabileceği vaka sayısı 15 diyoruz o yüzden.” SÇ 11

SÇ 12 de dosya sayısının fazlalığına ek olarak verilen zamana dikkat çekmektedir. SÇ 15 dosya sayısının başarı kıstası gibi görüldüğüne değinerek sürenin yeterli gelmediğini vurgulamaktadır. SÇ 12 ise yeterli zamanın olmaması nedeniyle kuram kullanmanın imkansız olduğunu ifade etmektedir.

“Kuramsal bilgi kullanmada etkiliyor. Bize verilen zaman ve yapılan inceleme sayısını birbiriyle karşılaştırdığımız zaman çok yeterli bir zamanımız olmuyor. O nedenle de yaptığımız uygulamaların ne

kadarında kuramsal bilgiye bağlı kalıyoruz, aslında kalamıyoruz. İmkansız diyeyim.” SÇ 12

Pandemiyle iş yükünün ve kuramsal bilgi kullanımının değiştiği ve hızlı müdahale gerektiren durumların ortaya çıktığı ifade edilmektedir.

“Etkilediğini düşünüyorum. Özellikle pandemi sürecinde vaka yükü arttı. Ben göreve başladığımda talepler 2 binlerdeydi, şimdi 40 bin. Bir uzmanın iş yükü çarpı 20-30 oldu. Bu kişinin bilimsel bilgi için ayırabileceği zaman çok dar zaten. Aslında gerçekçi olmak gerekirse hiç eleştirmiyorum bu anlamda.” SÇ 16

“Tabi ki etkiliyor. İş yükü ne kadar fazla olursa kuramsal bilgiyi o kadar az kullanabiliyoruz. Yani daha detaysız oluyor ya da daha üstünkörü oluyor. İş yükümüz az olursa daha detaylı, daha kurama yönelik çalışabiliriz. Pandemide özellikle yükümüz fazlalaştı. Biz şu an üstünkörü her şeyi yapıp geçiyoruz. Zamanımız olsa ya da iş yükümüz daha az olsa belki daha detaylı inceleme yapabiliriz, daha detaylı rapor yazabiliriz. Şu an çok fazla incelemeye gitmemiz gerekiyor, o yüzden üstünkörü oluyor.” SÇ 19

Buna karşın bazı kurumlarda pandemiyle iş yükünün azaldığı ve kuramsal bilgi kullanımının arttığı anlaşılmaktadır. SÇ 10; pandemi öncesi iş yükünün fazla olduğu dönemi değerlendirerek müracaatçı sayısının fazlalığı ve personel sayısını azlığına dikkat çekmektedir.

“Ben çok Türkiye’de kullanıldığını düşünmüyorum açıkçası. Yoğunluk var, iş yoğunluğu. Meslek elemanı ataması yapılmıyor, başkaları alanımız gasp ediyor. Yani kuram kullanımına çok az zaman kalıyor, çok yıpranıyoruz. Pandemi öncesinde kuramsal bilgiye dikkat etmeden sorunu pratik olarak çözmek önemliydi; çünkü yetişmiyor hiçbir şey. Şu an öyle bakmıyorum artık birazcık daha iş yükü olmayınca kuramsal olarak o sürece nasıl geçebiliriz diye bakıyorum. Değişti yani. Çok fazla var, zihnini toparlayamıyorsun. Danışanının ismini hatırlayamıyorsun. Benim 50 tane evsiz hastam olduğunu düşün. Ben isimlerini hatırlayamayacağım bir süre sonra. 30 hastam oluyor benim, aylık 300 tane hastam devir daim yapıyor, isimlerini

hatırlayamayacaksın. Hani nerde güvenli görüşme, güven temelli görüşme. Nasıl mümkün olacak bu? Çok önemli, iş yükü çok önemli.”

SÇ 10

Sosyal hizmet uygulaması dışında farklı işler yapmanın iş yükü getirdiğini ve bu durumun kuramsal bilgi kullanmayı kısıtladığını vurgulayan anlatılar da mevcuttur.

“Kesinlikle etkiliyor. İş yüküm az olduğunda kuramsal bilgiyi daha detaylı daha fazla kullanarak çeşitlendirerek daha faydalı olduğumu düşünüyorum. Ama iş yüküm fazla olduğunda neredeyse kuramsal çerçeveyi hiç kullanamayacak duruma da gelebiliyorum; çünkü yapılan bazı sorumluluklar oluyor ki özellikle maddi konularda bir muhasebeci mantığıyla çalıştırılabiliriz. Bu yüzden mesleki çalışmayı daha az yapabiliyoruz. Mesleki çalışmayı daha az yapmış olmak demek kuramsal çerçeveden de daha az yararlanmak demek. O yüzden de iş yükü kesinlikle etkiliyor.” SÇ 2

“Sağlık kurulunda da işte silah ruhsatı alacaksa, engellilik raporu alacaksa bunların değerlendirmelerinde de illaki raporum isteniyordu. Adli vakalara da bakıyordum, adli vakalara ilişkin de değerlendirme raporları yazıyordum. O zaman çok fazla iş yüküm vardı. Kuramsal bilgiyi ona uyarlamak mümkün değildi; çünkü sadece o işi bitirmeye odaklı çalışıyorsunuz.” SÇ 14

SÇ 13, iş yükünün bir kaçış noktası olmaması gerektiğini ve kuramsal bilgi kullanımının iş yükünü azaltabileceğini savunmaktadır.

“İş yükü kuramın kullanımını etkiler ama bu bir bahane de olmamalı. Bir kaçış noktası olmamalı. Kuram kullanmak belki iş yükünü azaltabilir. Bir de bu açıdan bakmak lazım ama niye başlayamıyoruz? Çünkü kuram bilmiyoruz. Kuramı bilmediğin için ancak böyle bahane üretirsin, olayın aslı bu.” SÇ 13

İş yükünün kuramsal bilgi kullanımının etkilemediğini düşünen sosyal çalışmacılar da vardır.

“Zaten her görüştüğünüz vaka, her yaptığınız ön görüşme, her yaptığınız debriefing, her hastayla tanışma, ön değerlendirme müdahale aşamaları, her hastayla yaptığınız bir yönlendirme aşaması bence bunu kuramsal temele göre yapıyoruz. Bu iş yoğunluğuyla veya azlığıyla alakalı değil. Eğer sizin bir çalışma prensibiniz varsa bunu siz kuram bilginizle temellendirmişseniz istediğiniz kadar 100 tane vaka gelsin. O zaman şunu yaparsın, o zaman adına sosyal hizmet denmez. Yani iş yoğunluğuna sığınmamak gerekir. Bu durumlar ciddi durumlar. İstedğin kadar iş yoğunluğu olsun. Bizlerin oturup düşünmesi lazım.”

SÇ 4

7. Süpervizyon Desteğinin Etkisi

Sosyal çalışmacılar çoğunlukla anlatılarında süpervizyon eksikliğine değinmekte ve çalışma arkadaşlarından akran süpervizyonu aldığını belirtmektedir. Anlatılardan sosyal çalışmacıların süpervizyon eksikliğini çok yoğun yaşadığı ve bu eksikliği vurgulama gereksinimi duyduğu anlaşılmaktadır. Süpervizyon desteğinin kuramsal bilgi kullanımına etkisine değinen yanıtlar aşağıda belirtilmektedir.

Sosyal çalışmacılar anlatılarında profesyonel bir süpervizyon desteği almayıp daha çok akran süpervizyonu bağlamında çalışma arkadaşlarına danıştıklarını belirtmektedir.

“Her vaka demek bir karar demektir. Hepsinde karar alıyorsun ve senin alacağın kararlar çocuğu, aileyi yani müracaatçı ve müracaatçı sistemini etkileyen kararlar. Bazen bu kararları alırken zorlanabiliyorsun çünkü ciddi sonuçları oluyor. O yüzden dolayı danıştığın, danışmanlık aldığın, vaka tartışması yaptığın arkadaşlarımız var. Birbirimizle de bunları tartışıyoruz.” SÇ 13

“Bence benim en çok destek aldığım şey akran süpervizyonu. Yani kendi meslektaşlarım aslında. Alıyorum yani.” SÇ 9

SÇ 11, meslek büyüklerinden süpervizyon desteği aldığını vurgulayarak bu durumun kuramsal bilgi kullanımını etkilediğine değinmektedir:

“Süpervizyon desteği kesinlikle kuramsal bilgi kullanımını etkiliyor; çünkü okuldan sonra ben beraber çalıştığım insanlardan da çok şey öğrendim. Sadece saha bilgisi değil teoriyi nasıl hayata geçireceğimi meslek büyüklerimden öğrendim; çünkü onlar öyle çalışıyorlardı. Onlarla konuşurken vakayı anlatırken sistemden girer, ekolojiden çıkarlardı.” SÇ 11

SÇ 14, çalışma arkadaşlarından destek aldığını dile getirirse de bunun bir süpervizyon sağlamadığını ve kuramsal bilgi kullanımına hiçbir etkisinin olmadığını ifade etmektedir.

“Şu anda tıbbi alanda çalışan meslektaşlarla kurulan Whatsapp gruplarından destek alıyoruz ama bire bir şimdi şu kuramı uyguladım, şunda şu kuramı uyguladım, kuramı doğru uyguladım mı ya da bu yaklaşımım gerçekten doğru muydu şeklinde değil tabi bu destek. Daha çok sorun çözme odaklı destekler alıyoruz. Süpervizyon desteği yok. Öyle bir destek de çalışma hayatım boyunca alamadım. Öyle bir imkânım ve fırsatım olmadı.” SÇ 14

SÇ 2, işe başladığında belirli bir kuramsal bilgiye sahip olsa da uygulama yönünün eksik olduğunu söyleyerek deneyimli çalışma arkadaşlarından akran süpervizyonu aldığını dile getirmektedir.

“Ben işe yeni başladığımda hiçbir bilgiye sahip değildim. Teoride bazı şeyleri biliyorum ama pratikte daha pratiğim yoktu sonuçta. O yüzden işte çalışan deneyimli olan diğer arkadaşlarım bana işle ilgili gerçekten yardımcı oldular, neyi nasıl yapmam gerektiği konusunda bilgilendirdiler.” SÇ 2

Akran süpervizyonunun kaynağı meslektaşlar, meslek büyükleri, meslek örgütü, farklı meslekten olan çalışma arkadaşları ve akademide olan öğretim üyeleri olarak ifade edilmektedir.

“Meslektaşlarımdan aldım. Meslek büyüklerimden çok destek aldım. Hala da almaya çalışıyorum zaman zaman hocalarımdan alıyorum.” SÇ 10

“Üniversitelerden hocalara danışıyorum. Çeşitli üniversitelerden çeşitli hocalar var danıştığım. Ara ara yıllar içerisinde çok sıkıştığım konularda danıştığım hocalarım var. Her zamanda olacak. Bunların içinde bazı hocalar benim için çok yakın. Alo deyip danışabildiğim hocalarım.” SÇ 16

“Evet çalışma arkadaşlarımdan, aynı zamanda üniversiteden arkadaşımdan destek alıyorum. Soruyorum, o bana soruyor. O şekilde ilerliyoruz.” SÇ 17

Çalıştıkları alana dair farklı meslek gruplarından akran süpervizyonu aldığını ifade eden sosyal çalışmacılar da bulunmaktadır.

“Küçük bir çalışma grubu olduğumuz için açıkçası kendi aramızda çalışanlar birbirimize süpervizyon desteği sağlamaya çalışıyoruz aslında. Sabahları toplanıp vaka toplantıları yani bir önceki gün gelen misafirimizin, yaşılmızın genel değerlendirmesini yapıyoruz. Hepimiz meslek olarak ortaya kendi katkılarımızı sunuyoruz.” SÇ 1

Mesleki deneyim süresi fazla olan sosyal çalışmacılar süpervizyon verdiklerini ifade etmektedir.

“Şöyle ki ben destek veriyorum biraz daha. Yanımda bazen stajyerler oluyor. Şimdi de yeni gelen bir sosyal hizmet uzmanı var. Açıkçası çok şeyi bilmiyor. Biraz daha ben danışman rolünü üstleniyorum, biraz daha ben sanki süpervizörlük yapıyorum gibi onlara.” SÇ 4

Karşılıklı aslında bu eğitim işi, bilgi alışverişi. Biraz öyle de bakmak lazım. Ama akran süpervizyonunun çok iyi geldiğini söyleyebilirim. Mesela örnek vermem gerekirse şehir hastanesi açıldı. Buraya 12 sosyal hizmet uzmanı birden atandı. Bu çok ciddi bir sayı. Hepsi yeni mezun, ne yapacaklarını bilmiyorlar. Bize oryantasyon için çağırdım ben, bizim hastaneye geldiler. Hem oryantasyon eğitimi verdim hem telefonla sürekli irtibat halindeyiz. Hani idareyle nasıl ilişkilenecekler, birimi nasıl kuracaklar, nelere dikkat etmeleri gerekiyor, sınırları nasıl belirleyecekler; çünkü sınırlar çok geçişken sağlık alanında.” SÇ 8

SÇ 7, meslek büyüklerinden süpervizyon desteği aldığını ifade etmektedir. Aynı zamanda zaman zaman meslek yaşamında karşılaştığı kuşak çatışmalarına değinmektedir.

“Evet, dediğim gibi eğer meslek elemanı varsa yani deneyimli meslek elemanı varsa ve kendini yetiştiren meslek elemanı varsa il müdürlüğünde var bu tarz, ben onlardan destek aldım. Ama şimdiki bakış açısında şöyle bir şey var; kuşak çatışması var. Eski meslek elemanları, şimdiki her şeyi biliyor ve sorma gereği duymuyorlar diye eleştiriyor. Şimdi gelen meslek elemanları çok da açık değiller aslında çok sorma gereği duymuyorlar. Ben görevim gereği dönüp şu vakada şunu eksik yaptın dediğimde ‘ben böyle biliyorum, ben böyle çalıştım, beni, ilgilendirmez’ diyebiliyorlar. Söylediğimiz şeyleri almayabiliyorlar, çok kapalılar, gerek duymuyorlar, her şeyi biliyorlar.” SÇ 7

Deneyimli ve yaşça büyük meslek elemanlarının da kendilerine göre daha az deneyimi olan ve daha genç meslek elemanlarıyla iletişim kurması önemlidir. Bu durum SÇ 15’in anlatısında görülmektedir.

“Yani şöyle dönem dönem bazı vakalar kafanızı çok karıştırır ve bir yerde eksik bıraktığım bir şey var mı duygusuyla hareket ettiğiniz anlar olur. Öyle anlarda ben arkadaşlarla görüşürüm. Orada şeyine de bakmam, kaç yıllık deneyimi var diye de bakmam. Stajyer arkadaşlarla bile konuşabilirim ben bunu; çünkü şuna inanırım benim görmediğim, es geçtiğim şeyi orada başka birisi yakalamış olabilir. Bu müracaatçının yararına olabilecek bir şey olabilir. O zaman müdahaleyi daha etkin kılabilir benim için. Bundan dolayı da sorarım takıldığım vakalarla ilgili. Şey değilimdir o konuda görüş alırım.” SÇ 15

Süpervizyon konusunda kamu kurumlarında ve meslek örgütünde çalışmalar planlandığı ifade edilmektedir. Örneğin SÇ 2, şu an aktif olarak destek almasa da süpervizyon çalışmaları planlandığını; geçenlerde 17 meslek elemanının süpervizörlük yapacağına ilişkin bilgi geldiğini ve süpervizyon alacak personele

ilişkin liste istendiğini, çalışma arkadaşı ve kendisinin süpervizyon desteğine ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir. SÇ 8 ve SÇ 15'in anlatıları ise şu şekildedir:

“Keşke sürekliliği olan bir süpervizyon sistemi kurabilsek daha profesyonel, akran süpervizyonunun üstünde bir şey. Bizim öyle bir girişimimiz var aslında dernek çatısı altında. Süpervizyon eğitimlerini bitiren arkadaşlarımız var mesela. Tamamına yakını kamuda. Biz ilerde profesyonel bir süpervizyon sistemi kurmak istiyoruz dernek bünyesinde. Bir taraftan da süpervizyon eğitimi bitiren arkadaşlarımız olması. Onlar eğitici eğitimi aldılar. Dolayısıyla eğitici de yetiştirebilecekler.” SÇ 8

“İl müdürlüğü bünyesinde sistemli bir süpervizyon sistemi oluşturulmaya çalışılıyor. Ben de yurt dışına eğitime gidenlerdenim. Benim kafamda düşündüğümle bunlar uymadı çok fazla. Ben şey düşünüyorum direk kişileri bize gönderecekler, vaka getirecekler ve biz vaka üzerinde onunla görüşeceğiz, zaman zaman onun özel yaşamına da gireceğiz falan diye düşünüyordum. Şu an bunların derdi eğitim şeklinde verilmesi yönünde. O da bana çok uymuyor. Bilmiyorum ne yapılacak? Böyle bir çalışma var. Biz geçen yıl eğitime gitmiştik. Yeni bir şey.” SÇ 15

D. Sosyal Hizmette Kuram ve Uygulamaya İlişkin Görüşler

1. Sosyal Hizmette Kuram ve Uygulama İlişkisi

Sosyal hizmette kuram ve uygulama ilişkisine bakıldığında kuramla uygulamanın iç içe olduğunu ve birbirini tamamladığını belirten görüşler çoğunluktadır.

“İç içedir. Çünkü şöyle hem kuram uygulamadan beslenir hem uygulama kuramdan beslenir. İkisi de birbiriyle iç içe aslına. Yani kuram olmadan uygulama çok sık kalır; çünkü biz uygulamadan bir takım mantıksal çerçevelere dayanarak yararlanıyoruz. İç içedir, birbirlerinden beslenirler.” SÇ 6

“Birbirlerinden etkileniyor ikisi de. İkisi de iç içe geçmiştir. Bir çerçevedir ve yol gösterir, kuram uygulamaya yol gösteren bir kılavuzdur diyebilirim. Yol göstericidir, aydınlatıcıdır.” SÇ 14

“Yani kuramsal bilgi uygulamanın nasıl yapılabileceğine, nasıl ilerleyebileceğimize ilişkin bize bir bakış açısı kazandırır. Bir zemin oluşturur.” SÇ 13

Kuram ve uygulama birbiriyle iç içe ve ilişkili olarak görülse de buna rağmen kuram akademiyle uygulama ise sahayla özdeşleştirilmektedir. Aynı zamanda kuramı uygulamaya aktarmada bir sorun yaşandığı ifade edilmektedir. Örneğin SÇ 7; kuram bilgisinin bazen alanla çatıştığını ve uygulanamadığını söyleyerek alanla akademinin kopuk olduğunu dile getirmektedir. Konuyla ilgili diğer anlatılar şu şekildedir:

“Uygulama kuramdan bağımsız düşünülemez. Kuram da uygulamadan bağımsız öğretilmez. Kuramı öğretirken mutlaka uygulama gerekir. Şöyle bir örnek vereyim saha deneyimi olmadan direk teoride gittiğiniz zaman bence bir tarafınız eksik kalır. Yani siz iyi bir akademisyen olarak uygulamayı da iyi anlatabilmeniz lazım. O yüzden heybenizde mutlaka uygulamaya yönelik de bir şeyler olması lazım. Siz de öyle öğrenciler yetiştirebilir ve kuramla uygulamanın iç içe geçmesi için, tabi herkes bunu başaramayabilir, akademisyenlerin ara ara saha çalışmalarıyla, sahada aktif araştırmalarla ya da gönderdikleri uygulama öğrencileriyle birlikte kurumlara giderek uygulamayla kuramın iç içe geçmesi gerekiyor. Yani sahayla teorinin, akademiyle sahanın...” SÇ 16

“Açıkçası kuram olmadan olmaz. Ama uygulama anlamında uygulamaya geçildiğinde bununla alakalı bazı değişiklikler oluyor insanlar hani sudan çıkmış balığa dönüyor.” SÇ 12

Bununla birlikte anlatılarda kuram ve uygulama ilişkisi daha çok kuram üzerinden cevaplanmıştır. Bu durum kuramın uygulamaya göre daha üst ve uzak bir pozisyona yerleştirildiğini göstermektedir.

“Uygulamayı her türlü yapabilirsin. Kuramsal çerçeveyi hiç dikkate almadan da uygulama yaparsın ama bunu neye göre yaptın, nasıl yaptın, bu yaptığın şey sağlıklı mı bu konuda sıkıntı yaşayabilirsin. Ama kuramsal çerçeveden faydalanarak uygulama yaptığında verimini ölçebilirsin bunun.” SÇ 2

“Kuram işin çerçevesini hazırlayan noktayken uygulama da orada süzdüğün bilgilerle senin alanda etkinliğini ve tekniğini oluşturması açısından önemli geliyor bana.” SÇ 15

“Kuram bilmezsen uygulamayı herkes yapar. Kuram bilersen yaptığın uygulama en doğrusu olur. Ama bilmezsen uygulamayı zaten herkes yaptığı için mesleğin bir anlamı olmaz.” SÇ 17

Kuramın daha üst bir pozisyona yerleştirilmesi kuramın suçlanmasını da beraberinde getirmektedir. Kuram ve uygulama arasındaki ilişkide suçun kuramda olduğu ifade edilmektedir.

“Kuramı uygulamaya aktarmak zor. İkisinin bağlantısını kurmak zor oluyor; çünkü hep tanım şeklinde gidiyor. Bence bu kuramı anlatmanın şekli değişmeli. Mesela hoca anlatırken bilgi vermenin yanında nasıl kullanacağımızı da öğretse keşke.” SÇ 3

“Uygulama yaparken kuramı çok fazla kullanamıyoruz. Kendimden örnek veriyorum uygulama yaparken kuramı çok fazla düşünemiyoruz ya da sadece belli kuramlar sadece o vakaya yerleştirebiliyoruz, diğer kuramları kullanamıyoruz.” SÇ 19

“Şu an benim gördüğüm tek yönlü bir ilişki olduğu yani. Kuramlar uygulamayı ben seni besleyeceğim, seni beslemeliyim diyor. Aslında uygulamadan öğrenecekleri de çok şey var.” SÇ 9

Her ne olursa olsun düşman kardeşler olarak görülen kuram ve uygulamanın sosyal hizmet disiplini ve mesleğini oluşturmada önemli rol üstlendiği unutulmamalıdır. Bu tür tartışmalar sosyal hizmetin bilimsel ve mesleki kimliğini sorgulamada önemli bir çerçeve sunmaktadır.

“Kuram ve uygulama ayrılmaz bir bütündür.” SÇ 1

2. Sosyal Hizmetin Kuramsal Bilgi Temeline İlişkin Görüşler

Sosyal hizmetin kuramsal bilgi temeline ilişkin görüşlerde kuramsal bilgi temelinin yeterli olarak görülmemesi ve güncel gelişmelere ayak uydurarak gelişmesi gerektiği, bu nedenle yeni kuramlara ihtiyaç olduğu söylenmektedir.

“İnsanların da ihtiyaçları değişiyor. İhtiyaçlar sınırsız. Bu ihtiyaçlarımız da kuramları değiştirecektir. Yani sabit kalmayacaktır. O yüzden kuramsal bilgi temeli yeterlidir diyemeyiz; çünkü biz sürekli değiştiğimiz için dünya düzeni sürekli değiştiği için sosyal hizmetin de gelişmeye, gelişmeye ihtiyacı var diye düşünüyorum.” SÇ 2

“Kesinlikle yeni kuramlara gerek var. Bence kuramsal bilgi temeli yeterli değil; çünkü sürekli değişiyoruz. Dünya değişiyor, insanların özellikleri sürekli değişiyor, bulunduğumuz kültürel ve sosyal çevre sürekli değişiyor. Sürekli değiştiğimiz için sosyal hizmet de sürekli gelişmeye ve yenilenmeye açık bir meslek.” SÇ 14

SÇ 4 ve SÇ 19, yeni kuramlara ihtiyaç olsa da öncelikle var olanların iyi bir şekilde öğrenilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

“Öncelikle bunları öğrenelim. Bunları bilsek kafi. Sahada olan uygulamaları görüyoruz yani. Derseniz ki yani sosyal hizmette medikal modelin veya ekolojik sistem teorisinin daha da iyi anlatılması, daha da iyi kavratılması gerekiyor mu, evet. Yeni yeni teoremlere ihtiyaç var mıdır, her zaman vardır. Hiçbir zaman hiçbir bilim dalında bir doymuşluk olmaz. Ama öncelikle şu andakilerin öğrenilmesi gerekir.”

SÇ 4

SÇ 7 ve SÇ 13, sosyal hizmete özgü kuramlara ihtiyaç olduğuna değinerek sosyal hizmetin eklektik ve disiplinler arası yönü nedeniyle diğer disiplinlerle yakın ilişki içinde olduğunu belirtmektedir. SÇ 7; meslekleşme sürecinde sosyoloji, psikoloji vb. disiplinlerden kuramları alarak kullandığımıza, sosyal hizmetin kendi içinden sosyal hizmet sorunlarına ilişkin kuramların geliştirilmesinin gerekliliğine değinmektedir. Konuyla ilgili SÇ 13’ün anlatısıysa şu şekildedir:

“Sosyal hizmette bizim kendimize ait olan kuramlar mesela en çok sistem kuramı vs. diyoruz ama yani benim bildiğim sosyal hizmette kendine ait olan kuramı görev odaklı. Yok denecek kadar az. İki tane miydi neydi. Kendi kuramımızı hala şekillendiremedik. En çok istifade ettiğimiz yer neresi, psikoloji. Bugün BDT diyoruz, Gestalt diyoruz, psikodinamik diyoruz. Psikoseksüel dersin, Kohlberg dersin, Erikson dersin, anlatı terapisi dersin, çözüm odaklı terapi diyorsun, varoluşçuluk terapisi diyorsun. Bunların çoğu psikolojiden. Psikolojiyle de sürekli içerisindeyiz biz ama sosyal hizmet olarak kendi kuramlarımızı, kendimize ait olan kuramlar noktasında biraz zayıfız.”

SÇ 13

Benzer şekilde SÇ 1 ve SÇ 14 de sosyal hizmetin kendisine ait görev odaklı yaklaşımı geliştirdiğini, diğer disiplinlerle ilişki içerisinde olmaya devam edilmesi ve aynı zamanda sosyal hizmete özgü kuramların da geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir:

“Şu anda sosyal hizmetin kendine ait çok fazla kuramı yok. Bildiğim görev odaklı yaklaşım var. Diğer disiplinlerin kuramlarından etkilenecek kendi alanımızda bir çerçeve çiziyoruz ve kullanıyoruz. Sosyal hizmete özgü bir kuramdır diyebileceğimiz çok fazla kuramımız yok. Bu nedenle sosyal hizmete ait kuramlara ihtiyacımız var.” SÇ 1

Mesleğe özgü kuramlara ihtiyaç var. Bize özgü bildiğim kadarıyla görev odaklı yaklaşım var. Yani daha da geliştirilebilir neden olmasın, daha da güzel olur. Ama işte hep böyle başka disiplinlerden de faydalanıyoruz; çünkü sosyal olduğu için ister istemez başka yerlerden de besleniyor. O anlamda yine eklektik olmaya da devam da edecektir. Ama bize özgü kuramlar arttırılabilir tabi. Sosyal hizmete özgü kuramlar neden olmasın.” SÇ 14

SÇ 18, sosyal hizmetin 1930’lu yıllardan kalma kuramları kullanmak yerine yenilenmesi gerektiğini ve bunu diğer disiplinlerde ilişki içerisinde olarak yapması gerektiğini vurgulamaktadır. Ülkemizde sosyal hizmetin yeni bir alan olduğuna dikkat çekmektedir.

“Aynı kuramları tekrarlamak yerine günümüzün, dünyamızın koşullarını da takip ederek mutlaka bir yenilenme yapılması gerekiyor. Bu durumda da tabi ki sosyal hizmetin kuramlarının, hala 1930’lu yıllardan kalma kuramlarının ben çok açıklayıcı olduğunu da düşünmüyorum. Mutlaka bir dinamik içerisinde kendini beslemesi gerektiğini düşünüyorum. Bunun için de farklı disiplinlere mutlaka açık olması gerektiğini düşünüyorum. Sosyolojiden tutun psikolojiye kadar farklı alanları içermeli.” SÇ 18

SÇ 16 ve SÇ 11 de sosyal bilimlerin birbirinden faydalanması, aynı zamanda sosyal hizmetin kendine özgü kuramlarının olması gerektiğine değinmektedir.

“Kesin bir şey söylemek çok zor; çünkü psikolojiye de bakacak olursak felsefeden etkileniyor. Sosyal bilimlerde sosyoloji, ekonomiden ve hukuktan etkileniyor. Biz keza psikoloji, sosyoloji, hukuk, ekonomi bunlardan etkileniyoruz. Dolayısıyla tek bir şey üzerinden bir sosyal hizmet uzmanı, sosyal hizmet kuramı çıkarsın gibi bilmiyorum böyle bir şeye ihtiyaç duymuyorum ama sosyal hizmete özgü kuramlar olabilir, olmalı. Nasıl BDT psikologların kullandığı bir metot, örneğin neden bizim de olmasın. Fizyoterapi fizyoterapistlerin, ergoterapi, iş uğraş terapisi... Neden bir sosyoterapi yok yani gibi.” SÇ 16

“Virginia Satir mesela ne güzel bir şey üretmiş ama o şeyini sadece sosyal hizmet uzmanları kullanmıyor ki PDR mezunları, psikologlar da kullanıyor. Tabi ki bir sosyal hizmet uzmanının üretmiş olması gurur verici ama insanla çalışan hemen hemen herkesin işine yarayacak bir şey. Evet, sosyal hizmet uzmanı üretsın bir kuram ama o kuramdan sadece faydalanan sosyal hizmet uzmanı mı olsun? O bence olmaz, sahada karşılığı olmaz. Çünkü o psikoloğun mesleğinde de bir yere dokunuyordur, o da alıp o noktadan kullanır. Sosyal bilimlerin çok da böyle iç içe geçtiği bir yapı var.” SÇ 11

SÇ 15 sosyal bilimlerin yakın ilişki içerisinde olduğuna değinerek sosyal hizmete özgü kuramların var olduğunu söylemektedir.

“Ben şöyle düşünüyorum. İnsanla çalışıyoruz, sosyoloji ve psikoloji de insanla çalışıyor. Dolayısıyla oralarda çıkan geliştirilen şeylerin sosyal hizmette kullanılmasının hiçbir sakıncası yok bence. Olduğu gibi kullanıldığını da zaten düşünmüyorum. Bunu aldığı anda sosyal hizmette kendi bakış açısını aslında o teorilerin içerisine enjekte ediyor. Kalıp olarak uyguladığını zannetmiyorum ben. Bu noktada da durmuyorum ama şey var, çözüm odaklı terapi aslında bir sosyal hizmet uzmanının. Aile terapilerinde yapısalcı, Virginia Satir. Narrative terapi, işte Michael bir sosyal hizmet uzmanı. Birlikte geliştiren kişilerden biri antropolog, biri sosyal hizmet uzmanı. Aslında sosyal hizmet kökenli teoriler var ve dünyada giderek yaklaşım aslında şeye doğru kayıyor, sosyal hizmet bakışına doğru kayıyor. Bence sosyal hizmet aile terapilerini de en çok etkileyen meslek grubu olarak iş görüyor. Bence zaten sosyal hizmete özgü kuramsal çerçeveler var, sosyal hizmet bunu bence yapıyor zaten. Ama yenileri eklenebilir mi...”

SÇ 15

Sosyal hizmet alanlarına özgü ve uzmanlaşmayı içeren kuramlar oluşması gerektiğini savunanlar da mevcuttur. SÇ 5, onkoloji veya psikiyatri gibi belirli alanlara özgü, alana dayalı sınıflamaları kapsayan kuramlar oluşturularak ihtiyacın karşılanabileceğini ifade etmektedir. SÇ 20 ise var olan kuramların alt başlıklara ayrılabilceğini ve detaylandırılabilceğini vurgulamaktadır.

“Özellikle psikiyatri alanıyla ilgili veya alanda uzmanlaşmayla ilgili eksikliklerimiz var. Belli alanlar için belli kuramlar belki olabilirdi. Bilmiyorum mesela şu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları için, örneğin onkoloji üzerine çalışanlar için özellikle farklı kuramlar olabilirdi. Belki sadece o alanda kullanılacak. Veya psikiyatri üzerine çalışanlar için olabilirdi belki. Doğrudan sosyal hizmetin ürettiği bir kuram olabilir aslında. Şey dedim ya alanlara özgü şurada çalışanlar için şu kuramlar, burada çalışanlar için bu kuramlar daha gereklidir gibi bir sınıflandırma yapılabilir. Böyle ayrıştırmalar da olduğu zaman oraya yeni eklemeler de yapılabilir. O yapılacak yeni eklemeler doğrudan sosyal hizmetin ürettiği bir şey olursa daha ihtiyaca yönelik olacaktır.” SÇ 5

SÇ 16 klinik odaklı kuramsal çalışmaların artması gerektiğini ifade etmektedir.

“Bence bir eksiklik var. Yani özellikle bireyin psişesini, işte psikolojik durumunu, ruhsallığını ya da ruhsallığın nedenselliğini biraz dışlayabildiğimiz bir yerdeyiz. Çok fazla yardım, sosyal yardım odaklı bir yere evrilmişiz. Özellikle bizim ülkemiz için belki bu böyle. Biraz daha bireysel sağaltımı da ön planda tutan klinik sosyal hizmet bağlamında da bakış açıları aşıl原因 sürecin içinde bunları da yapacağımız yani sağaltımı da sağlamaya çalışacağımız argümanlara, kuramlara ihtiyaç var.” SÇ 16

SÇ 20, sosyal hizmete özgü kuramların olmasının hem mesleki tanınırlığı hem de mesleki kimliği sağlamlaştırarak sınırları belirlemeyi sağlayacağını savunmaktadır.

“Aslında bazen farklı meslek elemanlarıyla konuştuğumuzda ‘siz de çok aradasınız, sizin de kendinize yönelik yaklaşımlarınız vs. yok mudur?’ diyorlar. Bizim o noktada görev odaklı yaklaşımlar var vs. bizim mikro, mezzo ve makro düzeyde önemli farklı hedeflerimiz var. İşte bu noktada çalıştığımızda şu çıktıları alıyoruz, şu noktalarda temaslarımız bulunuyor şeklinde açıklama yapıyoruz ama işte sosyal hizmetin biraz daha tanınırlığını arttırmak için belki alana ve yayına biraz daha sosyal hizmet çerçevesinden yaklaşımlarla desteklenebilir katkılar sunmak gerekir. Bunun daha iyi olabileceğini düşünüyorum. Farklı bilimlerden beslenmemiz bize aslında çok yönlü bir bakış açısı sağlıyor. Bunun da gerçekten sunduğumuz hizmette daha yerleşik, daha oturaklı bir hizmet planı oluşturmamıza yardımcı olduğunu düşünüyorum ama birazcık da akademisyenlerin, bu sürece emek verenlerin biraz daha hıza ziyade yeni yaklaşımları alana katmasının değerli olduğunu düşünüyorum.” SÇ 20

Kuramsal bilgi temelinin ülkemizin toplumsal koşullarını anlamada veya analiz etmede yardımcı olup olmadığına ilişkin görüşlerde çoğunlukla yardımcı olduğu belirtilmektedir.

“Tabii ki oluyor. Çok katkısı olan bir şey bize. Uygulama noktasında bazen sıkıntı yaşayabiliyoruz ama insanları ve toplumu anlama noktasında, toplumun örf ve adetlerini anlamada çok değerli bilgilerimiz oluyor.” SÇ 12

SÇ 6, kuramsal bilgilerin çeviri olduğunu ve ülkemizin koşullarını tam olarak yansıtmadığını ifade etmektedir. Yine de çeviri eserlerin kuramsal bilgileri öğrenmede önemli olduğuna değinmektedir.

“Her şeye yeterli demek bence bencillik olur; çünkü kendimizi bu sefer geliştiremeyiz. Kuram yeterli olmayabilir. Özellikle Türkiye bazında baktığımızda kuramların hepsi çeviri. Bu bizim toplumsal yapımızı ne kadar yansıtıyor? Bunu eleştirebiliriz mesela. Yeterli değildir bence. Türkiye bazında baktığımız zaman hepsi çeviri. Diğer ülkelerden beslenmiş, diğer ülkelerin toplumsal yapısını ele alan kuramları gördük. Bu da demek oluyor ki yeni bir kuram neden olmasın.” SÇ 6

SÇ 7 de tüm kuramların yurtdışı kaynaklı olduğu için ülkemizde uygulanamayacağını belirtmektedir.

“Aslında hani bu kuramsal bilgi çok Türkiye’de çıkarılan bilgiler değil genelde yurtdışında oluşturulan kuramları kullanıyoruz. Örnek vereyim bir feminist kuramı burada çok uygulayamazsınız. Zaten ataerkil bir toplum, gelenekselci bir toplum.” SÇ 7

V. TARTIŞMA

Çalışma sonunda ortaya konan bulgular, sosyal çalışmacıların kuramsal bilgiyi kullanarak yararlandıkları ve önemli bulduklarına dair sonuçlara işaret etmektedir. Çalışmaya katılan sosyal çalışmacılar; kuramsal bilginin bazı meslek elemanları tarafından dışlanması sonucunda farklı meslek gruplarının sosyal hizmet mesleğine dahil olduğunu ifade ederek kuramsal bilgi kullanmanın sosyal çalışmacının farkını ortaya koyma ve mesleki sınırları çizmede yarar sağladığını vurgulamaktadır. Literatürde yer alan çalışmalarda da bu çalışmayla paralel şekilde kuramın insan davranışlarını anlamak için bir tür yol haritası olduğu, profesyonelleşmeyi ve hesap verilebilirliği sağladığı, ne yapılması gerektiği hakkında çerçeve sunduğu, müracaatçıların durumunu açıkladığı belirtilmektedir (Simon, 1994, Gentle-Genitty vd., 2014, Gilbert, 2019, Payne, 2020).

Bu çalışmanın bulgularında sosyal çalışmacıların kuramsal bilgiyi kullanımında farklılıklar olduğu ve çoğu kez sosyal çalışmacıların kuramsal bilgiyi içselleştirilmiş bir şekilde farkında olmadan kullandığı; az sayıda sosyal çalışmacının ise kuramsal bilgiyi bilinçli olarak kullandığı belirlenmiştir. Alanda yapılmış benzer araştırmalar da çalışmada ortaya çıkan bu sonucu da destekler yöndedir. Carew (1979) çalışmasında sosyal çalışmacıların bilinçsiz bir şekilde kuram kullandığını ifade etmektedir. Barbour (1984) tarafından yapılan bir çalışmada ise sosyal hizmet öğrencilerinin kuramı bilinçsizce kullanılan içsel bir süreç olarak ifade ettiği söylenmektedir. Coulshed ve Orme (1998) sosyal çalışmacıların farkında olarak veya olmayarak belirli bir kuramsal çerçeveden hareket ettiğini vurgulamaktadır.

Bulgular, kuramsal bilgiyi içselleştirmiş bir şekilde kullanan sosyal çalışmacıların Sheafor ve Horejsi (2006) tarafından dile getirildiği gibi sosyal hizmetin sanat yönüne; farkında olarak kullanan sosyal çalışmacıların ise daha çok bilim yönüne vurgu yaptıklarına işaret etmektedir. Katılımcılar arasında kuramsal bilgiyi içselleştirmiş şekilde kullananlar sayıca daha fazladır. Bu bulguyu destekleyici şekilde Sheafor ve Horejsi (2006) sosyal çalışmacıların bilim

insanından ziyade uygulayıcı olduklarını yani çoğunlukla sanat yönüne göre hareket ettiklerini belirtmektedir.

Çalışmanın önemli bir bulgusu da kuramsal bilginin içselleştirilmiş şekilde otomatik olarak kullanımı veya farkında olarak kullanımının deneyim süresi, lisansüstü eğitim alma ve iş yüküne göre değişebildiğidir. Yapılan araştırmalarda da benzer şekilde kuramsal bilgi kullanımının iş zorlukları ve gereklilikler, müfredat, iş tanımı ve kendini geliştirme gibi unsurlardan etkilendiği ortaya konmuştur (Al-Ma'seb vd., 2015; Thompson, 2000). Ayrıca kuramların sosyal çalışmacının tercihlerine, ilgi alanlarına ve pratik uygulama seçimlerine bağlı olarak farklı anlamlar uyandırabildiği ifade edilmiştir (Lub, 2019).

Bu çalışmanın bulguları arasında planlı müdahale sürecinde çoğunlukla ön değerlendirme daha belirgin olmakla birlikte planlama, uygulama, son değerlendirme ve tanışma aşamalarında kuramsal bilginin kullanıldığı ancak izlemenin her zaman gerçekleştirilememesi nedeniyle izleme aşamasında kuram bilgisine başvurulmadığı yer almaktadır. Zengin ve Çalış (2017) tarafından yürütülen araştırmada da sosyal çalışmacıların büyük çoğunluğunun iş yükü nedeniyle izleme yapamadığının belirlenmiş olması çalışmanın bulgularını desteklemektedir.

Uygulamada sosyal çalışmacılar tarafından en sık kullanılan kuramlar güçlendirme yaklaşımı, ekolojik yaklaşım ve sistem kuramıdır. Söz konusu kuramların daha sık kullanılması; sosyal hizmet eğitiminde bu kuramlara yoğun bir şekilde yer verildiğinin ve bu kuramların birbirleriyle örtüşen kuramlar olduğunun göstergesidir. Sosyal çalışmacıların bu üç kuramdan yoğun bir şekilde söz etmesi alanda Payne'nin (2020) dile getirdiği gibi bir kuram politikasının varlığına işaret etmektedir. Drover ve Shragge (1977) sistem kuramının sosyal hizmet eğitiminde güçlü bir etkiye sahip olduğunu ve kabul gördüğünü ifade etmiştir. Bu çalışmanın tersine Cankurtaran Öntaş ve Aktaş (2014) sistem kuramının Türkiye'de henüz yeterince tanınır olmadığını söylemektedir. Özbesler ve İçağasıoğlu Çoban (2010) tarafından yapılan çalışmada da en sık kullanılan üç kuramdan birinin güçlendirme yaklaşımı olduğu belirtilmiştir. Erbay (2019) sistem kuramı, güçlendirme yaklaşımı ve ekolojik yaklaşımın sosyal hizmet mesleğinin özünde yer alan ve mesleğin kimliğine yerleşmiş kuramlar olduğunu söylemektedir. Payne (2020) de

sosyal hizmetin amaçlarını diğer mesleklere ve müracaatçılara açıklamada bu kuramların öneminden söz etmektedir.

Mesleki uygulamalarda kuramsal bilgi kullanımı; çalışılan alan, müracaatçı kitlesi, işin niteliği, toplumsal koşullar, sosyal çalışmacının kimliği ve ilgisine göre şekillenmektedir. Örneğin pandemi döneminde çalışan bir sosyal çalışmacı krize müdahale yaklaşımını daha öncelikli kullanabilmektedir. Tüberküloz hastalarıyla çalışan bir sosyal çalışmacı motivasyonel görüşmeyi önemsemekte ve kullanmaktadır. Özel gereksinimli bireylerle çalışan sosyal çalışmacı ise davranışçı terapiyi daha fazla kullanmaktadır. Ayrıca kadın müracaatçıların yoğun olduğu kurumsal yapılarda da feminist kuram kullanılmaktadır. Çağdaş kuramlar arasında yer alan transaksyonel analiz ise yine bu kurama ilgi duyan sosyal çalışmacılar tarafından kullanılmaktadır.

Bu çalışmanın bulguları, literatürde yer alan kuramların sosyal yapı tarafından belirlendiğini belirten kuramın sosyal inşası fikri ile paralellik göstermektedir. Özbesler ve İçağasıoğlu Çoban (2010) tarafından yapılan çalışmada sosyal çalışmacıların kullandığı yaklaşım ve mesleki yöntemlerin müracaatçılara göre şekillendiği belirtilmiştir. Bayır Aslan ve Güngör'un (2019) çalışmasında da sosyal hizmetin içinde bulunduğu toplumdan etkilendiği ve etkili bir uygulama için toplumu tanımanın önemli olduğu ifade edilmiştir.

Çalışmanın bulgularında az sayıda olmakla birlikte bilinçli kuram kullanımına ilişkin farkındalığı olan alanda deneyimli veya lisansüstü eğitim almış sosyal çalışmacıların sosyal inceleme raporları ve mesleki süreç raporlarında kuramsal bilgiyi ve dili kullandığı görülmektedir. Aynı sosyal çalışmacıların, meslek yaşamlarında uzun rapor yazdıklarına dair eleştirilerle karşılaştıklarını vurgulamaları da dikkat çekici bir sonuçtur. Özbesler (2017) çalışmasında sosyal inceleme raporlarında profesyonel duruşun sergilenmesi için kuramsal bilginin ve bilimsel ifadelerin yani mesleki dilin yer alması gerektiğini ifade etmiştir. Mesleki dil kullanma, kuramsal bilginin kullanmanın temel belirleyicisi olmasa da ipucu sağlayabilmektedir. Paley (1987) uygulayıcıların ifadelerinin uygulamada kuramsal dili kullanmaya yönelik istek ve inancı gösterdiğini belirtmiştir. Fargion (2007) ise kuramsal veya akademik dilin uygulayıcıların anlamlandırdığı şekilde kullanıldığını, kuram ve uygulamayı keşfetmenin dili keşfetmekten geçtiğini söylemekle birlikte dilin kullanıldığı bağlam ve kelime sıklığına odaklanmayı daha

doğru bulmuştur. Benzer şekilde Osmond ve O'Connor (2004) da çalışmalarında mesleki dilin her zaman uzmanlığı göstermediğini söylemiştir.

Çalışmanın bulgularına göre sosyal hizmet kurumlarının durumu kısaca anlatan raporlar istemesi, raporların yöneticiler tarafından okunmaması ya da meslekten olmayan yöneticilerin raporları değerlendirmeleri ve bazen kuramsal açıklamalara yer veren raporların anlaşılmasız bulunması sosyal çalışmacıların kuramsal bilgi kullanımını kısıtlamaktadır. Özbesler (2019) de sosyal hizmet disiplinine uygun profesyonel duruş sergilemek için raporlarda kuramsal bilgi kullanılması gerektiğini söylemektedir.

Çalışmanın bulgularına göre sosyal çalışmacılar, meslektaşlarla yapılan görüşmelerde/tartışmalarda daha sık kuram kullanmakla birlikte; farklı mesleklerden özellikle psikolog ve sosyologlarla yapılan görüşmelerde kuramsal bilgi kullanıldığı da dile getirilmektedir. Sosyal çalışmacılar, farklı meslek gruplarıyla yapılan görüşmelerde ciddiye alınmak ve süreci takip edeceğini göstermek için özellikle mesleki ve kuramsal bilgi kullanabilmektedir. Örneğin bir sosyal çalışmacı, emniyet mensupları çocukla ilgili bir durumu umursamadığında kendisinin özellikle kuramsal bilgiye başvurduğunu belirtmektedir. Bazı sosyal çalışmacılar, farklı meslek gruplarından olan yöneticilerin sosyal hizmet alanını tanımamasından ve hızlı müdahale istenmesinden ötürü kuram bilgisini raporlara yansıtamadığını belirtmektedir.

Sosyal çalışmacıların kuram kullanımı konusunda yaşadıkları sorunlardan bazıları; eğitimden uzaklık, kuramın soyut olması, literatür bilgisinin sürekli yenilenmesi, lisans eğitiminde kuramın uygulamaya nasıl aktarılacağı üzerinde durulmamasıdır. Bu noktada geriye dönük okumalar yapmanın kuramsal bilgiyi hatırlamada önem taşıdığı söylenmektedir. Muurinen ve Kääriäinen (2020) de çalışmalarında sosyal çalışmacıların kuramı uygulamaya aktarmada yaşadığı zorlukları açıklarken yazılı materyalleri okumaya zaman bulamadıklarını ifade etmiştir.

Bulgular; lisans eğitiminde kuram derslerinin karmaşık bulunduğuna, bu nedenle derslerde dinlenmediği ve akılda kalıcılığının da olmadığına işaret etmektedir. Ayrıca kuramsal bilginin uygulamaya aktarımı konusunda yeterli bir içeriğin verilmemesinin kuramı uygulamaya aktarmayı zorlaştırdığı ifade

edilmektedir. Buna paralel bir değerlendirme de Thompson (2000) tarafından yapılmış, kuram ve uygulama arasındaki boşluk okulda öğretilenler ile sahada yaşananlar arasındaki fark olarak açıklanmıştır. Al-Ma'seb ve diğerleri (2015) sosyal hizmette yer alan çok sayıda kuramın kafa karıştırıcı olabildiğine değinmiştir. Gentle-Genitty ve diğerleri (2014) tarafından yapılan bir çalışmada da öğrencilerin sosyal hizmet kuramını karmaşık buldukları ifade edilmiştir. Bayır Aslan ve Güngör'e (2019) göre de sosyal bilimlerde kuram ve uygulama uyumsuzluğuyla sık karşılaşıldığı; kuramın soyut uygulamanın ise somut ve değişken olduğu ifade edilmiştir.

Çalışmanın bulgularına göre lisans eğitiminde kuramın uygulamaya aktarımının verildiği ancak yeterli düzeyde kuram temelli vaka çalışmaları, vaka analiz ve tartışmaları ile rol play gibi çalışmaların yapılmadığı ortaya konmuştur. Barsky ve diğerleri (1997) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin müracaatçılara ilişkin tasarlanan rol play yöntemini deneyimlemelerinin ve gözlem yapmalarının etkili öğrenmeyi sağladığı belirtilmiştir. Pak ve diğerleri (2018) çalışmalarında etkili eğitimde vaka örnekleri paylaşılmasının verimli olduğunu dile getirmiştir. Domac ve Sobacı (2014) sosyal hizmette uygulamalı egzersizleri barındıran yansımali eğitim yönteminin faydalı olacağını söylemiştir.

Çalışmanın bulgularında eğitim sürecinde derslerin kuramsal bilgi ağırlıklı verildiği; alan uygulaması gibi süreçlerde sosyal inceleme raporu yazma ve vaka görme gibi olanakların kuramın uygulamaya nasıl aktarılacağını öğrenmede önemli olduğu ortaya konmuştur. Erbay ve diğerleri (2013) çalışmalarında derslerin kuram ağırlıklı olması nedeniyle öğrencilerin alan uygulamasına hazır olmadığını ortaya koymuştur. Blom ve diğerleri (2007) tarafından yapılan çalışmaya göre öğrencilerin öğrenmede en fazla alan uygulamasından yararlandığı ifade edilmiştir. Başer ve Kırlioğlu (2019) tarafında yapılan çalışmada da benzer bir sonuç elde edilerek öğrencilerin kuramı uygulamaya aktarmada alan uygulamasını fırsat olarak gördükleri ortaya konmuştur.

Çalışmada, alanda çalışan öğretim görevlileri tarafından ders verilmesinin kuramı uygulamaya aktarma konusunda öğretici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca paralel şekilde Cha ve diğerleri (2006) tarafından yapılan çalışmada sosyal çalışmacıların en çok pratikten ve uygulayıcılardan gelen bilgiyi tercih ettiği belirtilmiştir. Bunun aksine Bogo ve Globberman (1999) tarafından yapılan

çalışmada uygulayıcıların üniversitede ders vermesinin kuramı uygulamaya entegre etmede tek yönlü bir çözümü ifade ettiği belirtilmektedir. Clapton ve diğerleri (2006) de benzer görüşle sadece üniversite boyutuna değil, sınıfın alana taşınacağı daha kapsayıcı bir anlayışa dikkat çekmektedir.

Çalışmanın önemli sonuçlarından birisi de lisansüstü eğitimin kuram kullanımı konusunda farkındalığı arttırmasıdır. Lisansüstü eğitimde lisansa ek olarak farklı bakış açıları getirilmekte ve vaka tartışmaları yürütülmektedir. Bu durumun önemli bir nedeninin, yüksek lisansa devam eden çoğu sosyal çalışmacının hem alanda aktif çalışıyor hem de lisansüstü eğitime devam ediyor olması ile kuram ve uygulama arasındaki bağlantıyı daha kolay kurabilmesi olduğu düşünülmektedir. Marsh ve Reed (2016) çalışmalarında sosyal hizmette araştırmanın uygulamaya aktarılması ve bilgi temeline katkı sağlanmasında doktora programlarının önemine dikkat çekmiştir.

Çalışmanın bulgularına göre kuramsal bilgi kullanımı mesleki gelişim çabasıyla yakından ilgilidir. Kendini geliştirmeme, kişisel olarak çaba göstermeme, güncel bilgiyi yakalayamama, rutine bağlama sonucu boşluğa düşme gibi faktörlerin mesleki gelişim çabasının önünde engel olduğu katılımcılar tarafından sıklıkla belirtilmektedir. Yüksek lisansa başlamak, kuramsal bilgi kullanımını etkileyen mesleki gelişim çabasının önemli bir adımı olarak görülmektedir. Ardından mesleki eğitimlere, seminerlere ve konferanslara katılma, makale yazma, eğitimler alma, meslektaşlarla ilişkili olma ve akran süpervizyonu alma gibi çabalar gelmektedir. Yüksek lisans ve doktora gibi lisansüstü eğitimlerle birlikte alanda çalışan sosyal çalışmacıların okulda ders veya eğitim verme, makale yazma gibi akademik faaliyetlerde bulunması da mesleki gelişimi sağlayan önemli etkenlerdendir. Alanda kazanılan deneyimlerin makale yazma ve eğitim verme gibi yollarla paylaşılması sonucu kuramın uygulamadan uygulamanın da kuramdan beslenmesinin önü açılmakta ve bu süreç mesleki gelişim aracına dönüşerek kuramsal bilgi kullanımı sağlanmaktadır. Tekindal ve diğerleri (2019) tarafından yapılan çalışmada sosyal çalışmacıların uygulama deneyiminden hareket ederek makale yazmasının kuram ve uygulamayı birleştirmede önemli bir katkı sağlayacağı ifade edilmiştir. Erbay (2017) sosyal çalışmacıların hem araştırma yapması hem de gerçekleşen araştırmalardan faydalanması gerektiğini söylemiştir.

Çalışmanın bulgularına göre mesleğe yeni atılan ve daha az deneyim sahibi olan sosyal çalışmacılar, meslekte geçen süre arttıkça kuramsal bazda çalışmanın da arttığını belirtmektedir. Buna göre çalışma sürecinde geçen zamanın artması; ihtiyaca bağlı okumaların yapılması ve ekstra eğitimler alınması gibi bazı mesleki faaliyetleri de gündeme getirmekte ve bunun da kuram kullanımını arttırdığı düşünülmektedir. Çalışma bulgularında ayrıca, alanda uzun süredir çalışan sosyal çalışmacıların deneyim kazanmasına rağmen mesleki gelişim çabası göstermediğinde kuramsal bilgidен uzaklaştığı ve etik değerleri ön planda tutarak hareket ettiği ortaya konmuştur. Muurinen ve Kääriäinen (2020) çalışmalarında, sosyal çalışmacıların kuramı kullanma konusunda istekli ve iyi niyetli olsalar da kuramları yeterince özümseyemediklerini, hatırlayamadıklarını, kuramdan uzak kaldıklarını dile getirmiştir. Al-Ma'seb ve diğerleri (2015) tarafından yapılan çalışmada da sosyal çalışmacıların mezuniyet sonrası alandaki en yeni kuramsal bilgileri ve gelişmeleri takip edip etmemesinin kuram ve uygulama arasındaki boşluğu açabileceği ya da kapatabileceği vurgulanmıştır. Hicks (2016) tarafından yapılan çalışmada yeni personelin daha yetkin kuram açıklamaları sunmak isteyebileceği veya deneyimli uygulayıcıların kuram karşıtı perspektifler benimseyebileceği bir olasılık olarak dile getirilmiştir.

Çalışmada, çalışılan kurumun sağladığı olanakların mesleki çalışmaların niteliğini dolayısıyla da kuramsal bilgi kullanımını olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Buna göre kurumlarda yapılan çalışmaların ve hizmet içi eğitimlerin daha çok iş akışını ve işleyişi sağlamak üzerine olması ile birlikte sosyal hizmet mesleğinin içeriği dışında yapılandırılması sıkça ifade edilen kuram kullanımını etkileyen kurumsal sorunlar arasındadır. Al-Ma'seb ve diğerleri (2015) çalışmalarında bilgi ve becerilerini geliştirmek için araştırma yapan, atölye çalışmaları ve eğitim kurslarına katılan sosyal çalışmacıların kuram ve uygulama uyumsuzluğunun daha düşük düzeyde olduğunu ifade etmiştir.

Bulgular arasında kuram kullanımını sınırlayan veya zorlayan diğer etmenler ise iş yapısı ve yoğunluğu, kurumsal politikalar, ekip çalışmasında ya da diğer meslek grupları ile birlikte çalışma sırasında yaşanan fikir ayrılıkları olarak sıralanmaktadır. Bu bulguları destekleyici şekilde Zengin ve Çalış (2017) çalışmalarında kuramsal bilginin uygulamaya aktarılmasında sorun yaşandığını; bunun yetersiz ve doğru olmayan politikalar, kaynak yetersizliği, yapısal ve

yönetimsel nedenler, zorlayıcı çalışma koşulları gibi nedenlere bağlı olduğunu belirtmektedir.

Çalışmada kuramsal bilgi kullanımına alt yapı oluşturacak çalışmaların kurumsal olarak değil daha çok sosyal çalışmacıların kendi aralarında kurdukları enformel ağlarla gerçekleşmekte olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Sivil toplum kuruluşlarında çalışan sosyal çalışmacılar, kamu ve yerel yönetimlerde çalışanlara göre daha fazla kuramsal bilgi kullanımını teşvik edici çalışmalardan ve bu çalışmaların yararından söz etmiştir. Özellikle sivil toplum kuruluşlarının uluslararası fonlarla desteklenmesi ve uluslararası yapıların sosyal hizmet bilincinde olup bu tarz çalışmalara önem vermesi dikkat çekicidir. Ayrıca yöneticisi sosyal çalışmacı olan kurumların mesleki çalışma yapma ve kuram kullanmaya olanak tanıyan bir ortam sağladığı; sosyal hizmet mesleğini tanımayan farklı meslek gruplarından olan yöneticiler tarafından mesleki alan dışında görevler verilmesinin sorun yarattığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu kapsamda sosyal hizmet uygulaması dışında farklı işler yapmanın iş yükü getirdiği, bu durumun kuramsal bilgi kullanmayı azalttığı ifade edilmiştir. Zengin ve Çalış (2017) tarafından yapılan çalışmada da farklı mesleklerden olan yöneticilerinin sosyal hizmet mesleğiyle ilgili farkındalığa sahip olmadığı ifade edilmektedir. Kuveyt'te Al-Ma'seb ve diğerleri (2015) tarafından yapılan çalışmada sosyal çalışmacı olmayan yöneticiler tarafından belirlenen görev tanımları nedeniyle sosyal çalışmacıların mesleğiyle ilgili olmayan işler yaptığı belirtilmiştir.

Bulgularda bürokratik yapı ve politik süreçlerin de kuramsal bilgi kullanımını etkilediği görülmektedir. Özellikle göç ve mültecilik alanında çalışan sosyal çalışmacılar, bazı hizmetlerin mültecileri kapsayıcı olmaması nedeniyle kuramsal bilgiye uygun hareket edemediklerini dile getirmektedir. Sivil toplum kuruluşlarında çalışan sosyal çalışmacılar kamu kurumlarına göre bürokrasiyle daha az ilişkili olduklarını, bu nedenle kuramsal bilgi kullanımlarının etkilenmediğini vurgulamaktadır.

Çalışmanın çarpıcı sonuçlarından biri de sosyal çalışmacıların mesleki kararlarının ve kuramsal bilgi kullanımının yöneticilerin isteği doğrultusunda değişebilmesidir. Zengin ve Çalış (2017) tarafından yapılan çalışmanın da mesleki karar alma süreçlerinde yöneticilerin etkisi olduğu sonucunu göstermesi, bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir.

Çalışmanın bulgularına göre iş yüküyle bağlantılı olarak vaka sayısının fazla olması kuramsal bilgi kullanımı sınırlayan faktörlerden birisidir. Bu duruma güncel bir örnek de pandemiyle birlikte daha hızlı müdahalelerin yürütüldüğü, hızlı müdahalelerin de kuramsal bilgi kullanımını zorlaştırdığı yönünde ulaşılan sonuçtur. Çalışmada aynı zamanda yöneticilerin nitelikten çok niceliğe önem vermesi, mevzuatı ve kurumsal yararı mesleki çalışmaların önüne koyması kuramsal bilgi kullanımının önündeki engellerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Benzer bir sonuca vurgu yapan Zengin ve Çalış (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada sosyal çalışmacıların yoğun evrak işleri, aşırı vaka veya dosya yükü, zaman kısıtlılığı, personel yetersizliği gibi sorunlar yaşadıkları belirtilmektedir. Al-Ma'seb ve diğerleri (2015) tarafından Kuveyt'te yapılan çalışmada da müracaatçı sayısının fazlalığının iş yükünü oldukça arttırdığı, kurum politikası gereğince sosyal çalışmacılardan belirli sayısal hedefleri gerçekleştirmesi ve çok sayıda vakayı sonlandırmasının istendiği; bu durumun kuramsal bilgiyi kullanmayı zorlaştırdığı ifade edilmektedir. Collingwood ve diğerleri (2008) tarafından yapılan çalışmada sosyal hizmetin bireysel patolojiye hızlı çözüm sağlayacak bir kaynak olarak görüldüğü, bu durumun bazı çalışma ortamlarını sosyal çalışmacılar için stresli ve moral bozucu hale getirdiği vurgulanmaktadır.

Görüşmeye katılan sosyal çalışmacıların tamamı süpervizyonun profesyonel ve sistemli olarak değil akran süpervizyonu şeklinde gerçekleştirilmekte olduğunu ifade etmiştir. Çalışmanın bulguları akran süpervizyonunun kaynağını meslektaşlar, meslek büyükleri, meslek örgütü, farklı meslekten olan çalışma arkadaşları ve akademide olan öğretim üyeleri olarak açıklamaktadır. Ancak, akran süpervizyonu sürecinde zaman zaman kuşak çatışmaları da yaşanabilmektedir. Özbesler ve İçağasıoğlu Çoban (2010) tarafından yapılan çalışmada Türkiye'de sosyal hizmet uygulaması gerçekleşen alanlarda sistemli bir süpervizyon olmadığı belirtilmektedir. Cullen (1983) tarafından yapılan çalışmada sosyal çalışmacıların birbirine destek sağlamasının güvenli bir alan oluşturduğuna değinilmiştir. Al-Ma'seb ve diğerleri (2015) tarafından yapılan çalışmada da genç neslin güncel modelleri uygulamak istediği; ancak kendilerinden deneyimli olan eski uygulayıcılardan destek bulamadığı için yeni ve eski uygulayıcılar arasında bir çatışmanın var olduğu ortaya konmuştur.

Çalışma bulgularına göre sosyal çalışmacılar açısından kuramla uygulama iç içedir ve birbirini tamamlamaktadır. Buna rağmen kuram akademiyle uygulama ise alanla özdeşleştirilmektedir. Çalışmada öne çıkan bir diğer görüş de kuram ve uygulama ilişkisinde kuramın uygulamaya göre daha üst ve uzak bir pozisyonda yer aldığı yönündedir. Bayır Aslan ve Güngör (2019) hem kuramın uygulamaya hem de uygulamanın kurama aktarılmasında çift yönlü bir sorun olduğuna değinmiştir. Sheldon (1978) kuram ve uygulama arasındaki boşluğun kültür boşluğundan kaynaklandığını vurgulayarak bu boşluğu, kuramsal alt kültür ve uygulama alt kültürü olarak iki alt kültür bağlamında ele almıştır. Sharland (2012) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise kuramın işlevsiz ve uygulamaya değer olarak görülmemesi nedeniyle küçümsendiği belirtilmiştir. Tuncay (2018) da kuram ve uygulama ilişkisinde kuram suçlandığını dile getirmektedir.

Bu çalışmanın bulguları; sosyal hizmetin kuramsal bilgi temelini sosyal çalışmacılar tarafından yeterli görülmediği, güncel gelişmelere ayak uydurarak gelişmesi gerektiği ve yeni kuramlara ihtiyaç olduğu yönündedir. Ayrıca, kuramsal bilginin çevirilerle aktarılması nedeniyle ülkemizin koşullarını anlamada kısmen işlevsiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. McDonald ve Jones (2000) tarafından Avusturalya’da yapılan bir çalışmada geçmişe bağlı kalmak yerine sosyal hizmet kuramlarının çağın zorluklarına yanıt vererek üretilmesi gerektiği belirtilmiştir. Sung-Chan ve Yuen-Tsang (2008) tarafından Çin’de yapılan bir çalışmada sosyal hizmet kuramlarının Batı’da ortaya çıktığı ve Batı felsefelerine dayandığı gerçeği göz önüne alınarak sosyo-kültürel yapıyla uyumlu kuramlar kullanmak gerektiği vurgulanmıştır. Bayır Aslan ve Güngör (2019) çalışmalarında ülkemizde sosyal hizmet bilgi temelini yurtdışı kaynaklı çeviri eserlerle oluşturulduğunu ve böylece sosyal hizmetin Amerika geleneği üzerinden şekillendiğini belirtmiştir.

Çalışmanın bulgularında sosyal hizmetin yakın disiplinlerden aldığı kuramları kullandığı, sosyal hizmete özgü kuramlara ihtiyaç olduğu, bunun mesleki tanınırlığı ve kimliği sağlamlaştırarak sınırları belirlemeyi sağlayabileceği sonuçlarına ulaşılmıştır. Sosyal hizmetin diğer disiplinlerle ilişki içerisinde olmaya devam ederek kuramsal bilgi temelini yenilemesi gerektiği de katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu konuya değinen Sallee (2003) sosyal hizmetin çok sayıda disiplinden gelen kuramlara dayalı araçlar kullanmasını güçlü yön olarak nitelendirmiştir. Bayır Aslan ve Güngör (2019) tarafından yapılan çalışmada ise

kuramın uygulamaya aktarılmasında disiplinler arası olan sosyal hizmetin farklı disiplinlerden aldığı bilgiyi kullanmasının sorun oluşturabildiği belirtilmiştir. Göppner ve Hämäläinen (2007) çalışmalarında sosyal hizmetin kuramsal sınırlarının karmaşık olduğunu, bunun bilimsel ilerlemenin önüne geçtiğini ve sosyal hizmet biliminin arka planında kuram oluşturması gerektiğini belirtmektedir. Decker ve diğerleri (2007) tarafından sosyal hizmetin farklı nüfus gruplarını içeren benzersiz bir kuramsal temel geliştirmesi, araştırması ve iyileştirmesi gerektiği; aksi takdirde bilimsel ve politik olarak varlığını kabul ettirmede zorluk yaşayacağı dile getirilmektedir. Hearn (1958) farklı alanlardan gelen kuramların sosyal hizmetin amaçları ve işlevine göre formüle edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Harms ve Connolly (2015) sosyal hizmet disiplinde kullanılan kuramların, yakın disiplinlerde kullanıldığından daha farklı bir karaktere sahip olduğunu iddia etmektedir.

VI. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma da elde edilen sonuçlar, sosyal çalışmacılarının uygulamada kuramsal bilgi kullanımının lisans eğitim sürecinin niteliğine, sosyal çalışmacının kendi kişisel ve mesleki gelişim çabasına, mesleki deneyim ve çalışılan sürenin etkisine, çalışılan kurum, yönetim anlayışı ve yöneticilerin sosyal hizmet mesleğine yakınlıklarına, müracaatçı sayısının fazlalığına, süpervizyon desteğinin yetersizliğine, bürokrasiye, proje bazlı çalışma gibi birçok faktöre bağlı olarak şekillendiğini ortaya koymaktadır. Buna göre çalışmanın sonuçları şu şekildedir:

Sosyal çalışmacılar, kuramsal bilgiyi ağırlıklı olarak içselleştirmiş bir şekilde farkında olmadan kullanmaktadır. Bunun en önemli gerekçesini ise sosyal çalışmacıların lisans eğitim sürecinde edindikleri temel kuramsal bilgilerin, mesleki değer ve becerilerin; sosyal çalışmacılara kişisel ve mesleki bir vizyon kazandırması olduğu söylenebilir. Edinilen bu vizyonla sosyal çalışmacılar bazen farkında olmadan kuramsal bir temelden hareket etmekte, müdahale planlarını buna uygun yapılandırmaktadır. Bulgular, daha az sayıdaki bazı sosyal çalışmacıların ise kuramsal bilgiyi belirgin bir farkındalıkla kullandıklarına işaret etmektedir. Bunun nedeninin ise sosyal çalışmacıların mesleki ve kişisel gelişim çabası içinde bazı yan eğitimleri alması ya da yüksek lisans eğitimi ile daha bilimsel bir çerçeveye doğru ilerlemesi olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonuçları, sosyal çalışmacıların genelci sosyal hizmet anlayışı ve eklektik yaklaşım doğrultusunda müracaatçıların ihtiyaç ve yapabilirliklerine göre birden fazla kuramsal çerçeveden yararlandığını ortaya koymuştur. Güçlendirme yaklaşımı, ekolojik yaklaşım ve sistem kuramı sosyal hizmetin temel kuramsal çerçeveleri olarak uygulamada en sık kullanılan kuramlardır. Bunun yanında çok az sayıda sosyal çalışmacı bazı çağdaş kuramlara (transaksiyonel analiz, Gestalt kuramı vb.) ilgisi temelinde yaklaşmakta ve bu kuramları uygulamaya aktarma yönünde çaba harcamaktadır.

Sosyal alışmacılar, çalışma ekibinde yer alan meslektaşlarıyla kuramsal temelde görüş alışverişi ve tartışmaları zaman zaman gerçekleştirse de kuramsal bilgi kullanımında ve bu bilginin mesleki çalışma ve raporlara yansıtılmasında kurumsal nitelikler/gereklikler ve yöneticilerin sosyal hizmet mesleğine yakınlıkları etkili olmaktadır.

Sosyal hizmet kurumlarında sosyal hizmet mesleğinden olmayan yöneticiler, vaka yoğunluğundan kaynaklı iş yükünün de etkisi ile taleplerin hızlı yanıtlanması doğrultusunda rutin işlemlerin yapılarak sonuca ulaşılması beklentisi içindedirler. Bu nedenle sosyal çalışmacılar belli bir kuramsal temelden hareket etseler de kuramsal bir dili raporlarına yansıtmak yerine formatlanmış raporlar üzerinden çalışmak durumunda kalmakta, sosyal inceleme ve diğerk mesleki raporlarda kuramsal bilgiye dair söylemler ve buna ilişkin bir kurgulamaya rastlanmamaktadır.

Kurumların iş yükü, hızlı çalışma gerekliliğı, artan müracaatçı sayısı ve sorunların eşitliliğı vb. faktörler ile sosyal çalışmacılar, kuramsal bilgi temelinde devamlılığı olan ve planlı müdahale sürecinin bütün aşamalarının uygulandığı çalışmaları çok fazla yrtememektedirler.

Sosyal hizmette bağlantılı çalışılan kurumlarla yürütülen çalışmalarda bürokratik süreçlerin uzun olması sosyal çalışmacıyı ideal çalışma biçiminden alıkoymakta; kendi bilgi, beceri ve deneyimi temelinde hızlı etkin kararlar almaya zorlamaktadır. Nitelikten çok niceliğe önem verilmesine bağlı olarak sosyal çalışmacılar belirli bir kuram temelinde uzun süreçli etkin çalışmalar yerine sonuç odaklı çalışmalara yönelmek durumunda kalmaktadırlar.

Sosyal çalışmacıların görev yaptıkları kurumlarda hizmet içi eğitimlerin yetersizliğı, sosyal hizmet bilgi temeline yönelik eğitimlerin hiç olmaması ya da sınırlı olması ile mesleki gelişim sorumluluğunun sosyal çalışmacıların bireysel alanına bırakılması mesleki motivasyonu olumsuz yönde etkilerken sosyal alışmacıları kuramsal bilgi temelinden uzaklaştıran bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Kuram kullanımını etkileyen faktörlerden biri de sosyal çalışmacıların mesleki gelişim çabası, alanda çalışma srelesi ve deneyimiyle ilgilidir. Uzun yıllardır alanda çalışan sosyal çalışmacılar, daha pratik ve deneyime dayalı bilgi ve

beceriye sahip olmalarına karşın mesleki eğitim ve gelişim sürecine devam etmezlerse, meslek örgütüyle ve meslektaşlarla ilişki kuramazlarsa deneyimlerini ve etik değerleri ön plana alarak kuramsal bilgi kullanımından uzaklaşabilirler.

Kuram kullanımında yaşanan sınırlılıkların nedenlerinin önemli bir kısmını da lisans eğitim süreci oluşturmaktadır. Sosyal hizmet eğitimi sırasında kuram derslerinin karmaşık ve soyut bulunması, kuram bilgisinin uygulamaya aktarımının derslerde yeterince verilmemesi, kuramla uygulama arasındaki bağlantının eğitim sürecinde tam olarak kurulamamasının gerekçeleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu konudaki eksiklik genel olarak alanda çalışılmaya başlanması ile fark edilerek geriye dönük okumalar yapmayla ve alınan yan eğitimlerle giderilmeye çalışılmaktadır.

Sosyal çalışmacıları alanda kuramsal bilgiyi daha etkin ve yerinde kullanabilmeleri doğrultusunda önerilen unsurlar ise şöyledir:

Üniversite eğitiminde kuramsal bilginin uygulamaya nasıl aktarılacağıyla ilgili kuram derslerinde kuramlar eşliğinde yapılandırılan vaka örnekleri, vaka analizleri, rol play vb. yöntemlerin sıklıkla eğitimde kullanılması önem taşımaktadır.

Sosyal çalışmacıların mesleki gelişimini ve kuramsal bilgi kullanımını destekleyecek yönde çalışılan sosyal hizmet kurumları ve meslek örgütleri aracılığı ile vaka toplantıları, eğitimler, konferanslar gibi mesleki bilgi ve becerileri arttıracak fırsatların sunulması; güncel gelişmelerin yakalanması ve mesleki gelişimin sağlanmasına katkı sunacaktır.

Sosyal hizmet kuruluşlarında sosyal hizmet mesleğinden olan ya da sosyal hizmeti tanıyan, kuramsal-bilimsel bilgi temelinde çalışmanın önemini ve hassasiyetini kavrayan yöneticilerin varlığı; hassas gruplarla çalışan kurumlarda bilimsel temelli kuramsal bilgiye dayanan bir iş akış sürecinin yaratılmasında bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Deneyimli sosyal çalışmacıların, meslek örgütüyle ve yeni meslek elemanlarıyla ilişkide olabileceği bir süpervizyon sistemi geliştirilmesiyle bilimsel temelde çalışmanın teşvik edilmesi ve sosyal çalışmacıların cesaretlendirilmesi sağlanabilecek, kuramsal bilgi kullanımı hizmet akışı içine yerleşebilecektir.

Küresel sistemin yarattığı yeni ve çeşitlenen sorun alanları ile Dünya ve ülke sosyal politika anlayışını sorgulayan, sosyal adalet ve insan hakları odağını öne alan sosyal hizmet mesleğinin kuramsal bilgi ile yakın/iç içe bağlar içinde olması kaçınılmazdır. Bu doğrultuda sosyal politika ve bürokratik anlayıştan başlayarak nicelikten çok niteliğin ön planda olduğu iş tanımları ve yönetim anlayışları konusunda gerekli çaba ve mücadelenin verilmesi özel bir önem taşımaktadır.

Sonuç olarak kuram ve uygulama arasındaki ortaklığın hayata geçirilmesinde; bilimsel gerekliliğe olan inanç ile kuram bilgisi kullanımında yaşanan sınırlılıklar hakkında öz farkındalığa sahip olmak önceliklidir.

Sosyal hizmet mesleğinin kimliğinin kabulü ve bilimsel çerçevesinin güçlendirilmesinde toplumsal dinamikleri ve değişimi öne alarak disiplinler arası bir temelde güncelliğin yakalanması ayrıca önem taşımaktadır. Bu boyutta önemli parametrelerden biri de sosyal hizmetin uygulamadan gelen bilginin de katkısı ile kendine özgü kuramlar üretmesinin sosyal hizmete bilimsel bir kimlik kazandırmadaki önemidir. Sosyal hizmet özünde kuramsal bilgi temeline göre tasarlanan bir meslek olup kuram uygulamaya göre genelde daha üst bir konuma yerleştirilmekte, bu da kuramın suçlanmasını getirmekte ve kuram ile uygulama arasında çatışmaya neden olmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki kuramsız bir uygulama ve uygulamasız bir sosyal hizmet mümkün değildir. Bu nedenle her iki odağın birbirinden beslenmesi sosyal hizmetin geleceği açısından son derece önemlidir.

Bu çalışmanın da son yıllarda literatürde yer almaya başlayan kuram ve uygulamaya yönelik tartışmalara farklı bir boyut getirebileceği, sosyal hizmetin bilimsel ve mesleki kimliğini sorgulamaya yönelik çabaları teşvik edeceği ve sosyal hizmet meslek kimliğinin, toplumda saygınlık ve tanınırlığı ile bilimsel çerçevesinin güçlendirilmesine katkı sunacağı düşünülmektedir.

VII. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- COULSHED, V. VE ORME, J. (1998). **Social Work Practice: An Introduction**, London, Macmillan International Higher Education.
- CRESWELL, J. W. (2013). **Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni**, Çev. Ed. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir, Ankara, Siyasal Kitapevi.
- DEALEY, R. P. VE EVANS, M. R. (2021). **Discovering Theory in Clinical Practice**, Switzerland, Springer Nature.
- DORR, C. (2014). **Social Work Live: Theory and Practice in Social Work Using Videos**, New York, Oxford University Press.
- DUYAN, V. (2016). **Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri**, Ankara, Sosyal Çalışma Yayınları, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No: 027.
- DUYAN, V. VE BAYIR Ö. (2016). **Sosyal Hizmete Giriş**, Ankara, Sosyal Çalışma Yayınları, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No: 026.
- ERAUT, M. (2003). **Developing Professional Knowledge and Competence**, Londra, Falmer Press, Taylor&Franschis Group.
- HEARN, G. (1958). **Theory Building in Social Work**, Canada, University Of Toronto Press.
- HARMS, L. VE CONNOLLY, M. (2015). **Social Work: From Theory to Practice**, Australia, Cambridge University Press, 2. Baskı.
- HEPWORTH, D. H., ROONEY, R. H., ROONEY, G. D. VE STROM-GOTTFRIED, K. (2017). **Direct Social Work Practice: Theory and Skills**, Boston, Nelson Education, 10. Baskı.

- LANGER, C. L., VE LIETZ, C. (2015). **Applying Theory to Generalist Social Work Practice**, Canada, John Wiley & Sons.
- NEUMAN, W. L. (2014). **Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 1**, Çev. Ed. Sedef Özge, Ankara, Siyasal Kitabevi, 7. Baskı.
- OKO, J. (2008). **Understanding and Using Theory in Social Work**, United Kingdom, Learning Matters.
- NICHOLS, M. P. (2014). **The Essentials of Family Therapy**, Virginia, Pearson/Allyn and Bacon Publishers, 6. Baskı.
- ÖZBESLER, C. VE BULUT, F. I. (2013). “Sosyal Hizmette Genelci Yaklaşım ve Ekolojik Perspektif”, **Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları**, Yay. Haz. Hakan Acar, Nilüfer Negiz, Elvettin Akman, Ankara, Nika Yayınevi, ss.97-107.
- ÖZBESLER, C. (2019). “Sosyal İnceleme ve Değerlendirmede Kuramsal Bilgi ve Yetkinliği Önemi”, **Sosyal Hizmette Kayıt ve Raporlama**, Ed. Bülent Karakuş, Umut Yanardağ, Ankara, Maya Akademi, ss.113-124.
- PAYNE, M. (2020). **Modern Sosyal Hizmet Kuramı**, Çev. Ed. Kasım Karataş, Ankara, Nika Yayınevi.
- SCHÖN, D. A. (1983). **The Reflective Practitioner**, Berkshire, New York, Basic Books.
- SHEAFOR, B. W. VE HOREJSI, C. R (2016). **Sosyal Hizmet Uygulaması: Temel Teknikler ve İlkeler**, Çev. Ed. Durdu Baran Çiftci, Ankara, Nika Yayınevi.
- TEATER, B. (2015). **Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri: Uygulama İçin Bir Giriş**, Çev. Ed. Abdullah Karatay, Ankara, Nika Yayınevi.

THOMPSON, N. (2014). **Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak**, Çev.

Özlem. Cankurtaran Öntaş, Burcu Hatiboğlu Eren, Buğra Yıldırım, Çağıl Öngen, Eda Beydili, Gamze Erükçü Akbaş, İlkay Başak Adıgüzel, Sinan Akçay ve Özge Sanem Özateş Gelmez, Ankara, Dipnot Yayınları, 2. Baskı.

THOMPSON, N. (2000). **Theory and Practice in Human Services**, Berkshire, McGraw-Hill Education.

WALSH, J. (2013). **Theories for Direct Social Work Practice**, Stamford, Nelson Education.

ZASTROW, C. (2016). **Sosyal Hizmete Giriş**, Çev. Ed. Durdu Baran Çiftci, Ankara, Nika Yayınevi.

TEZLER

ÇAY, M. (2020). “Sosyal Hizmet Uzmanlarının Kanıta Dayalı Uygulama Bilgi, Tutum ve Kullanımının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.

KELEŞOĞLU, F. (2019). “Sosyal Hizmet Teori ve Uygulamalarında Çokkültürcülük”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.

KOÇ, S. Ç. (2015). “Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sorun Çözme Becerileri Üzerine Bir Araştırma”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.

MAKALELER

ADAMS, K. B., MATTO, H. C. VE LECROY, C. W. (2009). “Limitations of Evidence-Based Practice for Social Work Education: Unpacking the Complexity”, **Journal of Social Work Education**, cilt, 45, sayı 2, ss.165–186.

AKYILDIRIM, E. (2020). “Tüketim Toplumu Kavramının Pozitivist, Eleştirel, Yorumsamacı Yaklaşımlarla İrdelenmesi”, **Asya Studies**, cilt 4, sayı 12, ss.118-127.

- AL-MA'SEB, H., ALKHURINEJ, A. VE ALDUWAIHI, M. (2015). "The Gap Between Theory and Practice in Social Work", **International Social Work**, cilt 58, sayı 6, ss.819-830.
- BALTACI, A. (2019). "Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?", **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 5, sayı 2, ss. 368-388.
- BAŞER, D. VE KIRLIOĞLU, M. (2019). "Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Alan Uygulamasına Yönelik Beklentileri ve Deneyimleri: Nitel Bir Araştırma", **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 30, sayı 2, ss.390-416.
- BARBOUR, R. S. (1984). "Social Work Education: Tackling The Theory-Practice Dilemma", **The British Journal of Social Work**, cilt 14, sayı 1, ss. 557-578.
- BARSKY, A., ROGERS, G., KRYSIK, J. VE LANGEVIN, P. (1997). "Evaluating the Integration of Social Work Theory and Practice: Multi-modal Teaching Techniques in the Classroom", **Canadian Social Work Review**, cilt 14, sayı 2, ss.185-200.
- BAYIR ASLAN, Ş. VE GÜNGÖR, F. (2019). "Bir Sosyal Bilim Disiplini Olarak Sosyal Çalışmanın Türkiye'de Bilgi Sorunu", **Sosyal Çalışma Dergisi**, cilt 3, sayı 2, ss.222-236.
- BERESFORD, P. (2000). "Service Users' Knowledges and Social Work Theory: Conflict or Collaboration?", **The British Journal of Social Work**, cilt 30, sayı 4, ss.489-503.
- BLOM, B., NYGREN, L., NYMAN, C. VE SCHEID, C. (2007). "Social Work Students' Use of Knowledge in Direct Practice—Reasons, Strategies and Effects", **Social Work & Society**, cilt 5, sayı 1, ss.46-61.
- BOGO, M. VE GLOBERMAN, J. (1999). "Interorganizational Relationships between Schools of Social Work and Field Agencies: Testing a Framework for Analysis", **Journal of Social Work Education**, cilt 35, sayı 2, ss.265-274.

- CANKURTARAN ÖNTAŞ, Ö. VE AKÇAY, S. (2014). “Niklas Luhmann’ın Sistem Teorisi ve Teorinin Sosyal Hizmet Disiplinindeki Yansımaları”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 25, sayı 2, ss.97-110.
- CAREW, R. (1979). “The Place of Knowledge in Social Work Activity”, **The British Journal of Social Work**, cilt 9, sayı 3, ss. 349–364.
- CHA, T., KUO, E. VE MARSH, C. J. (2006). “Useful Knowledge for Social Work Practice”, **Social Work & Society**, cilt 1, sayı, ss.111-122.
- CLAPTON, G., CREE, V. E., ALLAN, M., EDWARDS, R., FORBES, R., IRWIN, M., PETERSON, W., PERRY, R. (2006). “Grasping the Nettle: Integrating Learning and Practice Revisited and Re-imagined”, **Social Work Education**, cilt 25, sayı 6, ss. 645-656.
- COLLINGWOOD, P., EMOND, R., WOODWARD, R. (2008). “The Theory Circle: A Tool for Learning and for Practice”, **Social Work Education**, cilt 27, sayı 1, ss. 70-83.
- CULLEN, Y. T. (1983). “Developing Congruence between Theory and Practice in Social Work-The Use of the Group Process”, **Australian Social Work**, cilt 37, sayı 3 -4, ss.29-32.
- DANIŞ, M. Z. ve KARA, H. Z. (2016). Sosyal Hizmette Problem Çözme Yaklaşımı, **Journal of Academic Social Sciences**, sayı 45, ss.1-10.
- DECKER, V. D., SUMAN, P. D., BURGE, B. J., DEKA, A., HARRİS, M., HYMANS, D. J., MARCUSSEN, M., PİTTMAN, D., WILKERSON, D. VE DALEY, J. G. (2007). “Analysis of social work theory progression published in 2004”, **Advances in Social Work**, cilt 8, sayı 1, ss.81-103.
- DOMAC, S. VE SOBACI, F. (2014). “Sosyal Hizmet Uygulamalarında Yansımali Eğitim”, **Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama**, cilt 5, sayı 9, ss.77-92.
- DROVER, G. VE SHRAGGE, E. (1977). “General Systems Theory and Social Work Education: A Critique”, **Canadian Journal of Social Work Education**, cilt 3, sayı 3, ss.28-39.

- ERBAY, E., ADIGÜZEL, İ. B. VE AKÇAY, S. (2013). “Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Sosyal Hizmet Uygulaması Dersleri Kapsamında Uygulama Yürütecekleri Kurumları Tercih Etme Süreçleri”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 24, sayı 2, ss.95-108.
- ERBAY, E. (2017). “Importance of Research in Social Work Practice: A Pilot Study From Turkey”, **Journal of Social Service Research**, cilt 43, sayı 3, ss.395-403.
- ERBAY, E. (2019). “Güç ve Güçlendirme Kavramları Bağlamında Sosyal Hizmet Uygulaması”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, cilt 19, sayı 42, ss. 41-64.
- ERCAN, F. Z. ve OBUZ, A. T. (2016). “Sosyal Hizmet Uygulamalarında Reflektif Düşüncenin Önemi”, **International Journal of Social Science**, Sayı 49, ss.457-465.
- FARGION, S. (2007). “Theory and Practice: A Matter of Words. Language, Knowledge and Professional Community in Social Work”, **Social Work & Society**, cilt 5, sayı 1, ss.62-77.
- FARGION, S. (2008). “Reflections on Social Work's Identity: International Themes in Italian Practitioners' Representation of Social Work”, **International Social Work**, cilt 51, sayı 2, ss.206-219.
- GENTLE-GENITTY, C., CHEN, H., KARIKARI, I. ve BARNETT, C. (2014). “Social Work Theory and Application to Practice: The Students' Perspectives”, **Journal of Higher Education Theory and Practice**, cilt 14, sayı 1, ss.36-47.
- GOLDSTEIN, H. (1990). “The Knowledge Base of Social Work Practice: Theory, Wisdom, Analogue, or Art?”, **Families in Society**, cilt 71, sayı 1, ss.32-43.
- GOMORY, T. (2001). “A Fallibilistic Response to Thyer's Theory Of Theory-Free Empirical Research in Social Work Practice”, **Journal of Social Work Education**, cilt 37, sayı 1, ss.26-50.

- HICKS, S. (2016). "Theory and Social work: A Conceptual Review of the Literature", **International Journal of Social Welfare**, cilt 25, sayı 4, ss.399-414.
- HURLEY, D. VE TAIWO, A. (2018). "Critical Social Work and Competency Practice: A Proposal to Bridge Theory and Practice in The Classroom", **Social Work Education**, cilt 38, sayı 2, ss.198-211.
- GÖPPNER, H. J. VE HÄMÄLÄINEN, J. (2007). "Developing a Science of Social Work", **Journal of Social Work**, cilt 7, sayı 3, ss.269-287.
- KARATAŞ, Z. (2015). "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri", **Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss.62-80.
- KEÇECİ, G. (2017). "Makro Sosyal Hizmet Uygulamasında Kullanılan Modeller, Teknikler ve Sosyal Hizmet Uzmanlarının Roller", **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 28, sayı 1, ss.187-202.
- KELEŞOĞLU, F. ve YILDIZ, R. (2021). "Çokkültürcü Sosyal Hizmet Uygulaması ve Eklektik Perspektif", **Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt, 9, sayı Toplum & Siyaset, ss.193-202.
- KLEIN, W. C. ve BLOOM, M. (1995). "Practice Wisdom", **Social Work**, cilt 40, sayı 6, ss.799-807.
- LEWIS, I. VE BOLZAN, N. (2007). "Social Work with a Twist: Interweaving Practice Knowledge, Student Experience and Academic Theory", **Australian Social Work**, cilt 60, sayı 2, ss.136-146.
- LUB, V. (2019). "Theory, Social Work Methods and Participation", **Journal of Social Work**, cilt 19, sayı 1, ss.3-19.
- MARSH, J. C. (2002). "Using Knowledge about Knowledge Utilization", **Social Work**, cilt 47, sayı 2, ss.101-104.
- MARSH, J. C. VE REED, M. (2016). "Social Work Science and Knowledge Utilization", **Research on Social Work Practice**, cilt 26, sayı 7, ss.742-750.

- MARSH, J. C. VE BUNN, M. (2018). "Social Work's Contribution to Direct Practice with Individuals, Families, and Groups: An Institutional Perspective", **Social Service Review**, cilt 92, sayı 4, ss. 647-692.
- MCDONALD, C. VE JONES, A. (2000). "Reconstructing and Re-conceptualising Social Work in the Emerging Milieu", **Australian Social Work**, cilt 53, sayı 3, ss.3-11.
- MUURINEN, H. VE KÄÄRIÄINEN, A. (2020). "Integrating Theory and Practice in Social Work: An Intervention with Practitioners in Finland.", **Qualitative Social Work**, cilt 0, sayı 0, ss.1-19.
- MONTAÑO, C. (2012). "Social Work Theory–Practice Relationship: Challenges to Overcoming Positivist and Postmodern Fragmentation", **International Social Work**, cilt 55, sayı 3, ss.306-319.
- MUMM, A. M. VE KERSTING, R. C. (1997). "Teaching Critical Thinking in Social Work Practice Courses", **Journal of Social Work Education**, cilt 33, sayı 1, ss.75-84.
- OSMOND, J. VE O'CONNOR, I. (2004). "Formalizing The Unformalized: Practitioners' Communication of Knowledge in Practice", **British Journal of Social Work**, cilt 34, sayı 5, ss.677-692.
- ÖZBESLER, C. (2017). "Sosyal İnceleme ve Değerlendirmede Kuramsal Bilgi ve Yetkinliğin Önemi", **Sosyal Hizmet Dergisi**, Sayı Ocak-Haziran/Temmuz-Aralık 2015, ss.18-26.
- ÖZBESLER, C. VE İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN, A. (2010). "Hastane Ortamında Sosyal Hizmet Uygulamaları: Ankara Örneği", **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 21, sayı 2, ss.31-46.
- PAK, M. D., ATTEPE ÖZDEN, S. VE İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN, A. (2018). "Ezberletmeyin, Öğretin!: Öğrencilerin Gözünden Sosyal Hizmet Eğitiminde Etkili Eğitmenin Özellikleri", **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 29, sayı 2, ss.226-244.
- PALEY, J. (1987). "Social Work and the Sociology of Knowledge", **British Journal of Social Work**, cilt 17, sayı 2, ss.169-186

- PARTON, N. (2000). "Some Thoughts on the Relationship between Theory and Practice in and for Social Work", **British Journal of Social Work**, cilt 30, sayı 4, ss.449-463.
- PILALIS, J. (1986). "The Integration of Theory and Practice': A Re-examination of a Paradoxical Expectation", **The British Journal of Social Work**, cilt 16, sayı 1, ss.79-96.
- RUBIN, A. (2010). "Teaching EBP in social work: Retrospective and prospective", **Journal of Social Work**, cilt 11, sayı 1, ss.64-79.
- SALLEE, A. L. (2003). "A Generalist Working Definition of Social Work: A Response to Bartlett", **Research on Social Work Practice**, cilt 13, sayı 3, ss.349-356.
- SAMSON, P. L. (2015). "Practice Wisdom: The Art And Science of Social Work", **Journal of Social Work Practice**, cilt 29, sayı 2, ss.119-131.
- SELCİK, O. VE GÜZEL, B. (2016). "Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi", **Journal Of International Social Research**, cilt 9, sayı 46, ss.349-356.
- SHARLAND, E. (2012). "All Together Now? Building Disciplinary and Inter-Disciplinary Research Capacity in Social Work and Social Care", **The British Journal of Social Work**, cilt 42, sayı 2, ss. 208-226.
- SHELDON, B. (1978). "Theory and Practice in Social Work: A Re-examination of a Tenuous Relationship", **British Journal of Social Work**, cilt 8, sayı 1, ss. 1-22.
- SHEPPARD, M. (1995). "Social Work, Social Science and Practice Wisdom", **British Journal of Social Work**, cilt 25, sayı 3, ss. 265-293.
- SIMON, B. L. (1994). "Are Theories for Practice Necessary? Yes!", **Journal of Social Work Education**, cilt 30, sayı 2, ss.144-148.
- SUNG-CHAN, P. VE YUEN-TSANG, A. (2008). "Bridging the Theory–Practice Gap in Social Work Education: A Reflection on an Action Research in China", **Social Work Education**, cilt 27, sayı 1, ss.51-69.

- TEKİN, H. H. (2016). “Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme”, **İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi**, cilt 3, sayı 13, ss.101-116.
- TEKİNDAL, M., EGE, A. VE ERİM, F. (2019). “Sosyal Hizmet Bilgisi Üretimi: Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi İncelemesi (1983-2017)”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 30, sayı 3, ss. 796-813.
- THYER, B. A. (1994). “Are Theories for Practice Necessary? No!”, **Journal of Social Work Education**, cilt 30, sayı 2, ss.148-151.
- THYER, B. A. (2001). “What is the Role of Theory in Research on Social Work Practice?”, **Journal of Social Work Education**, cilt 37, sayı 1, ss.9-25.
- THYER, B. A. ve MYERS, L. L. (2011). “The Quest for Evidence-Based Practice: A View from the United States”, **Journal of Social Work**, cilt 11, sayı 1, ss.8-25.
- TREVITHICK, P. (2008). “Revisiting the Knowledge Base of Social Work: A Framework for Practice”, **British Journal of Social Work**, cilt 38, sayı 6, ss.1212–1237.
- TSANG, N. M. (1998). “Beyond Theory and Practice Integration in Social Work: Lessons from The West. International”, **International Social Work**, cilt 41, sayı 2, ss.169-180.
- TUNCAY, T. (2019). “Sosyal Çalışma Müdahalesinin Etkileri ve Teori Kullanımı”, **Sosyal Hizmet Magazin**, Sayı Mart, ss.1212–1237.
- WOODMAN, E. (2012). “Social Workers' Experiences of Linking Theory and Practice”, **Advances in Social Work and Welfare Education**, cilt 14, sayı 1, ss.22-38.
- ZUBAROĞLU YANARDAĞ, M. VE ÖZMETE, E. (2017). “Bir Mesleki Uygulama Alanı Olarak Geçmişten Geleceğe Klinik Sosyal Hizmet”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 28, sayı 1, ss.203-226.
- ZENGİN, O. VE ÇALIŞ, N. (2017). “Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Uygulamaları ve Çalışma Koşulları”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 28, sayı 1, ss.47-68.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

GILBERT, N. (2019). “The 6 Social Work Theories That Inform Social Work Practice”, Noodle, <https://www.noodle.com/articles/the-6-social-work-theories-that-inform-social-work-practice>, (Erişim Tarihi: 13.01.2021)

TUNCAY, T. (2018). “Sosyal Çalışma Mesleğinin Teorisi ve Pratiği, SABEV <https://www.youtube.com/watch?v=CBaVUINeVS8>, (Erişim Tarihi: 17.06.2021)

URL-1 “Global Definition of Social Work”, International Federation of Social Workers (IFSW), <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>, (Erişim Tarihi: 10.01.2021)

URL-2 “Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 10.01.2021)

URL-3 “What Is Direct Practice in Social Work?”, The University of Texas Rio Grande Valley (UTRGV), <https://www.utrgv.edu/accelerated/articles/health-science-and-human-services/what-is-direct-practice-in-social-work/index.htm>, (Erişim Tarihi: 17.01.2021)

EKLER

Ek-1: Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 01/10/2020-3231

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 88083623-020
Konu : Etik Onayı Hk.

Sayın İsmail KURUHALİL

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz araştırmanız İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 31.08.2020 tarihli ve 2020/07 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır
Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Müdür Yardımcısı

Ek-2: Bilgilendirilmiş Onam Formu

“Kuramdan Uygulamaya: Sosyal Çalışmacıların Kuramsal Bilgiyi Kullanma Durumları” Bilgilendirilmiş Onam Formu

A. Giriş Bölümü

İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi İsmail Kuruhalil’in tez çalışması kapsamında yürütülen “Kuramdan Uygulamaya: Sosyal Çalışmacıların Kuramsal Bilgiyi Kullanma Durumları” başlıklı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.

B. Bilgilendirme Bölümü

1. Araştırmanın Nedeni ve Amacı: Bu araştırmanın amacı sosyal çalışmacıların uygulamada kuramsal bilgiyi kullanma durumları, kuramsal bilgiden müdahalelerde yararlanma düzeyleri ve kuramsal bilgiyi kullanma durumlarını etkileyen koşulları irdelemektir. Araştırmanın diğer yan amaçları ise sosyal çalışmada kuram ve uygulama arasındaki ilişkiye dair kapsamlı bir kesit ortaya çıkarma, sosyal çalışmacıların kuramsal bilgiyi kullanma durumu çerçevesinden uygulamada yaşanan sorunları ortaya koyma ve sosyal çalışmanın bilgi temeline ilişkin eleştirel bir değerlendirme sunma düşüncesidir.

2. Görüşme Süresi: Araştırma kapsamında yapılacak görüşmenin yaklaşık 1-2 saat aralığında sürmesi planlanmaktadır.

3. Görüşmenin Yürütüleceği Yer: Araştırma kapsamında yapılacak görüşmeler araştırmacı ile katılımcının belirlediği ortak bir yerde gerçekleştirilecektir.

C. Güvence Bölümü

Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Bu araştırmaya katılmama hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda araştırmaya katıldıktan sonra araştırmadan çıkabilirsiniz. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Siz ya da kurumunuzdan elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için ismailkuruhalil@aydin.edu.tr mail adresinden iletişime geçebilirsiniz.

...

*

"Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum ya da sözlü olarak dinledim. Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Araştırmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim."

☐ Evet

☐ Hayır

Görüşme tarihi *

Gün, ay, yıl

Adınız Soyadınız? *

Kısa yanıt metni

İletişim bilginiz (telefon veya mail) *

Kısa yanıt metni

Ek-3: Görüşme Soruları

KURAMDAN UYGULAMAYA: SOSYAL ÇALIŞMACILARIN KURAMSAL BİLGİYİ KULLANMA DURUMLARI GÖRÜŞME SORULARI

I. KİŞİSEL ve MESLEKİ BİLGİLER

Yaş:

Mezun olunan okul ve yıl:

Eğitim düzeyi:

Çalışılan kurum ve pozisyon:

Kurumda çalışma süresi, çalışma alanı ve çalışma deneyimi:

II. UYGULAMADA KURAMLARIN FARKINDA OLMAK

A. Mesleki Uygulamalarda Kuramsal Bilgiden Yararlanma

1. Müracaatçılarla yapılan mesleki görüşmelerde değerlendirme yaparken kuramsal bilgilerden yararlanıyor musunuz? Bir örnek verebilir misiniz?
2. Vaka yönetiminde (uzun süreli yapılandırılmış müdahalelerde) müdahale planını oluştururken kuramsal bilgilerden yararlanıyor musunuz? Bir örnek verebilir misiniz?
3. Planlı müdahale sürecinin daha çok hangi aşamasında kuramsal bir noktadan bakmak durumunda kalıyorsunuz?
4. Yazdığınız sosyal inceleme raporu gibi mesleki raporlarda mesleki dil kullanımı vb. gibi kuramsal bir çerçeveden hareket ettiğinizi ortaya koyan bilgiler yer alır mı? Sizin için önemli olduğunu düşündüğünüz bir örnek verebilir misiniz?
5. Yöneticilerinizle, meslektaşlarınızla ve farklı mesleklerden olan çalışma arkadaşlarınızla yaptığınız mesleki tartışma ve görüşmelerde kuramsal bilgiye başvuruyor musunuz?
6. Mesleki uygulamanıza ve bakış açınıza temel oluşturan bir kuram ya da kuramsal çerçeve var mıdır?
7. Sizce mesleki uygulamalarda kuramsal bilgi kullanmak nasıl fayda sağlar?
8. Mesleki uygulamalarda kuramsal bilgiyi kullanırken zorlanıyor musunuz? Zorlanıyorsanız en çok hangi nedenden dolayı zorlanıyorsunuz?
9. Uygulama gerçekleştirirken hangi kuramsal çerçeveyi dikkate almalıyım diye düşünür müsünüz yoksa sizin için önemli olan sorunu pratik olarak çözmek midir?

B. Mesleki Gelişim Çabası

10. Lisans eğitiminden sonra mesleki anlamda kendinizi geliştirmek için neler yaptınız? (Mesleki eğitim, seminer ve konferanslara katılma, ders verme vb.)
11. Aldığınız eğitim dışında mesleki uygulamalardan edindiğiniz yeni bilgiler oldu mu? Makale yazma, araştırma faaliyetleri, bildiri sunumu vb. yollarla bu bilgileri paylaştınız mı?

III. UYGULAMADA KURAMLARIN KULLANIMINI ETKİLEYEN ETMENLER

A. Alınan Eğitimin Etkisi

12. Üniversite eğitiminizde kuramın uygulamada nasıl kullanılacağı öğretildi mi? Öğretildiyse hangi yöntemler izlendi? (Vaka tartışmaları, ödevler, düzenlenen etkinlikler vb.)

B. Mesleki Deneyim Süresi Etkisi

13. Mesleği yapmaya başladığınız ilk zamanlar ve şu andaki duruma baktığınızda mesleki deneyim süreniz uygulamada kuramsal bilgi kullanma durumunuzu etkiliyor mu?

C. Çalışılan Kurum ve İş Yükünün Etkisi

14. İş yerinizde mesleki bilgi düzeyinizi arttıracak çalışmalar (eğitim, seminer, vaka toplantıları vb.) yapılıyor mu?
15. İş yükünüz kuramsal bilgi kullanımını etkiliyor mu? Etkiliyorsa örnek verebilir misiniz?

D. Yöneticiler, Yönetim Anlayışı ve Bürokrasinin Etkisi

16. Mesleki uygulamalarda kuramsal bilgi kullanımının durumunuz kurumunuzdaki yöneticilerden, yönetim anlayışından ve bürokratik yapıdan etkileniyor mu?
17. Mesleki uygulamalarınızda veya raporlarınızda mesleki terim ve kuramsal bilgi kullandığınızda yöneticileriniz nasıl karşılıyor?

E. Süpervizyon Desteğinin Etkisi

18. Mesleki uygulamalarda kuramsal bilgi kullanırken çalışma arkadaşlarınızdan veya bir süpervizörden destek alıyor musunuz?
19. Mesleki raporlarınızda kuramsal bilgi kullandığınız zaman meslektaşlarınız ya da kurumda çalışan diğer meslek gruplarından olan çalışma arkadaşlarınız nasıl karşılıyor?

F. Uygulama Rehberlerinin Etkisi

20. Mesleki uygulama gerçekleştirirken referans aldığınız bir belge (yasa, yönetmelik, rehber vb.) var mı? Varsa bu belge gerçekleştirdiğiniz uygulamaya ne kadar yardımcı oluyor?
21. Uygulama standartlarınızı belirleyen bir belge olmasına gerek var mı? Varsa bu belgeyi kimler oluşturmali? Bu belge size nasıl yardımcı olurdu?

IV.SOSYAL HİZMETTE KURAM ve UYGULAMANIN ÖNEMİ

22. Kuram sosyal hizmet için önemli midir? Önemliyse nasıl bir öneme sahiptir?
 23. Sosyal hizmette kuram ve uygulama arasında nasıl bir ilişki vardır?
 24. Sizce sosyal hizmetin kuramsal bilgi temeli yeterli midir? Yeni kuramsal çerçevelere ihtiyaç var mıdır?
 25. Sizce sosyal hizmet kuramları ülkemizin koşullarını (toplumsal yapı, sosyal sorunlar vb.) anlamada veya analiz etmede yardımcı oluyor mu?
 26. Sizce sosyal hizmet uygulamalarında kuram kullanımının arttırılması için neler yapılmalıdır?
- Ekleme istediğiniz bir şey var mı?

Katkılarınız için teşekkürler.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : İsmail KURUHALİL

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans: : İstanbul Aydın Üniversitesi
: Sosyal Hizmet
: 2015-2019 (Sağlık Bilimleri Fakülte Birinciliği)

Yüksek Lisans: : İstanbul Aydın Üniversitesi
: Sosyal Hizmet
: 2019-2021

MESLEKİ DENEYİM:

İstanbul Aydın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü
Araştırma Görevlisi, Şubat 2020-Devam Ediyor

Türkiye Alzheimer Derneği Özel Gündüzlü Bakım ve Evde Bakım Yaşlı Hizmet
Merkezi, Sorumlu Müdür, Ocak 2020-Şubat 2020

YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

KURUHALİL, İ., ÖZYAZICI, A. VE HOSSEINNEZHAD, F. (2021). “Türkiye’de
Covid-19 Pandemisi Döneminde Sosyal Hizmet”, **Türkiye Sosyal Hizmet
Araştırmaları Dergisi**, cilt 5, sayı 1, ss.1-13